

2012•2013

FACULTEIT RECHTEN

master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef

Het begrip "onwaardigheid" in het personen- en samenlevingsrecht

Promotor :
Prof. dr. Charlotte DECLERCK

Glynn Troonbeeckx

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten ,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2012•2013

FACULTEIT RECHTEN

master in de rechten: rechtsbedeling

Masterproef

Het begrip "onwaardigheid" in het personen- en
samenlevingsrecht

Promotor :
Prof. dr. Charlotte DECLERCK

Glynn Troonbeeckx

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de rechten ,
afstudeerrichting rechtsbedeling*

VOORWOORD

Eerst en vooral ben ik aan enkele mensen mijn oprechte dank verschuldigd.

Op de eerste plaats wil ik mijn promotor prof. dr. C. Declerck bedanken. Haar uiterst boeiende hoorcolleges en onderwijsgroepen hebben mijn interesse gewekt voor het vak personen- en samenlevingsrecht. Daarenboven heeft ze me steeds bijgestaan met raad en daad bij de totstandkoming van deze masterscriptie.

Verder zou ik ook graag mijn familie en vrienden bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun tijdens de uitwerking van dit werk.

Veel leesgenot.

SAMENVATTING

Deze masterscriptie handelt over het begrip 'onwaardigheid' in het personen- en samenlevingsrecht.

Onwaardigheid om te erven is een civiele straf waarbij de erfgenaam die zich onbetamelijk gedragen heeft ten aanzien van de erflater, van de nalatenschap zal worden uitgesloten. Het zou immers moreel gezien niet langer verantwoord zijn deze persoon nog te laten erven. De wet van 10 december 2012 heeft enkele belangrijke wijzigingen aangebracht.

Wanneer de begiftigde geen dankbaarheid toont aan de schenker, kan de schenking ontbonden worden. Het zou net zoals bij de onwaardigheid om te erven moreel gezien niet meer verantwoord zijn deze persoon het voordeel van de schenking te laten behouden.

Binnen het huwelijksvermogensrecht gaan huwelijksvoordelen verloren indien tijdens het huwelijk de afstamming wordt vastgesteld van een kind dat tijdens dit huwelijk is verwekt met een andere persoon dan de echtgenoot of indien men erfonwaardig is. Ingeval van huiselijk geweld kan men voor een maximumperiode van 10 dagen een huisverbod krijgen. Ingeval van partnergeweld kan de gezinswoning voorlopig dan wel definitief toekomen aan het slachtoffer.

Vooralsnog is er nog geen algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht, hoewel er wel uitzonderingen zijn. Het Hof van Cassatie heeft met zijn arrest van 3 juni 2010 uitdrukkelijk gesteld dat artikel 371 BW geen wettelijke uitsluitingsgrond vormt voor het recht op onderhoudsbijdrage van een kind dat zich onrespectvol heeft gedragen ten aanzien van de ouders. Er is wel een wetsvoorstel ingediend dat deze problematiek wil aanpakken.

Uit de vergelijking en analyse van de verschillende onwaardigheidsbegrippen blijkt dat op de dag van vandaag geen eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht voorhanden is en dat er heel wat verschillen zitten tussen de verschillende segmenten waarbij onbetamelijk gedrag wordt gesanctioneerd.

Momenteel is het ook niet nuttig om tot een eenduidig begrip te komen aangezien de verschillen gerechtvaardigd zijn omwille van verscheidene redenen. De belangrijkste reden hiervoor is dat de verschillende sanctioneringen vaak andere doelstellingen hebben.

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	2
SAMENVATTING.....	3
INHOUDSTAFEL	4
INLEIDING	7
1 DE ONWAARDIGHEID OM TE ERVEN.....	9
1.1 Onwaardigheid overeenkomstig artikel 727 BW e.v.	9
1.1.1 Gronden van onwaardigheid	9
1.1.1.1 Eerste grond: opzettelijke veroorzaking dood erflater (artikel 727§1, 1° BW).....	10
1.1.1.2 Tweede grond: erfgerechtigde heeft de dood van de erflater opzettelijk veroorzaakt maar is zelf overleden (artikel 727§1, 2° BW).....	11
1.1.1.3 Derde grond: de erfgerechtigde heeft ontoelaatbare feiten gepleegd waarvan de erflater het slachtoffer was (Artikel 727§1, 3° BW).....	11
1.1.1.4 Zijn de nieuwe gronden ruim genoeg?	12
1.1.2 Sanctie	13
1.1.2.1 Eerste grond: Onwaardigheid van rechtswege	13
1.1.2.2 Tweede grond: schuldig bevinden door burgerlijke rechter is onwaardigheidsverklaring	14
1.1.2.3 Derde grond: appreciatiebevoegdheid voor de strafrechter.....	15
1.1.3 Gevolgen.....	16
1.1.3.1 Ten aanzien van de onwaardige.....	16
1.1.3.2 Ten aanzien van derden.....	17
1.1.3.3 Ten aanzien van de erfgenamen van de onwaardige.....	18
1.2 Bijzondere gronden	20
1.2.1 Artikel 33,5° Jeugdbeschermingswet	20
1.2.2 Artikel 745septies BW	21
2 DE ONTBINDING VAN DE SCHENKING WEGENS ONDANKBAARHEID	23
2.1 Ontbinding wegens ondankbaarheid overeenkomstig artikel 953 BW e.v. .	23
2.1.1 Gronden.....	23
2.1.1.1 Wettelijke gronden.....	23
2.1.1.1.1 Aanslag op het leven van de schenker	23
2.1.1.1.2 Zich schuldig maken aan mishandelingen, misdrijven, of grove beledigingen ten aanzien van de schenker.....	24
2.1.1.1.3 Weigeren levensonderhoud te verschaffen aan de schenker	25
2.1.1.3 Conventionele gronden	26
2.1.2 Sanctie	27
2.1.2.1 Wettelijke	27
2.1.2.2 Conventionele	30
2.1.3 Gevolgen.....	31
2.1.3.1 Wettelijke	31
2.1.3.1.1 Tussen partijen.....	31
2.1.3.1.2 Ten aanzien van derden.....	32
2.1.3.2 Conventionele	33
3 ONWAARDIGHEID BINNEN HET HUWELIJKSVERMOGENSRECHT	35
3.1 Het lot van huwelijksvoordelen bij onbetamelijk gedrag van een van de echtgenoten	35
3.1.1 Erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming.....	35
3.1.2 Doortrekking onwaardigheid om te erven op de huwelijksvoordelen.....	35
3.2 Lot van de echtelijke/gezamenlijke woning bij partner/huiselijk geweld .	39
3.2.1 Tijdelijke uithuisplaatsing na huiselijk geweld	39
3.2.2 Voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld...41	
3.2.2.1 Algemeen.....	41
3.2.2.2 Voorlopige toewijzing gezinswoning in het kader van de dringende voorlopige maatregelen tussen echtgenoten(223BW), respectievelijk tussen wettelijk samenwonenden(1479 BW), en voorlopige maatregelen tussen gehuwden(1280 Ger.W.)	41
3.2.2.2.1 Gronden	41

3.2.2.2.2	Sanctie	43
3.2.2.2.3	Gevolgen	45
3.2.2.3	Definitieve toewijzing gezinswoning in het kader van de beëindiging van het wettelijk vermogensstelsel in de loop van de vereffeningprocedure (art. 1447, 2 ^{de} lid B.W.)	45
3.2.2.3.1	Gronden	45
3.2.2.3.2	Sanctie	46
3.2.2.3.3	Gevolgen	47
4	ONBETAMELIJK GEDRAG BINNEN HET ONDERHOUDSRECHT	49
4.1	De lege lata	49
4.1.1	Algemeen principe: geen algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht	49
4.1.2	Uitzonderingen	49
4.1.2.1	Wettelijk bepaalde uitzonderingen:	49
4.1.2.1.1	Art. 33, 2 ^e lid, 4 ^o Jeugdbeschermingswet: Ontzetting uit het ouderlijk gezag.	49
4.1.2.1.2	Art. 301 BW: Onderhoudsuitkering na echtscheiding	50
4.1.2.1.3	Art. 354 B.W.: Herroeping adoptie	52
4.1.2.1.4	Wet 10 december 2012: doortrekking erfrechtelijke onwaardigheid binnen de onderhoudsverplichting ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting.	53
4.1.2.2	Jurisprudentiële uitzonderingen :	54
4.1.2.2.1	Tussen echtgenoten	54
4.1.2.2.1.1	Feitelijke scheiding der echtgenoten	54
4.1.2.2.1.2	Dringende voorlopige maatregelen (Artikel 223 BW)	55
4.1.2.2.1.3	Voorlopige maatregelen bij echtscheiding op grond van onherstelbare ontwijking (artikel 229 BW)	56
4.1.2.2.2	Tussen ouder en kind	57
4.1.2.2.2.1	Onwaardigheid van kind of ouder op basis van artikel 371 BW?	57
4.2	De lege ferenda: Wetsvoorstel tot wijziging van het burgerlijk wetboek wat betreft de onderhoudsplicht	58
5	VERGELIJKING/ANALYSE VAN DE VERSCHILLENDE ONWAARDIGHEIDSBEGRIPPEN	61
5.1	Vergelijking	61
5.1.1	Gronden	61
5.1.1.1	Van rechtswege of appreciatiebevoegdheid	63
5.1.1.2	Vergiffenis mogelijk of niet?	64
5.1.1.3	Retroactieve werking of niet?	64
5.1.1.4	Definitieve of voorlopige sanctie?	65
5.1.1.5	Rechten van derden al dan niet beschermd?	66
5.2	Kunnen we spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht ?	66
5.3	Heeft het nut om tot een éénduidig begrip te komen van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht?	66
5.3.1	Wat de gronden betreft	67
5.3.2	Wat de sanctie betreft	67
5.3.3	Wat de gevolgen betreft	68
BESLUIT....	69
LITERATUURLIJST	71

INLEIDING

Verschillende onbetamelijke gedragingen binnen het personen -en samenlevingsrecht leiden tot sanctionering. De bedoeling van deze masterscriptie is om na te gaan of we vandaag de dag kunnen spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht (met inbegrip van het familiaal vermogensrecht) en indien niet, of het nut heeft om tot een eenduidig begrip te komen.

Vooreerst zullen de verschillende segmenten waar onbetamelijk gedrag wordt gesanctioneerd afzonderlijk onderzocht worden aan de hand van rechtspraak en rechtsleer. Als eerste wordt hierbij de onwaardigheid om te erven besproken. Ten tweede wordt de ontbinding van de schenking onderzocht. Ten derde zal er ingegaan worden op de onwaardigheid binnen het huwelijksvermogensrecht en ten slotte zal ik ingaan op het onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht.

Daarna zal ik nagaan wat de verschillen en gelijkenissen zijn tussen de verschillende segmenten en daaruit concluderen of we kunnen spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht.

Voorts zal er nog een antwoord geformuleerd worden op de vraag of het nut heeft om tot een eenduidig begrip te komen.

Ten slotte kan hier nog opgemerkt worden dat de wet van 10 december 2012 in het gehele werk een bijzondere rol speelt.

1 DE ONWAARDIGHEID OM TE ERVEN

1.1 Onwaardigheid overeenkomstig artikel 727 BW e.v.

1. Onwaardigheid is een civiele straf waarbij de erfgenaam die zich onbetamelijk gedragen heeft ten aanzien van de erflater, van de nalatenschap zal worden uitgesloten. Het zou immers moreel gezien niet langer verantwoord zijn deze persoon nog te laten erven.¹

2. Men speelde al langer met het idee de artikelen 727 BW e.v. aan te passen. De wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling² geeft hier ook effectief uitwerking aan.

1.1.1 Gronden van onwaardigheid

3. De gevallen waarin men onwaardig is om te erven zijn limitatief opgesomd in artikel 727 BW aangezien het een burgerlijke straf is.³

4. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 werden de gronden die leidden tot onwaardigheid als te beperkend beschouwd.⁴ Men was enkel onwaardig in de volgende 3 gevallen. Ten eerste indien men veroordeeld was om de overledene te hebben gedood of om te hebben gepoogd hem te doden (Art. 727,1° BW oud). Ten tweede indien men tegen de overledene een lasterlijke geoordeelde beschuldiging had ingebracht van een feit waarop levenslange opsluiting of levenslange hechtenis is gesteld (art. 727,2° BW oud). Ten derde indien de meerderjarige erfgenaam die, kennis dragende van de op de overledene gepleegde doodslag, daarvan bij het gerecht geen aangifte had gedaan (art. 727, 3° BW oud).

5. Ook wanneer we vergelijken met andere Europese landen blijkt dat deze gronden enorm beperkt waren. Zo is men in Nederland onwaardig wanneer men veroordeeld is wegens een opzettelijk tegen de erflater gepleegd misdrijf waarop naar de Nederlandse wettelijke omschrijving een vrijheidsstraf is gesteld met een maximum van ten minste vier jaren, dan wel wegens poging tot, voorbereiding van, of deelneming aan een dergelijk misdrijf, wanneer de erflater lasterlijk een beschuldiging van een misdrijf heeft ingebracht, waarop naar de Nederlandse wettelijke omschrijving een vrijheidsstraf met een maximum van ten minste vier jaren is gesteld, wanneer men de overledene door een feitelijkheid of door bedreiging met een feitelijkheid heeft gedwongen of belet een uiterste wilsbeschikking te maken, of

¹ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, 3.

² Wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013, 997.

³ Antwerpen 8 mei 2000, *RW* 2000-01, 1279.

⁴ K. VANWINCKELEN, "Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de wet van 23 januari 2003", *Not.Fis.M.* 2003, 223-225.; M. COENE, "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 138-140.

indien men deze heeft verduisterd, vernietigd of vervalst.⁵ Ook in Frankrijk waren de onwaardigheidsgronden een stuk ruimer dan bij ons. Zo is men daar onwaardig voor opzettelijke slagen en verwondingen met de dood tot gevolg⁶, een valse getuigenis tegen de overledene in een strafrechtelijke procedure, een valse beschuldiging tegen de overledene waarbij de overledene daardoor een strafrechtelijke sanctie heeft opgelopen en het niet helpen van de erflater in nood.⁷

6. De nieuwe wet van 10 december 2012 voorziet voortaan dan ook in ruimere onwaardigheidsgronden waarbij tevens de vroegere tweede (art. 727,2°BW) en derde (art. 727,3° BW) onwaardigheidsgronden worden afgeschaft. Er bestaat wel betwisting over de vraag of de tweede grond al dan niet diende afgeschaft te worden. VERBEKE gaf eerder al aan deze grond toch te willen behouden omwille van de grove onbetamelijkheid die dergelijke gedraging inhoudt.⁸ In Nederland en Frankrijk bestaan soortgelijke gronden nog steeds.⁹ Toch heeft de wetgever ervoor gekozen ook deze grond af te schaffen met als reden dat er andere feiten zijn dan een dergelijke lasterlijke beschuldiging die ten aanzien van de erflater veel erger zijn en beter door de sanctie van erfonwaardigheid zou getroffen worden.¹⁰ Mijns inziens had de bepaling zijn nut reeds verloren bij de afschaffing van de doodstraf. Men viseerde hier immers in eerste instantie de ongeduldige erfgenaam mee die de nalatenschap wilde laten openvallen door de erflater te doen veroordelen tot de doodstraf.¹¹ De 3de onwaardigheidsgrond vloeit nog voort uit een soort van private vendetta-leer, hier is men het er dan ook over eens dat deze bepaling z'n nut verloren had.¹²

1.1.1.1 Eerste grond: opzettelijke veroorzaking dood erflater (artikel 727§1, 1° BW).

7. Artikel 727 §1, 1° BW bepaalt dat men onwaardig om te erven is, en dus van de erfenis uitgesloten, indien men als dader, mededader of medeplichtige schuldig is bevonden om op de persoon van de overledene een feit te hebben gepleegd dat zijn dood heeft veroorzaakt, als bedoeld in de artikelen 376, 393 tot 397, 401, 404 en 409, § 4, van het Strafwetboek; zo ook hij die schuldig is bevonden aan de poging om een dergelijk feit te plegen;

8. Dit betekent aldus dat voortaan ook volgende misdrijven tot onwaardigheid leiden: verkrachting of aanranding van de eerbaarheid die de dood veroorzaakt heeft, vergiftiging met het oogmerk om te doden, opzettelijke slagen en verwondingen die de dood hebben veroorzaakt, opzettelijke vergiftiging die de dood heeft veroorzaakt en opzettelijke verminking die de dood heeft veroorzaakt.

⁵ Art. 4.3.1 Burgerlijk Wetboek van Nederland.

⁶ Art. 726-727 Code Civil

⁷ Art. 727 Code Civil

⁸ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, nr. 11.

⁹ *Supra* nr. 5.

¹⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr 5-550/3, 10.

¹¹ M. PEULINCKX- COENE, *Erfrecht deel I: Openvallen en toewijzen van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng* in Reeks Beginselen van Belgisch privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2011, 82.

¹² A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, nr. 19.

9. Er valt zowel de dader, mededader als medeplichtige onder. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 was er onduidelijkheid over het feit of men ook de medeplichtige kon plaatsen onder artikel 727 BW.¹³ Zowel in Frankrijk als in Nederland is een medeplichtige uitdrukkelijk opgenomen als onwaardig.¹⁴ Men is hier ook in België aan tegemoet gekomen en het nieuwe artikel 727 BW voorziet aldus uitdrukkelijk in de onwaardigheid van de medeplichtige.

1.1.1.2 Tweede grond: erfgerechtigde heeft de dood van de erflater opzettelijk veroorzaakt maar is zelf overleden (artikel 727§1, 2° BW).

10. Artikel 727§1, 2° BW bepaalt dat men onwaardig is om te erven, en dus van de erfenis uitgesloten is: hij die onwaardig is verklaard omdat hij een in het 1° bedoeld feit heeft gepleegd, of gepoogd heeft te plegen, maar die, omdat hij ondertussen overleden is, voor dat feit niet werd veroordeeld.

11. Met deze nieuwe tweede grond wil men tegemoet komen aan de steeds vaker terugkomende passionele moord waarbij de dader na afloop zelfmoord pleegt. Stel bijvoorbeeld een kinderloos echtpaar waarbij de man de vrouw vermoordt en daarna zelfmoord pleegt. De man zal niet meer veroordeeld kunnen worden aangezien hij zelfmoord heeft gepleegd. Ze zijn getrouwd onder een gemeenschapsstelsel en de man is de langstlevende echtgenoot. Vóór de nieuwe wet had dit tot gevolg dat de erfgenamen van de man het gehele gemeenschappelijk vermogen zouden erven en de erfgenamen van de vooroverleden echtgenote enkel gerechtigd zouden zijn op het eigen vermogen van deze, aangezien de man niet meer erfonwaardig kon worden. De nieuwe wet werkt deze effecten weg met als reden dat het voorgaande maatschappelijk onaanvaardbaar is en bijgevolg moet worden uitgesloten.¹⁵

1.1.1.3 Derde grond: de erfgerechtigde heeft ontoelaatbare feiten gepleegd waarvan de erflater het slachtoffer was (Artikel 727§1, 3° BW).

12. De laatste nieuwe grond is bepaald in artikel 727§1, 3° BW : *Onwaardig om te erven, en dus van de erfenis uitgesloten is hij die onwaardig is verklaard omdat hij als dader, mededader of medeplichtige schuldig werd bevonden om op de persoon van de overledene een feit te hebben gepleegd als bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403, 405, 409, §§ 1 tot 3 en 5, en 422bis van het Strafwetboek.*

13. Voortaan worden dus ook volgende gedragingen opgenomen onder het lijstje van onwaardigheidsgronden: Verkrachting, opzettelijke slagen en verwondingen, opzettelijke toediening,

¹³ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, nr 5. ; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 750.; K. VANWINCKELEN, "Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de wet van 23 januari 2003", *Not.Fis.M.* 2003, 219.

¹⁴ Artikel 726-727 Code civil ; artikel 4.3.1 a) Burgerlijk Wetboek van Nederland

¹⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr 5-550/3

zonder het oogmerk te doden, van lethale of zwaar gezondheidsschadende stoffen met ziekte of arbeidsongeschiktheid tot gevolg of met een ongeneeslijk lijkende ziekte, blijvende arbeidsongeschiktheid of volledig verlies van het gebruik van een orgaan, alsmede poging tot opzettelijke toediening zonder het oogmerk te doden, opzettelijke verminking die niet de dood tot gevolg heeft en schuldig verzuim hulp te verlenen aan een persoon die in groot gevaar verkeert.

1.1.1.4 Zijn de nieuwe gronden ruim genoeg?

14. De wetgever heeft er bewust voor gekozen de onwaardigheidsgronden nog steeds strikt af te bakenen. Men wil zo vermijden dat er beoordelingsvragen zouden rijzen, zeker als er zou moeten gepeild worden naar bijvoorbeeld beledigende intenties of interpretaties van bedoelingen ten aanzien van iemand die overleden is. De onwaardigheid is een sanctie, die voor nauwkeurig omschreven feiten wordt opgelegd, en waaromtrent zo min mogelijk betwistingen mogen rijzen. Men heeft dus gekozen voor rechtszekerheid en voor het vermijden van een toename aan procedures, des te meer aangezien dergelijke procedures zouden worden geïnitieerd door hen die belang hebben bij de onwaardigverklaring van een concurrerende erfgenaam, en die dus vooral een persoonlijk en materieel voordeel zouden kunnen beogen.¹⁶ Mijns inziens is de keuze van de wetgever zeker te begrijpen, al zijn er natuurlijk risico's aan verbonden. Is de wetgever geen gronden vergeten waar er ook een mogelijkheid tot onwaardigheid zou moeten zijn? Denk bijvoorbeeld aan foltering overeenkomstig artikel 417ter BW. Dit is toch een zeer ernstig misdrijf waarop een langere gevangenisstraf staat dan bijvoorbeeld opzettelijke slagen en verwondingen, wat dan weer wel een grond tot onwaardigheid is. Mijns inziens ware het dan ook beter geweest om, naar analogie met Nederland, ook een algemene bepaling op te nemen die in de mogelijkheid tot onwaardigheid voorziet van een opzettelijk misdrijf gepleegd jegens de erflater die strafbaar gesteld wordt met opsluiting van ten minste 5 jaar.

15. Daarnaast rees er binnen de parlementaire voorbereiding ook de vraag wat er zou gebeuren bij geweld gepleegd, niet op een persoon waarvan men de erfgenaam is, maar wel op een mede-erfgenaam. Ook dan levert de handeling de dader erfrechtelijk een moreel onaanvaardbaar voordeel op, doordat deze in sommige gevallen zijn eigen aandeel in de erfenis vergroot.¹⁷ Er wordt binnen de parlementaire voorbereiding duidelijk gesteld dat de nieuwe bepalingen beperkt blijven tot geweld gepleegd ten aanzien van de erflater. De minister van Justitie voegde hieraan toe dat dit *"niet a priori betekent dat niet kan worden nagedacht over een eventuele uitbreiding van de regeling tot andere hypothesen. Dan zouden evenwel alle mogelijke gevallen in aanmerking moeten worden genomen, waarbij vervolgens alles in voldoende duidelijke regels moet worden gegoten, zodat er een coherent geheel ontstaat en de zaken*

¹⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr 5-550/3, 14-15. ;H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 7.

¹⁷ Wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen, en de plaatsvervulling, *Parl.St.*, Senaat, 2010-12, nr 2388/002, 10.

niet overdreven ingewikkeld worden gemaakt. De minister bevestigt dat dit buiten het bestek van dit wetsontwerp ligt. De commissie zal zeker de kans krijgen dit aspect opnieuw ter sprake te brengen wanneer meer ambitieuze elementen van de hervorming van het erfrecht zullen worden voorgesteld.¹⁸

1.1.2 Sanctie

16. Vóór de nieuwe wet gold de onwaardigheid van rechtswege. De rechter had geen appreciatiebevoegdheid en diende enkel de onwaardigheid vast te stellen, hij sprak ze niet uit.¹⁹ Aangezien de wetgever geen enkele beoordelingsvrijheid had, kon men ook niet inspelen op specifieke situaties. In de nieuwe wet van 10 december 2012 is gekozen voor een oplossing die aansluit bij Frankrijk. In Frankrijk heeft men er voor gekozen om sommige misdaden met een van rechtswege erfrechtelijke onwaardigheden te sanctioneren²⁰, en voor een bredere categorie van feiten een appreciatiebevoegdheid toe te kennen aan de rechter.²¹

17. Toch moeten we ook opletten dat de rechter hier geen te grote bevoegdheden verkrijgt met betrekking tot de erfaanspraken aangezien dit traditioneel ongebruikelijk is dat de rechter zich hierin mengt.²² De Commissie Familierecht van de Koninklijke Federatie van het Belgische Notariaat heeft er tevens op gewezen dat het voor de erfgenamen een te grote procedurelast zou zijn om voor alle gronden van onwaardigheid een appreciatie toe te kennen aan de rechter.²³ Dat is dan ook de reden waarom Nederland toch vast houdt aan het van rechtswege intreden van de onwaardigheid.²⁴

1.1.2.1 Eerste grond: Onwaardigheid van rechtswege

17. Overeenkomstig artikel 727§2 BW is de sanctie voor de in artikel 727§1, 1° BW bedoelde onwaardigheidsgrond een burgerlijke sanctie die uitwerking heeft door het louter feit dat de erfgerechtigde schuldig werd bevonden.

18. De onwaardigheid is met betrekking tot de eerste categorie feiten een wettelijk gevolg dat van rechtswege verbonden is aan het schuldig bevinden. De onwaardigheid kan volgen uit de veroordeling, maar kan ook uit de schuldigverklaring zonder veroordeling tot een straf (art. 21ter van de voorafgaandelijke titel het Wetboek van Strafvordering)voortvloeien, en dekt ook het geval waar er een opschorting van veroordeling is (Hoofdstuk III van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting,

¹⁸ Wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen, en de plaatsvervulling, *Parl.St.* Senaat 2010-12, nr 2388/002, 11.

¹⁹ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, 12-13.

²⁰ Art. 726 Code Civil

²¹ Art. 727 Code Civil

²² M. COENE, "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 142.

²³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/1, 14.

²⁴ Art. 4.3.1 Burgerlijk Wetboek van Nederland

het uitstel en de probatie).²⁵ Er dient niet meer nagegaan te worden of de fouten wel ernstig genoeg zijn en of er eventueel verzachtende omstandigheden zijn. De wetgever heeft deze keuze reeds gemaakt en geoordeeld dat deze feiten eerder wanneer ernstig genoeg zijn om tot onwaardigheid te leiden.²⁶

19. Dit biedt heel wat voer tot discussie met betrekking tot de gevallen van euthanasie die strikt genomen niet onder de voorwaarden van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie vallen. Zou er in die omstandigheid toch niet de mogelijkheid moeten zijn om rekening te houden met deze verzachtende omstandigheid (men zal in zo'n geval immers vaak tot een zeer lichte straf veroordeeld worden)? Het antwoord hierop binnen de parlementaire voorbereiding van de nieuwe wet van 10 december 2012 was het volgende: *Wanneer een persoon de wettelijke bepalingen van de wet niet heeft nageleefd zal deze strafrechtelijk kunnen worden vervolgd, en schuldig bevonden. In dat geval is men onwaardig.*²⁷ De wetgever dient hier bijgetreden te worden. Mijns inziens is dit voer voor een andere discussie die niets te maken heeft met erfonwaardigheid, namelijk of de voorwaarden van de wet van 28 mei 2002 niet te streng zijn?

1.1.2.2 Tweede grond: schuldig bevinden door burgerlijke rechter is onwaardigheidsverklaring

20. Met betrekking tot de 2de onwaardigheidsgrond is de sanctie overeenkomstig art. 727§2 BW de volgende: *De in § 1, 2°, bedoelde onwaardigheid is een burgerlijke sanctie die door de rechtbank wordt uitgesproken op vordering van de procureur des Konings.*

21. Wanneer men niet veroordeeld is omdat men zelf overleden is, kan de strafrechter zich hierover niet meer uitspreken en zal de civiele rechter moeten oordelen of men al dan niet schuldig is en vervolgens de onwaardigheid uitspreken. Ook hier volgt de onwaardigheid uit het schuldig bevinden en is een afzonderlijke beoordeling over de ernst van de feiten niet vereist.

22. De vraag rees binnen de parlementaire voorbereiding van de wet van 10 december 2012 of het niet in strijd is met het vermoeden van onschuld dat men strafrechtelijk niet veroordeeld werd maar toch schuldig wordt verklaard. Aangezien het hier gaat over een civielrechtelijke sanctie, is een postume veroordeling aanvaardbaar²⁸. De onwaardigheid dient te worden vastgesteld door de rechtbank van eerste aanleg op vordering van de procureur des Konings. Dit zorgde voor heel wat debat binnen de parlementaire voorbereiding. Uiteindelijk waren er 3 redenen waarom men er voor gekozen heeft het initiatiefrecht aan de procureur des Konings over te laten. Ten eerste omdat zulke zaak de individuele belangen van de erfgenamen overstijgt en het algemeen belang treffen. Ten tweede omdat sommige

²⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr 5-550/3, 15.

²⁶ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 10.

²⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/8, 28.

²⁸ EHRM 1 december 2009, nr 64301/01, Velcea en Mazare t/ Roemenië, www.echr.coe.int.

erfgenamen of legatarissen er persoonlijk en rechtstreeks belang bij hebben dat een andere erfgenaam wordt uitgesloten. Zij hebben aldus een subjectief belang en geen objectiveerbaar algemeen belang. Ten derde omdat het openbaar ministerie over meer onderzoeksmogelijkheden beschikt dan de burgerlijke rechtbank om de waarheid van de feiten aan het licht te brengen want zal de burgerlijke rechter bijvoorbeeld in staat zijn om een uitspraak te doen over wettige zelfverdediging of verschoonbare doodslag?²⁹ Ik vind het toch een vreemde redenering dat de erfgenamen hier geen enkel initiatiefrecht verleend krijgen. Misschien ware het beter geweest, zoals in de parlementaire voorbereiding ook reeds werd voorgesteld, dat men het openbaar ministerie dient te horen indien het initiatief wordt genomen door de erfgenamen van het slachtoffer.³⁰

1.1.2.3 Derde grond: appreciatiebevoegdheid voor de strafrechter

23. De Sanctie voor de laatste onwaardigheidsgrond is overeenkomstig art. 727§2 BW de volgende: *“De in § 1, 3°, bedoelde onwaardigheid is een burgerlijke sanctie die kan worden uitgesproken door de strafrechter die de erfgerechtigde schuldig bevindt aan een van de daarin vermelde feiten. De strafrechter kan deze burgerlijke sanctie ook uitspreken ten aanzien van hem die schuldig bevonden is wegens de poging om een dergelijk feit te plegen.”*

24. Hier is de erfonwaardigheid geen automatische sanctie maar moet deze bijkomend door de strafrechter worden uitgesproken. Zowel het slachtoffer als het Openbaar Ministerie kunnen deze bijkomende sanctie respectievelijk vragen / vorderen. Hier heeft de rechter wel een appreciatiebevoegdheid. Dit is mijns inziens goed, aangezien bijvoorbeeld opzettelijke slagen en verwondingen niet zomaar van rechtswege kan leiden tot onwaardigheid, daar zijn de feiten te licht voor. Er dient met de omstandigheden in deze gevallen rekening gehouden te worden. Een en ander wordt nader bepaald in artikel 46 Sw. Het gaat over een bijkomende doch louter civiele sanctie. Aangezien de onwaardigheid hier niet de dood tot gevolg heeft zal ze pas uitwerking hebben indien de dader bij het later overlijden van zijn slachtoffer wettelijk tot zijn nalatenschap is geroepen. Dit kan jaren later zijn. Daarom bepaalt artikel 99, lid2 Sw dat hier geen verjaring kan intreden.³¹

25. Men heeft daarnaast in de nieuwe wet ook uitdrukkelijk voorzien in de mogelijkheid tot vergiffenis in art 728 BW. De mogelijkheid tot vergiffenis is beperkt tot de gevallen bepaald in art. 727lid1, 3° BW, wat ook logisch is, en dient op schrift te worden opgesteld dat uitgaat van de overledene, en dient na de feiten opgemaakt te zijn in de vorm die voor een testamentaire beschikking is vereist.³² In het wetvoorstel stelt men immers dat men geen vergiffenis kan schenken op een abstracte manier voor

²⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/8, 30.

³⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/8, 31-32.

³¹ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 21.

³² R.BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1165.

feiten die nog moeten plaatsvinden. Het begrip vergiffenis is immers aan concrete feiten verbonden en kan pas na de feiten plaatsvinden « vergiffenis kan pas na de zonde »³³. In Nederland en Frankrijk was dit al langer mogelijk.³⁴

1.1.3 Gevolgen

1.1.3.1 Ten aanzien van de onwaardige

26. Als onwaardige wordt men geacht nooit erfgenaam te zijn geweest, ongeacht of men uit eigen hoofde dan wel bij plaatsvervulling tot de nalatenschap komt. De sanctie werkt aldus retroactief. Ze werkt terug tot op de dag van het openvallen van de nalatenschap. Indien de onwaardige ondertussen goederen uit de nalatenschap heeft opgenomen dient hij deze terug te geven, in beginsel in natura.³⁵ Hij wordt namelijk onweerlegbaar vermoed bezitter te kwader trouw te zijn.³⁶ Dit brengt met zich mee dat hij eveneens de schade voor het verlies van goederen van de nalatenschap, zelfs ingevolge toeval of overmacht, dient te vergoeden. Indien een teruggave in natura niet meer mogelijk is, dient de onwaardige in ieder geval de prijs terug te betalen, of de waarde van het goed indien deze hoger is dan de prijs.³⁷ Hij dient bovendien ook de vruchten en inkomsten terug te geven die hij heeft kunnen genieten tijdens het openvallen van de nalatenschap (artikel 729 BW).³⁸

27. De sommen die de erfonwaardige betaalde om de erfschulden te voldoen kan hij terugvorderen, aangezien het hier gaat over een verrijking zonder oorzaak. Hij kan tevens een vergoeding vorderen voor de door hem gedane noodzakelijke en nuttige uitgaven tot behoud van de zaak overeenkomstig artikel 1381 BW. Hierbij worden de noodzakelijke kosten integraal vergoed en de nuttige kosten ten belope van de aangebrachte meerwaarde. Ten slotte kan hij zich ook beroepen op artikel 555 BW indien hij beplantingen, gebouwen of werken heeft tot stand gebracht op de grond van de nalatenschap. Hierbij kunnen de erfgenamen kiezen of ze deze aanpassingen al dan niet willen behouden. De wegruiming gebeurt op kosten van de onwaardige. Indien de erfgenamen deze aanpassingen willen behouden, moeten ze de onwaardige de waarde der materialen en het arbeidsloon vergoeden, maar niet de waardevermeerdering.³⁹

³³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/8, 16.

³⁴ Article 728 Code Civil ; Artikel 4.3.3 Burgerlijk Wetboek van Nederland

³⁵ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 729 B.W.", in *Comm. Erf.*, 2.

³⁶ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 754.

³⁷ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 729 B.W.", in *Comm. Erf.*, 2.

³⁸ M. PEULINCKX- COENE, *Erfrecht deel I: Openvallen en toewijzen van de nalatenschap, erfovereenkomsten*, in *Beginsel van Belgisch privaatrecht deel VI*, Mechelen, Kluwer, 2011, 90.

³⁹ A. VERBEKE, "Commentaar bij artikel 729 B.W.", in *Comm. Erf.*, 3-4.; W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 755.

28. De onwaardigheid op basis van artikel 727 BW speelt enkel in het erfrecht *ab intestato*⁴⁰, wat er op neerkomt dat de schenkingen of legaten die de onwaardige voor zijn onwaardig gedrag kreeg, niet vervallen op grond van artikel 727 BW.⁴¹

29. Indien een ouder ten aanzien van een van zijn kinderen onwaardig is, impliceert dit dat deze geen recht heeft op het genot van de goederen van dat kind overeenkomstig artikel 387, lid 2 BW.⁴² Volgens BARBAIX en VERBEKE dient hier ook aangenomen te worden dat het artikel ook betrekking heeft op het verlies van het vruchtgenot, indien het kind overleden is, op de goederen die de broers en zussen van dit overleden kind erven waartegenover de ouder onwaardig is, en dit op basis van de *ratio legis* van de wet.⁴³ Dit zou inderdaad wel zo kunnen zijn, toch dienen we hier op te letten dat het de rechtszekerheid niet gaat ondermijnen.

30. De gevolgen met betrekking tot de vordering ten laste van de nalatenschap en met betrekking tot het lot van huwelijksvoordelen zullen later afzonderlijk besproken worden.⁴⁴

1.1.3.2 Ten aanzien van derden

31. Rechtshandelingen die de onwaardige heeft gesteld ten aanzien van de goederen die hij ten onrechte uit de nalatenschap heeft opgenomen, zijn nietig.

32. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 konden derden te goeder trouw zich enkel beroepen op artikel 2279 BW en op de verkrijgende verjaring overeenkomstig artikel 2265 BW. In België gold traditioneel dat rechtshandelingen met een derde te goeder niet tegenwerpelijke waren aan de werkelijke erfgenamen. Er was wel een tendens te bespeuren toch de theorie van de schijnerfgenaam te aanvaarden.⁴⁵

33. Het feit dat derden te goeder trouw niet beschermd werden, was al langer een twistpunt.⁴⁶ Waarom stipuleert bijvoorbeeld artikel 828 BW wel bescherming en is er met betrekking tot de onwaardigheid om te erven geen bescherming?⁴⁷ In Nederland is de bescherming van derden te goeder trouw uitdrukkelijk geregeld.⁴⁸ Een voorbeeld zal een en ander duidelijk maken: Peter heeft op een sluwe wijze zijn moeder

⁴⁰ M. PEULINCKX- COENE, *Erfrecht deel I: Openvallen en toewijzen van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng* in Reeks Beginselen van Belgisch privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2011, 86.

⁴¹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 749.

⁴² H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 27.

⁴³ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1166.

⁴⁴ *infra*

⁴⁵ Zie in dit verband: N. GEELHAND, "vertrouwensbeginsel als instrument van belangenafweging in het erfrecht. Een actualisering en nieuwe benadering van de zogenaamde theorie der schijnerfgenamen" in *Patrimonium Familiare IV*, Antwerpen, Maklu, 1995.

⁴⁶ M. COENE, "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijke gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 143.; K. VANWINCKELEN, "Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de wet van 23 januari 2003", *Not.Fisc.M.* 2003, 229.

⁴⁷ K. VANWINCKELEN, "Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de wet van 23 januari 2003", *Not.Fisc.M.* 2003, 229.

⁴⁸ Artikel 4.3.2. Burgerlijk Wetboek van Nederland

Maria gedood. Niemand is ervan op de hoogte. De onwaardigheid wordt niet vastgesteld. Peter erft een bouwgrond van zijn moeder. Peter verkoopt de bouwgrond voor een aardig bedrag aan een jong koppel dat er een huis op bouwt. Twee jaar later komt men te weten dat Peter zijn moeder heeft vermoord. Hij was dus onwaardig en kon de bouwgrond niet erven. De verkoop ervan wordt dan ook retroactief ongedaan gemaakt.⁴⁹ Het feit dat derden niet beschermd werden had dus nefaste gevolgen voor de rechtszekerheid. Ondanks een tendens om derden te goeder trouw toch te beschermen via de leer van de schijnerfgenaam, heeft de wetgever er voor gekozen dit nu ook uitdrukkelijk te regelen. Het nieuwe artikel 729 BW zal immers het volgende bepalen: "*De wegens onwaardigheid van de nalatenschap uitgesloten erfgerechtigde wordt geacht nooit enig recht in de nalatenschap te hebben gehad, onverminderd evenwel de rechten van derden die te goeder trouw handelden...*" Dit heeft tot gevolg dat voortaan de mede-erfgenamen genoeg zullen moeten nemen met een vergoeding in waarde en geen terugvordering *in natura* indien derden, die te goeder waren, reeds rechten verkregen hadden op het goed.⁵⁰ Hiermee wordt het risico van insolventie of beschikkingsdaden van de onwaardige erfgerechtigde aldus verschoven van de derdeverkrijgers naar de werkelijke erfgenamen.⁵¹

1.1.3.3 Ten aanzien van de erfgenamen van de onwaardige

34. De onwaardigheid op basis van artikel 727 BW is een persoonlijke straf, wat betekent dat ze enkel de onwaardige treft en niet diens erfgenamen. De erfgenamen kunnen uit eigen hoofde opkomen in de nalatenschap van de erflater, indien ze in nuttige orde en graad staan.⁵²

35. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 was het zo dat de kinderen van de onwaardige diens plaats niet konden vervullen overeenkomstig artikel 730 BW oud. Wanneer de onwaardige nog leefde op het ogenblik van het openvallen van de nalatenschap, volgde dit logischerwijs uit artikel 744 BW oud. Men kon namelijk de plaats van een levende niet vervullen. Maar ook wanneer de onwaardige vooroverleden was, gold artikel 730 BW oud. Uit artikel 739 BW oud leidde men af dat de vertegenwoordigde zelf bekwaam diende te zijn opdat men zijn plaats kan vervullen. Dit is bij onwaardigheid niet het geval.⁵³

36. Het feit dat kinderen van de onwaardige niet konden opkomen in de nalatenschap door middel van plaatsvervulling, was in strijd met het persoonlijk karakter van de onwaardigheid.⁵⁴ In Nederland⁵⁵ en

⁴⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr 5-550/1, 6.

⁵⁰ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 25.

⁵¹ R.BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1167.

⁵² VERBEKE, A., "Commentaar bij artikel 727 B.W.", in *Comm. Erf.*, 20.

⁵³ VERBEKE, A., "Commentaar bij artikel 730 B.W.", in *Comm. Erf.*, 3 e.v.

⁵⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/1, 4.

⁵⁵ Artikel 4.12. 1 Burgerlijk Wetboek van Nederland

Frankrijk⁵⁶ is het uitdrukkelijk geregeld dat kinderen wel door plaatsvervulling in de nalatenschap kunnen komen. Ook in België zal hierin verandering komen met de nieuwe wet, en wel in 2 bepalingen. Artikel 729, lid 3 BW bepaalt voortaan dat het aandeel van de onwaardige ten goede komt aan zijn afstammelingen, indien plaatsvervulling plaatsvindt; zo niet, komt zijn aandeel door aanwas ten goede aan de andere erfgerechtigden in dezelfde graad; indien de onwaardige alleen is in zijn graad, vervalt het aan de volgende graad, of aan de volgende orde, naar gelang van het geval. Artikel 730 BW voegt hier nog aan toe dat de kinderen van de onwaardige niet van de nalatenschap uitgesloten zijn wegens de schuld van hun ouder; ze kunnen bij plaatsvervulling tot de nalatenschap komen. Plaatsvervulling zal dus voorgaan op aanwas voor zover de plaatsvervulling wordt toegestaan.⁵⁷ Hierbij kunnen 2 voorbeelden gegeven worden: Voorbeeld 1: Een man vermoordt zijn vrouw en pleegt vervolgens zelfmoord. Hij kan erfonwaardig worden verklaard, ook al kan hij wegens deze moord niet meer strafrechtelijk veroordeeld worden. Hij kan dus niet van zijn vrouw geërfd hebben, en kan dit erfdeel ook niet aan zijn erfgenamen doorgeven. Er is in dat geval geen sprake van plaatsvervulling door zijn afstammelingen, omdat de plaats van de echtgenoot-erfgenaam niet door plaatsvervulling kan worden ingenomen. Dit wordt met het nieuwe artikel 741 BW uitdrukkelijk bevestigd. Voorbeeld 2: Een man vermoordt zijn moeder en pleegt vervolgens zelfmoord. Hij kan erfonwaardig worden verklaard, ook al kan hij wegens deze moord niet meer strafrechtelijk veroordeeld worden. Indien hij onwaardig is verklaard, kunnen zijn kinderen echter wel zijn plaats innemen in de nalatenschap van de grootmoeder, omdat er sprake is van een wettelijke devolutie in de rechte lijn; in de rechte lijn is er wel plaatsvervulling mogelijk in geval van onwaardigheid.⁵⁸

37. Om het voorgaande te kunnen verwezenlijken dienden bijgevolg ook de artikelen 739 BW en 744 BW te worden gewijzigd. Er zal door de nieuwe wet ten eerste geen vereiste meer zijn dat de vertegenwoordigde bekwaam moet zijn om te erven overeenkomstig artikel 739 BW. Ten tweede zal men nu ook kunnen opkomen bij plaatsvervulling voor levenden overeenkomstig artikel 744 BW.

38. Artikel 730 lid 2 BW bepaalt voortaan dat de onwaardige geen wettelijk genot heeft op de goederen die zijn kinderen ten gevolge van zijn onwaardigheid vererven, en deze goederen noch rechtstreeks noch onrechtstreeks van deze kinderen kan vererven. Artikel 730 BW oud voorzag voorheen reeds in deze regel, maar dit was toen enkel mogelijk indien het kind in eigen hoofde opkwam tot de nalatenschap. Voortaan is het dus ook van toepassing indien het kind door plaatsvervulling tot de nalatenschap komt.⁵⁹ De wetgever heeft hier niet verder stilgestaan bij de hypothese dat de kinderen zelf ook rechten kunnen verkrijgen in de nalatenschap van het slachtoffer, buiten het surplus dat ze ten gevolge van de onwaardigheid van hun ouder kunnen krijgen. Een letterlijke lezing zou doen vermoeden dat het hier

⁵⁶ Artikel 729-1 Code Civil

⁵⁷ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 26.

⁵⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2012, nr. 5-550/5, 3.

⁵⁹ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 28.

enkel gaat over het surplus aangezien de wet letterlijk bepaalt *ten gevolge van zijn onwaardigheid*. BARBAIX en VERBEKE nemen ook hier aan dat men er op basis van de *ratio legis* van de wet ook de goederen moet onder verstaan die het kind zelf verkregen heeft van het slachtoffer en niet enkel degene ten gevolge van de erfonwaardigheid van de ouder.⁶⁰ Ook hier wil ik er op wijzen dat het inderdaad binnen de *ratio legis* van de wet past maar dat het tevens de rechtszekerheid kan ondermijnen.

39. Wanneer een kind vóór de nieuwe wet in eigen hoofde opkwam tot de erfenis ten aanzien van wie één van de ouders onwaardig is, kon de onwaardige na het overlijden van het kind, toch tot de goederen gerechtigd zijn van de erflater ten aanzien van wie men onwaardig was, en dit via de erfenis van het kind dat kinderloos overlijdt.⁶¹ Het derde lid van artikel 730 BW lost dit probleem op en stelt dat *"wanneer de door een kind van de onwaardige aldus vererfde goederen bij overlijden van dit kind nog in natura in zijn nalatenschap aanwezig zijn, is de onwaardige voor deze goederen van de nalatenschap van het kind uitgesloten. Zijn deze goederen niet meer in natura aanwezig, dan is de onwaardige uit de nalatenschap gesloten ten belope van de waarde ervan, tenzij en in de mate deze goederen zijn verbruikt en dus ook hun tegenwaarde niet meer in de nalatenschap aanwezig is. De waarde van die goederen wordt bepaald op het ogenblik waarop het kind ze verkregen heeft."* Er worden op deze manier twee massa's gevormd, namelijk de gewone nalatenschap enerzijds en de goederen die de erfgenaam van het slachtoffer had anderzijds. De wetgever spreekt hier enkel over het kind van de onwaardige. Ook hier wijzen BARBAIX en VERBEKE er bijgevolg op dat door de *ratio legis* van wet dient aangenomen te worden dat deze afgeleide onwaardigheid telkens bestaat wanneer een onwaardige erfgerechtigde aanspraak zou maken op een deel of het geheel van de goederen die de decuius destijds van het slachtoffer had geërfd.⁶² Nogmaals wil ik erop wijzen dat ik me volledig kan vinden in het feit dat het inderdaad zo zou moeten zijn, toch dringt zich voor al deze voorgaande bepalingen binnen de wettekst een reparatiewetgeving op, aangezien het aanleiding kan geven tot rechtsonzekerheid.

1.2 Bijzondere gronden

1.2.1 Artikel 33,5° Jeugdbeschermingswet

40. Overeenkomstig artikel 32 Jeugdbeschermingswet kan een ouder ontzet worden uit het ouderlijk gezag in drie gevallen. Ten eerste indien de ouder is veroordeeld tot een criminele of correctionele straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen. De ouder die geïnterneerd is, die de gunst van opschorting heeft verkregen of die louter schuldig is bevonden wegens overschrijding van de redelijke termijn kan niet uit het ouderlijk gezag worden ontzet. Ten tweede indien de ouder die, door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengt. Het

⁶⁰ R.BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1166.

⁶¹ M. PEULINCKX- COENE, Erfrecht deel I: Openvallen en toewijzen van de nalatenschap, erfovereenkomsten, in *Beginnselen van Belgisch privaatrecht deel VI*, Mechelen, Kluwer, 2011, 93.

⁶² R.BARBAIX EN A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1166.

begrip 'slechte behandeling' kan zowel uit een fysiek als een psychische lijden bestaan. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk een vader uit het ouderlijk gezag te ontzetten nadat hij de moeder van het kind heeft vermoord⁶³. Ook bijvoorbeeld druggebruik, prostitutie of pedoseksualiteit kunnen hieronder worden geplaatst.⁶⁴ Ten derde indien de ouder huwt met iemand die van het ouderlijk gezag is ontzet.

41. De ontzetting wordt uitgesproken door de jeugdrechter op vordering van het openbaar ministerie.

42. Wanneer een ouder volledig uit het ouderlijk gezag is ontzet, zal deze uitgesloten zijn van het recht op de gehele of gedeeltelijke nalatenschap van het betrokken kind en diens afstammelingen overeenkomstig artikel 746 BW. Het gaat hier over een erfrechtelijke ontzetting van rechtswege die voortvloeit uit de gehele ontzetting uit het ouderlijk gezag.

43. Indien de ouder slechts gedeeltelijk uit het ouderlijk gezag is ontzet, slaat dit enkel op de rechten die de jeugdrechter bepaalt en kan dus betrekking hebben op het erfrecht.

44. Omdat de ontzetting uit het ouderlijk gezag ook gevolgen kan hebben na de meerderjarigheid, heeft het Hof van Cassatie⁶⁵ de ontzetting ook na de meerderjarigheid mogelijk gemaakt.

45. Overeenkomstig artikel 60 Jeugdbeschermingswet kan men terugkomen op de ontzetting uit het ouderlijk gezag en de hieraan verbonden sancties. Op die manier zal men terug kunnen erven van het kind. Men zal echter niet opnieuw kunnen erven van reeds overleden kinderen.⁶⁶

1.2.2 Artikel 745septies BW

46. Ten aanzien van de eerststervende echtgenoot kan de langstlevende echtgenoot zijn erfaanspraken geheel of gedeeltelijk verliezen indien men geheel of gedeeltelijk uit het ouderlijk gezag is ontzet. Het is hierbij vereist dat de kinderen geboren zijn uit het huwelijk tussen de langstlevende en eerststervende echtgenoot.⁶⁷

47. De sanctie treedt niet van rechtswege in, maar zal moeten worden uitgesproken door de rechter aangezien men het oploopt door onbetamelijk gedrag ten aanzien van de kinderen en niet ten aanzien van de erflater. De rechter heeft hier een soevereine appreciatiebevoegdheid.⁶⁸ Zo kan hij bv de gezinswoning en het huisraad aan de uitsluiting onttrekken. Indien de rechter oordeelt dat het verval algemeen is, verliest men ook z'n reserve.⁶⁹

⁶³ G. VERSCHULDEN, S. BROUWERS, K. BOONE, I. MARTENS en K. VERSTRAETE, "Overzicht van rechtspraak (2001-2006)-Familierecht", *TPR* 2007, 787.

⁶⁴ F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 363-364.

⁶⁵ Cass. 6 mei 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1170.

⁶⁶ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 756-757

⁶⁷ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 757.

⁶⁸ M. COENE, Commentaar bij artikel 745septies B.W., in *Comm.Erf.*, 6.

⁶⁹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 757-758.

48. Enkel de kinderen of hun afstammelingen waarvan men uit het ouderlijk gezag is gezet, kunnen deze vordering instellen.⁷⁰ Voorwaarde hiervoor is dat ze effectief tot de nalatenschap komen, omdat artikel 745septies B.W. is ingevoerd met als doel het voorkomen dat deze kinderen het vruchtgebruik moeten toelaten van iemand die zich ten aanzien van hen onbetamelijk heeft gedragen. De vordering kan door elk kind afzonderlijk worden ingesteld. Indien het kind minderjarig is, zal het vertegenwoordigd worden.

⁷¹

49. De vordering dient te worden ingesteld binnen een jaar te rekenen hetzij van het opvallen van de nalatenschap, hetzij van de ontzetting uit het ouderlijk gezag. Ze zal terugwerken tot op de dag waarop de vordering is ingesteld.⁷²

⁷⁰ M. COENE, Commentaar bij artikel 745septies B.W., in *Comm.Erf.*, nr 32.

⁷¹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 758.

⁷² W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 749.

2 DE ONTBINDING VAN DE SCHENKING WEGENS ONDANKBAARHEID

2.1 Ontbinding wegens ondankbaarheid overeenkomstig artikel 953 BW e.v.

50. Wanneer de begiftigde geen dankbaarheid toont aan de schenker, kan de schenking ontbonden worden op basis van de artikelen 953 BW e.v. Het zou net zoals bij de onwaardigheid om te erven moreel gezien niet meer verantwoord zijn deze persoon het voordeel van de schenking te laten behouden.⁷³

51. De wet van 10 december 2012 zorgt voor enige verduidelijking en brengt enkele kleine aanpassingen aan met betrekking tot de ontbinding wegens ondankbaarheid bij schenkingen.

2.1.1 Gronden

2.1.1.1 Wettelijke gronden

52. Het is belangrijk dat we de gronden tot ondankbaarheid niet te ruim interpreteren, aangezien ten eerste daardoor het onherroepelijk karakter van de schenking⁷⁴ in gevaar gebracht kan worden en ten tweede het hier over een burgerlijke straf gaat.⁷⁵ De gevallen waarin een schenking kan ontbonden worden wegens ondankbaarheid zijn daarom limitatief opgesomd in artikel 955 BW.⁷⁶

2.1.1.1.1 Aanslag op het leven van de schenker

53. De eerste grond die tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid leidt is wanneer de begiftigde een aanslag op het leven van de schenker heeft gepleegd (art. 955, 1^oBW). Men bedoelt hiermee een handeling die werd verricht met de intentie om de schenker te doden.⁷⁷ Ook de mededader en de medeplichtige vallen eronder.⁷⁸ Het kan hier gaan over doodslag (art. 393 Sw.) of moord (art. 394 Sw)⁷⁹, hoewel het feit niet noodzakelijk een misdad of wanbedrijf in de zin van het strafrecht dient te zijn. Noch onvrijwillige doodslag (artt.418-419 Sw.), noch slagen en verwondingen zonder het oogmerk om te doden maar met de dood tot gevolg (art. 401 Sw) vallen eronder omdat hier de intentie om te doden ontbreekt. Voor deze gevallen kan dan weer wel een vordering tot ontbinding worden ingesteld op grond van mishandelingen, misdrijven of grove beledigingen.⁸⁰

⁷³ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2004, 531.

⁷⁴ A.L. VERBEKE, F. BUYSENS en H. DERYCKE, *Handboek Estate Planning: Vermogensplanning met Effect bij Leven - Schenking*, algemeen deel 2, Gent, Larcier, 2009, 205-211.

⁷⁵ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2004, 531-533.

⁷⁶ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DEMONGH en K. VANWINKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 686

⁷⁷ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2004, 540

⁷⁸ Gent 18 oktober 1985, *T. Not.* 1986, 172.

⁷⁹ Behoudens wettige zelfsverdediging

⁸⁰ *Infra* nr. 56 e.v.; R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 4.

54. Aangezien het enkel vereist is dat de begiftigde de aanslag opzettelijk pleegde is een veroordeling niet vereist. Als deze intentie aanwezig is, volstaat ook een niet-strafbare poging om de schenking te ontbinden wegens ondankbaarheid.⁸¹ Internering kan tot de ontbinding leiden in zoverre de schuld in hoofde van de begiftigde werd vastgesteld, naar analogie van de regeling inzake erfrechtelijke onwaardigheid.⁸²

55. Een moeilijke kwestie is deze met betrekking tot euthanasie. Artikel 955 BW bepaalt letterlijk dat : "een schenking onder levenden kan alleen in de volgende gevallen wegens ondankbaarheid herroepen worden...". Aangezien men hier letterlijk over ondankbaarheid spreekt, moet het feit dan ook niet van deze ondankbaarheid doen blijken? Men heeft inderdaad de intentie om te doden wanneer men euthanasie pleegt, maar getuigt dit ipso facto van ondankbaarheid?⁸³ Mijns insziens niet. Dit sluit evenwel niet uit dat er wel sprake kan zijn van ondankbaarheid indien de begiftigde het verzoek van schenker ernstig heeft gestimuleerd vanuit onzuivere motieven zoals hebzucht, haat, ... Het zal uiteindelijk een feitenkwestie zijn die beoordeeld dient te worden in zijn burgerrechtelijke context met de gedachte van ondankbaarheid op de voorgrond en onafhankelijk van enige strafrechtelijke kwalificatie van dezelfde feiten.⁸⁴

2.1.1.2 Zich schuldig maken aan mishandelingen, misdrijven, of grove beledigingen ten aanzien van de schenker

56. Een tweede grond die tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid leidt is wanneer de begiftigde zich schuldig maakt aan mishandelingen, misdrijven of grove beledigingen ten aanzien van de schenker (art. 955, 2° B.W.).

57. We spreken over *mishandelingen* wanneer de begiftigde jegens de persoon van de schenker allerlei geweld en feitelikheden pleegt.⁸⁵ Het kan hier onder andere gaan over wreedheden, brutaliteiten, geweldpleging, slechte behandeling enz.. Een letsel is hierbij niet vereist, waardoor ook morele mishandeling in aanmerking komt. Zo werd in de rechtspraak aanvaard dat een bejaarde persoon in een rusthuis plaatsen tegen z'n wil in een mishandeling uitmaakt.⁸⁶ Het kan ook gaan over pesterijen of een passieve houding, zoals de schenker weigeren hulp te verlenen toen die in nood of levensgevaar verkeerde. Mishandelingen gepleegd jegens familieleden van de schenker, kunnen eventueel beschouwd worden als een grove belediging.⁸⁷ De uiteindelijke beoordeling zal soeverein door de rechter gebeuren.

⁸¹ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 5.

⁸² W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 687.; R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 4.

⁸³ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid (art. 955 B.W.)", *T.B.B.R.* 2004, 544-545.

⁸⁴ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid (art. 955 B.W.)", *T.B.B.R.* 2004, 544.

⁸⁵ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 687.

⁸⁶ Luik 13 februari 2002, *Rev.not.b.* 2002, 300.

⁸⁷ *Infra* nr. 59.; F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid (art. 955 B.W.)", *T.B.B.R.* 2004, 545-546.

58. Onder *misdrijven* kunnen we alle strafbare feiten jegens de persoon of de goederen van de schenker verstaan. Het is belangrijk dat de schenker hierbij persoonlijk geraakt wordt. Misdrijven jegens de naaste familie van de schenker kunnen eventueel beschouwd worden als grove beledigingen. Dit is anders in Nederland, waar de wet uitdrukkelijk bepaalt dat de schenking *vernietigbaar is indien de begiftigde opzettelijk een misdrijf jegens de schenker of diens naaste betrekkingen pleegt*.⁸⁸ In Nederland vallen er dus ook de misdrijven jegens de naasten van de schenker onder. Ook hier is een strafrechtelijke veroordeling niet vereist.⁸⁹

59. Onder *grove beledigingen* dienen we te verstaan elke gedraging van de begiftigde die beledigend of kwetsend is voor de schenker. In het bijzonder zijn het deze beledigingen die de morele integriteit, eer, aanzien en waardigheid van de schenker aantasten.⁹⁰ In principe moeten de beledigingen betrekking hebben op de schenker zelf. Nochtans is het mogelijk dat de feiten die kwetsend zijn voor de naasten van de schenker, de schenker evenzeer raken als waren deze feiten tegen hemzelf gericht.⁹¹ Er moet gekeken worden naar de intentie van de begiftigde, de animus iniurandi. Er moet niet gekeken worden of de schenker zich beledigd voelde, maar wel of de begiftigde de bedoeling had om de schenker te beledigen.⁹² Zo werd door de rechtspraak aanvaard dat een schrijven van de begiftigde aan een derde, waaruit de animus donandi blijkt, kort na de schenking een grove belediging is.⁹³ Ook overspel werd aanvaard als een grove belediging.⁹⁴ Het is zelfs zo dat overspel steeds geacht wordt gesteld te zijn met de bedoeling te beledigen.⁹⁵ Het Hof van Beroep van Bergen heeft daarentegen geoordeeld dat de begiftigde die zedenfeiten pleegde ten aanzien van de kleinkinderen van de schenker geen grove belediging uitmaakt omdat de begiftigde hier niet de intentie had om de schenker te beledigen.⁹⁶ Het is daarnaast ook vereist dat de belediging voldoende zwaarwichtig is. De beledigingen moeten dus een zeker ernst vertonen.⁹⁷ Het is de rechter die soeverein zal oordelen of de beledigingen voldoende zwaarwichtig zijn.⁹⁸

2.1.1.2.1 Weigeren levensonderhoud te verschaffen aan de schenker

60. Een laatste grond die kan leiden tot de ontbinding van de schenking is de weigering om levensonderhoud te verschaffen aan de schenker.

61. Artikel 955, 3°BW is een autonome bepaling. Er dient bijgevolg geen wettelijke onderhoudsplicht te bestaan. Het kan eventueel wel een verzwarende omstandigheid uitmaken bij de beoordeling van het

⁸⁸ Art 7.3.184.1.b Burgerlijk wetboek van Nederland

⁸⁹ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2004, 546-547.

⁹⁰ Bergen 15 juni 2004, *Rev.not.b.* 2005, 121, noot J.SACE.

⁹¹ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2004, 548.

⁹² R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 44-45.

⁹³ Gent, 16 juni 2009, *RW* 2010, 886.

⁹⁴ Antwerpen, 26 juni 2003, *RABG* 2005, 720

⁹⁵ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 44.

⁹⁶ Bergen 7 oktober 2003, *T.B.B.R.*, 2005, 71.

⁹⁷ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.), *T.B.B.R.* 2005, 23-24.

⁹⁸ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm.erf.*, 45-46.

foutief karakter van de weigering.⁹⁹ Dit is wel anders in Nederland, waar artikel 7.3.184.1.c N.B.W. bepaalt dat een schenking vernietigbaar is 'indien een begiftigde die wettelijk of krachtens overeenkomst verplicht is tot onderhoud van de schenker bij te dragen, in verzuim is deze verplichting na te komen.'. Men ziet het hier dus niet als een autonome bepaling maar men koppelt het aan de wettelijke plicht of een overeenkomst.

62. Wat de voorwaarden betreft kunnen we ons naar analogie baseren op artikel 208 BW. Een eerste voorwaarde hierbij is dat de schenker behoeftig moet zijn. Men is behoeftig indien men de kosten van de normale behoefte niet kan dragen zoals de kosten van voeding, huisvesting, nutsvoorzieningen, medische verzorging, ...¹⁰⁰ Ten tweede moet de begiftigde in staat zijn om het levensonderhoud te verschaffen. Het enkele feit dat de begiftigde over een kredietopening of een hypothecaire lening beschikt betekent niet dat men niet voldoende inkomsten heeft om de schenker financieel te helpen.¹⁰¹ Ten derde wordt de begiftigde aangesproken in zijn hoedanigheid van begiftigde en kan bijgevolg het te verschaffen levensonderhoud nooit meer bedragen dan de schenking zelf. Ten vierde moet de begiftigde geweigerd hebben in levensonderhoud te voorzien op onrechtmatige wijze. De schenker moet de begiftigde hierbij gevraagd hebben in zijn onderhoud te voorzien en de begiftigde moet dit op onrechtmatige wijze geweigerd hebben.¹⁰² Indien men louter gerechtelijk het bedrag van het levensonderhoud laat vaststellen, betekent dit niet automatisch dat dit gelijk is aan een onrechtmatige weigering.¹⁰³

63. Er bestaat discussie omtrent de vraag of de schenker eerst zijn wettelijke onderhoudsplichtige dient aan te spreken alvorens men de begiftigde aanspreekt. Mijns inziens dient hier BARBAIX in gevolgd te worden die stelt dat aangezien de wettelijke onderhoudsplicht van subsidiaire aard is, de onderhoudsgerechtigde eerst alle andere mogelijkheden moet uitputten alvorens men de wettelijke onderhoudsplichtige aanspreekt. Dit zou hij niet gedaan hebben indien hij zich eerst nog op de ontbinding van de schenking kan beroepen. De onherroepelijkheid van de schenking komt hier bovendien niet in het gedrang aangezien men behoeftigheid objectief kan vaststellen. Het is dus niet zo dat de schenker door zijn enkele wil de schenking ongedaan kan maken.¹⁰⁴

2.1.1.3 Conventionele gronden

64. Binnen het kader van deze limitatieve gronden is het mogelijk dat de partijen in de schenkingsakte bepalen welke specifieke gedragingen beschouwd dienen te worden als gedragingen van ondankbaarheid.

¹⁰⁵

65. Het is evenwel betwist of men in de schenkingsakte de gronden tot ondankbaarheid kan uitbreiden of aanvullen.

⁹⁹ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid (art. 955 B.W.)", *T.B.B.R.* 2005, 34-35.

¹⁰⁰ Cass. 12 juli 1957, *RW* 1957-1958, 1750.

¹⁰¹ Bergen 29 juni 2004, *T.B.B.R.* 2007, 180.

¹⁰² R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm. erf.*, 9.

¹⁰³ Luik 25 februari 2002, *JT* 2002, 448.

¹⁰⁴ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 955 B.W.", in *Comm. erf.*, 9-12.

¹⁰⁵ *Infra* nr. 77.

66. Het is in ieder geval zo dat de mogelijkheid tot ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid van dwingend recht is. Het is dus niet mogelijk dat men op voorhand afstand doet van de vordering tot ontbinding.¹⁰⁶ Hiermee is de vraag nog niet beantwoord of men de gronden eventueel kan uitbreiden of aanvullen. DEBUCQUOY¹⁰⁷ en DEKNUDT¹⁰⁸ zijn de stelling genegen dat het niet mogelijk is omdat het gaat over limitatieve gronden.

67. Mijns inziens moet deze zienswijze gevolgd worden. Uit de bewoordingen die men gebruikt in artikel 955 B.W., namelijk "*Een schenking onder de levenden kan alleen in de volgende gevallen wegens ondankbaarheid herroepen worden..*", kan men duidelijk afleiden dat het de bedoeling was van de wetgever dat alleen op basis van de limitatieve gronden die opgesomd zijn in artikel 955 B.W. de schenking ontbonden kan worden wegens ondankbaarheid.

2.1.2 Sanctie

2.1.2.1 Wettelijke

68. Alle schenkingen kunnen ontbonden worden wegens ondankbaarheid. Artikel 959 B.W. bepaalt echter een uitzondering ten aanzien van schenkingen ten voordele van het huwelijk. De schenkingen bedoelt in artikel 959 B.W. omvatten enkel deze door derden, en niet deze door de echtgenoten zelf. De reden hiervoor is dat de schenkingen door een derde gedaan worden ten voordele van het toekomstige huwelijk en de kinderen die uit het huwelijk geboren worden. Wanneer deze ontbonden zouden kunnen worden, zou dit ook de kinderen raken en dat kan niet de bedoeling zijn.¹⁰⁹ Voorts zijn de eerste 2 gronden van artikel 955 B.W. ook van toepassing op legaten (artikel 1046 B.W.).

69. De ontbinding van de schenking heeft nooit van rechtswege plaats, maar dient in rechte te worden gevorderd (art. 956 B.W.). De rechter beschikt hier over een ruime appreciatiebevoegdheid. De rechter zal ten eerste onderzoeken of er sprake is van ondankbaarheid. Ten tweede zal de rechter onderzoeken of de feiten voldoende zwaarwichtig zijn om de ontbinding te rechtvaardigen.¹¹⁰

70. Artikel 957 B.W. bepaalt dat de vordering tot ontbinding moet worden ingesteld binnen één jaar, te rekenen van de dag van het misdrijf waarvan de schenker de begiftigde beschuldigt, of van de dag waarop het misdrijf de schenker bekend kon zijn. De term misdrijf is ietwat ongelukkig gekozen, aangezien het hier gaat over elke handeling die tot de ondankbaarheid op basis van artikel 955 B.W. leidt. Er werd geopteerd voor een korte termijn van één jaar omdat het anders de rechtszekerheid zou kunnen ondermijnen. Hoewel ontbinding geen zakelijke werking heeft ten aanzien van derden, heeft het wel tot gevolg dat het vermogen van de begiftigde verkleint, en dus ook het onderpand van

¹⁰⁶ Bergen 29 juni 2004, *Rev. not. b.* 2005, 113, noot J. SACE

¹⁰⁷ F. DEBUCQUOY, "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid (art. 955 B.W.)", *T.B.B.R.* 2004, nr.8

¹⁰⁸ G. DEKNUDT, "Kroniek familiaal vermogensrecht", in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Patrimonium* 2006, Antwerpen, Intersentia, 2006, 223.

¹⁰⁹ Cass. 13 juni 1912, Pas.1912, I, 346; R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 959 B.W.", in *Comm. erf.*, 2-3.;

¹¹⁰ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 692.

schuldeisers.¹¹¹ Het gaat hier trouwens over een vervaltermijn, wat betekent dat men deze noch kan stuiten, noch kan schorsen.

71. Bij de beoordeling over het feit of het misdrijf de schenker al dan niet bekend kon zijn moeten we niet kijken naar het ogenblik van de effectieve kennisname, maar naar het ogenblik waarop men kennis had kunnen krijgen van het misdrijf. Het is aan de rechter om dit te bepalen. Wanneer het gaat over een voortdurend misdrijf, begint de termijn pas te lopen vanaf de beëindiging van het misdrijf. Wanneer het gaat over een voortgezet misdrijf, begint de termijn te lopen vanaf de dag van het laatste misdrijf.¹¹²

72. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 was het zo dat aangezien het hier over een burgerlijke straf gaat, de schenker de vordering enkel kon instellen tegen de begiftigde en niet tegen diens erfgenamen. De schenker kon de reeds ingestelde vordering wel voortzetten tegen de erfgenamen, doch niet instellen.¹¹³ De nieuwe wet brengt hier verandering in. Men vond het immers niet eerlijk dat men de vordering wel kon voortzetten tegen de erfgenamen, maar ze niet zelf kan instellen tegen de erfgenamen. Deze bepaling zou zelfs mogelijk een grondwettigheidstoets niet doorstaan hebben, aangezien een loutere toevalligheid (namelijk het overlijden voor of na de instelling van de vordering) geen voldoende rechtvaardiging biedt voor het onderscheid.¹¹⁴ Daarnaast zou het ook niet logisch zijn dat de onwaardigheid binnen het erfrecht wel gevorderd kan worden tegen de erfgenamen van de overleden dader maar dat de schenker dit niet kan doen tegen de erfgenamen van de begiftigden.¹¹⁵ Voortaan kan de vordering dus zowel worden voortgezet als worden ingesteld tegen de erfgenamen van de begiftigde. Dit is mijns inziens een goede keuze omwille van de voorvermelde redenen.

73. Met de nieuwe wet wordt tevens duidelijk gemaakt op welke manier de erfgenamen van de schenker de vordering tot ontbinding van de schenking kunnen instellen of voortzetten. Artikel 957, 3de lid B.W. bepaalt voortaan dat de erfgenamen van de schenker de herroeping enkel kunnen vorderen in drie gevallen. Ten eerste indien de schenker de eis reeds had ingesteld. Ten tweede indien de schenker overleden is binnen een jaar, te rekenen van de dag van het misdrijf of van de dag waarop het misdrijf de schenker bekend kon zijn. De erfgenamen moeten de eis dan instellen binnen een jaar, te rekenen hetzij van de dag van het misdrijf, hetzij van de dag waarop het misdrijf de schenker bekend kon zijn. Ten derde indien de schenker overleden is zonder dat het misdrijf hem bekend kon zijn; de erfgenamen moeten de eis dan instellen binnen een jaar, te rekenen hetzij van de dag van het overlijden, hetzij van de dag waarop het misdrijf hen bekend kon zijn, hetzij van de dag waarop de schenking hen bekend kon zijn.

¹¹¹ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 957 B.W.", in *Comm. erf.*, 2-3.

¹¹² R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 957 B.W.", in *Comm. erf.*, 4-5.

¹¹³ R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, intersentia, 2010, 618.

¹¹⁴ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1177; R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 957 B.W.", in *Comm. erf.*, 9.

¹¹⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl. St.* Senaat 2012, nr. 5-550/5, 4. ; H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 54-55.

74. BARBAIX en VERBEKE¹¹⁶ stellen zich terecht de vraag waarom er een onderscheid gemaakt wordt tussen artikel 957, 3de lid, 2° en artikel 957, 3de lid, 3° B.W. wat betreft het beginpunt van de termijn waarbinnen de erfgenamen de vordering moeten instellen. Er wordt enkel in het laatste geval rekening gehouden met het feit dat de erfgenamen de vordering slechts kunnen instellen indien ze zelf op de hoogte waren van de schenking. Op die manier lijkt het wel of de erfgenamen in het eerste geval enkel het recht hebben om de rechten van de schenker "voort te zetten", terwijl de erfgenamen in het tweede geval een soort van "eigen recht" verkrijgen om de schenking te laten ontbinden omwille van ondankbaarheid. Het is inderdaad zo dat in het 1ste geval enkel de vervaltermijn nog niet vervallen is maar dat de schenker wel reeds op de hoogte was of moest zijn van het misdrijf, maar dit wil nog niet zeggen dat de erfgenamen daarom ook op de hoogte zijn van het misdrijf of dat ze weet hebben van de schenking. Voor dit onderscheid is dus geen rechtvaardiging voorhanden en deze regeling zou dan bijgevolg ook beter herbekeken worden.

75. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 werd het cassatiearrest van 3 juli 1941 gevolgd om uit te maken wie nu precies onder deze erfgenamen verstaan werden.¹¹⁷ In casu vocht de ex-vrouw van de schenker (ze had namelijk het voordeel behouden van een onherroepelijke contractuele erfstelling), de schenking van haar ex-man aan zijn tweede echtgenote aan. Het hof oordeelde dat zij daartoe de vereiste hoedanigheid mist, aangezien ze de persoon van de erflater niet voortzet, nu ze van hem is gescheiden. Het Hof stelde aldus dat de vordering tot ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid enkel kon worden ingesteld door degene die de persoon van de overledene voortzetten. Allicht diende men hier de wettelijke erfgenamen onder te zien. We moesten er dus zeker niet de algemene legataris die niet tevens wettelijke erfgenaam is en de Staat onder verstaan.¹¹⁸ Het Hof ging niet in op de vraag of het ook gold voor de voortzetting van een reeds ingestelde vordering. Sommige lagere rechtspraak nam aan van wel¹¹⁹, terwijl de meerderheid van de rechtsleer stelde dat ook zij die slechts in de patrimoniale rechten van de overledene treden, de vordering kunnen voortzetten.¹²⁰ In eerste instantie bepaalde het wetsontwerp dat uiteindelijk geleid heeft tot de nieuwe wet van 10 december 2012 in art. 957, 3de lid, 2° en 3° B.W. *in fine* dat de eis enkel kan worden ingesteld door de wettelijke erfgenamen, in overeenstemming dus met het arrest van het Hof van Cassatie van 3 juli 1941.¹²¹ Men heeft er evenwel voor gekozen het Hof van Cassatie niet meer te volgen op basis van de overweging dat het geen goed signaal is zich hier te beperken tot de wettelijke erfgenamen aangezien we in een tijd leven waar men meer belang gaat hechten aan de individuele wilsbeschikking dan aan de voortzetting van de persoon.¹²² Voortaan zullen alle erfgenamen de rechten hebben die bepaald zijn in artikel 957, 3^{de}

¹¹⁶ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1178.

¹¹⁷ Cass. 3 juli 1941, Pas. 1941, I, 273.

¹¹⁸ R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, Intersentia, 2010, 615-616.

¹¹⁹ Bergen 29 april 1987, Pas. 1987, II, 162

¹²⁰ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 957 B.W.", in *Comm. erf.*, 7.

¹²¹ Cass. 3 juli 1941, Pas. 1941, I, 273.

¹²² Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl. St.* Senaat 2011-12, nr. 5- 550/8, 23.

lid BW en niet alleen de wettelijke erfgenamen. De visie van het Hof van Cassatie van 3 juli 1941¹²³ wordt met de nieuwe wet dus definitief verlaten.

76. Men kan de mogelijkheid tot ontbinding uitschakelen door aan de begiftigde vergiffenis te schenken. Er zal ten eerste vergiffenis zijn wanneer de vervaltermijn bedoeld in artikel 957 BW verstreken is. Het betreft hier een onweerlegbaar vermoeden van stilzwijgende vergiffenis.¹²⁴ Ten tweede kan men ook voor deze vervaltermijn bedoeld in artikel 957 BW vergiffenis schenken. De vergiffenis kan in dit geval stilzwijgend of uitdrukkelijk gebeuren. De bewijslast ligt in dit geval bij de begiftigde die hiervoor alle bewijsmiddelen kan aanwenden. Er kan hierbij opgemerkt worden dat de vergiffenis geen gevolg heeft ten opzichte van andere rechtsvorderingen die de schenker bezit.¹²⁵

2.1.2.2 Conventionele

77. De soevereine beoordelingsbevoegdheid van de rechter kan aanzienlijk beperkt worden indien in de schenkingsakte een lijst wordt opgenomen van feiten en gedragingen die beschouwd zullen worden als ondankbaarheid en die de ontbinding van de schenking tot gevolg zullen hebben¹²⁶, wat mogelijk is zolang men deze niet uitbreidt of aanvult.¹²⁷

78. Aangezien algemeen wordt aangenomen dat artikel 956 B.W. niet van openbare orde is, is het zelfs mogelijk deze gedragingen op te nemen in de vorm van een uitdrukkelijk ontbindend beding.¹²⁸

79. Aangezien een uitdrukkelijk ontbindend beding afwijkt van het gemeen recht, dient het restrictief geïnterpreteerd te worden. Het is dus aangewezen dat de partijen duidelijk zijn in de schenkingsakte over wat de bedoeling is van het beding. Zo werd geoordeeld dat een beding waarbij de partijen enkel overeenkomen dat een *wanprestatie zal worden gesanctioneerd met ontbinding van de overeenkomst* niet voldoende is om over een uitdrukkelijk ontbindend beding te kunnen spreken.¹²⁹ Daartegenover is het wel voldoende indien de partijen bedingen dat het contract *van rechtswege ontbonden* zal zijn.¹³⁰

80. DE PAGE vindt het nut van dergelijk beding gering aangezien "*d'autant plus que la nécessité de l'intervention du juge subsiste en cas de contestation.*"¹³¹ BARBAIX is het hier niet mee eens en stelt dat een uitdrukkelijk ontbindend beding wel nut heeft aangezien enkel nog een controle *a posteriori* nodig zal zijn en dit enkel indien er discussie bestaat omtrent de formele legaliteit van het uitdrukkelijk ontbindend beding en tot de controle of de geviseerde ondankbare gedraging heeft plaatsgevonden.¹³² Er

¹²³ Cass. 3 juli 1941, Pas. 1941, I, 273.

¹²⁴ Cass. 12 december 1889, Pas.1890, I, 32.

¹²⁵ W. PINTENS, C. DECLERCK, J.DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 692.; R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, intersentia, 2010, 617.

¹²⁶ G. DEKNUDT, "Kroniek familiaal vermogensrecht", in W. PINTENS, J. DU MONGH, *Patrimonium* 2006, Antwerpen, Intersentia, 2006, 222.

¹²⁷ *Supra* nr. 66-67.

¹²⁸ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 956 B.W.", in *Comm.erf.*, 2.

¹²⁹ Bergen 28 februari 1979, Pas. 1979, 68.

¹³⁰ Bergen 28 februari 1979, Pas. 1979, 68.

¹³¹ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge, tome VIII:1*, Brussel, Bruylant, 1962, 763.

¹³² R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 956 B.W.", in *Comm.erf.*, 3.

bestaat discussie omtrent de vraag of de rechter ook bij een uitdrukkelijk ontbindend beding over een matigingsbevoegdheid beschikt op basis van artikel 1134 derde lid BW. STIJNS stelt zich terecht de volgende vraag: "Hoe kan men bij dergelijke vorm van eigenmachtige ontbinding de onbillijkheid en de hardheid vermijden van een buitengerechtelijke ontbinding waartoe een schuldeiser beslist hoewel de verwijtbare wanprestatie bijzonder gering is?"¹³³ Mijns inziens dient hier dan ook aangenomen te worden dat de rechter over een matigingsbevoegdheid beschikt en de rechter het uitdrukkelijk ontbindend beding kan toetsen op haar redelijkheid.¹³⁴ Zo zal de rechter alsnog kunnen toetsen of de geviseerde ondankbaarheid voldoende zwaarwichtig is.¹³⁵ Indien we ervan uitgaan dat de rechter een matigingsbevoegdheid heeft kan men zich natuurlijk de vraag stellen wat het nut nog is van een uitdrukkelijk ontbindend beding. Het nut zal zich voornamelijk situeren indien de partijen een zeer specifieke uiting van ondankbaarheid aanduidt als grond tot gerechtelijke ontbinding. Zo zal de begiftigde geacht worden te hebben gehandeld met het inzicht te beledigen (*animus injurandi*) indien de schenker in de schenkingsakte had gezegd dat hij ze als beledigend zou beschouwen.¹³⁶ Het zal zo zijn dat hoe nauwkeuriger partijen hebben aangegeven welke verplichtingen voor hen doorslaggevend zijn geweest, des te kleiner bijgevolg de marginale toetsingsbevoegdheid van de feitenrechter wordt.¹³⁷

2.1.3 Gevolgen

2.1.3.1 Wettelijke

2.1.3.1.1 Tussen partijen

81. Tussen partijen heeft de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid terugwerkende kracht tot op het ogenblik van de schenking¹³⁸. Ten aanzien van derden daarentegen is er geen terugwerkende kracht. Dit is zo omdat de derde niet geraakt mag worden door de civielrechtelijke straf ten aanzien van de begiftigde en omdat de derde op geen enkele wijze kan vernemen of er een risico op ondankbaarheid bestaat vanwege de begiftigde.¹³⁹

82. Ten aanzien van de partijen werkt de ontbinding aldus terug tot op het ogenblik van de schenking.¹⁴⁰ Het voorwerp van de schenking dient terug te keren in het vermogen van de schenking alsof het er nooit was weggeweest.¹⁴¹ De teruggave gebeurt in principe in natura. Indien er aan de schenking lasten gekoppeld werden, die geheel of gedeeltelijk werden uitgevoerd, dan zal de schenker gehouden zijn tot teruggave van wat hij hiervoor had ontvangen.¹⁴² Indien een teruggave in natura niet meer mogelijk is aangezien de zaak is tenietgegaan, zal de begiftigde slechts gehouden zijn tot terugbetaling van de prijs,

¹³³ S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, 506.

¹³⁴ S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, 506.

¹³⁵ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 956 B.W.", in *Comm.erf.*, 4.

¹³⁶ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 956 B.W.", in *Comm.erf.*, 4.

¹³⁷ S. STIJNS, *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, 509.

¹³⁸ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 2.

¹³⁹ R. DEKKERS, H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, intersentia, 2010, 618.

¹⁴⁰ *supra* nr. 81.

¹⁴¹ DEKNUDT, "Kroniek familiaal vermogensrecht", in W. PINTENS, J. DU MONGH, *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 223.

¹⁴² R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 3.

aan de waarde van de zaak op het ogenblik van de ontbinding, indien de zaak is tenietgegaan door zijn fout.

83. Indien de schenker het goed niet vrij en onbelast terugkrijgt, is de begiftigde een vergoeding verschuldigd aan de schenker.¹⁴³ Indien de begiftigde het goed vervreemd heeft, is hij gehouden tot teruggave van de waarde op het ogenblik van het instellen van de eis overeenkomstig artikel 958 2de lid BW. Indien aan een derde een vorderingsrecht werd toegekend, zoals een huurrecht, is de begiftigde slechts gehouden tot vergoeding indien het abnormale clausules bevat, zoals een duurtijd van langer dan 9 jaar.¹⁴⁴

84. Indien het goed een waardevermindering heeft ondergaan, zal dit enkel vergoed dienen te worden door de begiftigde indien dit aan zijn fout te wijten is.¹⁴⁵

85. Indien het goed een toevallige waardevermeerdering heeft ondergaan, is de schenker geen vergoeding verschuldigd aan de begiftigde.¹⁴⁶ Indien deze waardevermeerdering te danken is aan de begiftigde die verbeteringen aan het geschonken goed heeft aangebracht, is de schenker wel vergoeding verschuldigd. Hierbij is de gemeenrechtelijke regel van toepassing en worden de noodzakelijke kosten integraal vergoed, de nuttige kosten ten belope van de aangebrachte meerwaarde. De overbodige uitgaven worden niet vergoed.¹⁴⁷

86. Teruggave van de vruchten en inkomsten is slechts vereist vanaf de dag van de eis overeenkomstig artikel 958, 2de lid BW. Hiermee wijkt de wetgever af van een consequente toepassing van de regels inzake de gevolgen van de terugwerkende kracht aangezien hier de toestand niet wordt hersteld alsof er nooit een schenking was geweest.¹⁴⁸

2.1.3.1.2 Ten aanzien van derden

87. Derden worden beschermd overeenkomstig artikel 958 1ste lid BW dat stelt dat de ontbinding wegens ondankbaarheid geen afbreuk doet aan de door de begiftigde gedane vervreemdingen, noch aan de hypotheken en andere zakelijke lasten waarmee het geschonken goed door hem mocht zijn bezwaard, mits een en ander geschied is vooraleer het uittreksel uit de eis tot herroeping is ingeschreven op de kant van de bij artikel 939 BW bevolen overschrijving. Er moet hierbij een onderscheid gemaakt worden tussen de periode vóór het instellen van de eis tot ontbinding en de periode tussen het instellen van eis tot ontbinding en de rechterlijke uitspraak.

¹⁴³ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 3.

¹⁴⁴ R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, Intersentia, 2010, 619.

¹⁴⁵ S. MOSSELMANS, "Gevolgen van de herroeping van een schenking in de verhouding tussen de schenker en de begiftigde", *RW* 2005-2006, 1180

¹⁴⁶ G. DEKNUDT, "Kroniek familiaal vermogensrecht", in W. PINTENS, J. DU MONGH, *Patrimonium* 2006, Antwerpen, Intersentia, 2006, 225.

¹⁴⁷ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 3-4.

¹⁴⁸ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 4.

88. De begiftigde wordt geacht ten aanzien van de derde eigenaar te zijn geweest tot op het ogenblik van het instellen van de eis door het ontbreken van zakelijke werking van de ontbinding. Alle beschikkingen die de begiftigde voor dit ogenblik heeft gesteld, worden in stand gehouden, zelfs indien de derde te kwader trouw was. Ondanks het feit dat artikel 958, eerste lid BW enkel spreekt over vervreemdingen en zakelijke (zekerheids)rechten, moeten hier alle rechten onder verstaan worden, ook de louter persoonlijke rechten.¹⁴⁹

89. De ontbinding gaat in vanaf de dag van het instellen van de eis tot de ontbinding omwille van het declaratief karakter van de rechterlijke uitspraak. Op die manier kan er toch nog beperkt afbreuk gedaan worden aan rechten van derden indien er in deze periode gecontracteerd is tussen de derde en de begiftigde. Voor onroerende goederen wordt dit probleem opgelost door het feit dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de vervreemdingen, hypotheek of andere zakelijke lasten voordat de eis tot ontbinding is ingeschreven op de kant van de bij artikel 939 BW bevolen overschrijving. Artikel 939 BW voorziet slechts overschrijving voor goederen die met een hypotheek kunnen worden bezwaard. Dit betekent dat artikel 958 1ste lid BW slechts geldt ten aanzien van onroerende goederen. Indien het gaat over roerende goederen, kunnen derden zich niet beroepen op exceptie van niet-inschrijving waardoor men hier onbeschermd blijft. Hier kan bescherming ten aanzien van roerende goederen enkel verkregen worden overeenkomstig artikel 2279 BW.¹⁵⁰

2.1.3.2 Conventionele

90. Naar analogie met de conventionele sanctie lijkt niets te beletten dat de partijen ook de gevolgen in de schenkingsakte conventioneel bepalen. Zo zou het bijvoorbeeld mogelijk moeten zijn dat partijen bedingen dat een eventuele ontbinding wegens ondankbaarheid in geen geval afbreuk zal doen aan de rechten van derde-verkrijgers, wat enkel nuttig zal zijn indien het over roerende goederen gaat.¹⁵¹

¹⁴⁹ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 5.

¹⁵⁰ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 694.; R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 958 B.W.", in *Comm.erf.*, 6-7.

¹⁵¹ R. BARBAIX, "commentaar bij artikel 956 B.W.", in *Comm.erf.*, 5.

3 ONWAARDIGHEID BINNEN HET HUWELIJKSVERMOGENSRECHT

91. Binnen dit deel zal de onwaardigheid binnen het huwelijksvermogensrecht worden besproken. Er zijn 2 luiken, namelijk het lot van huwelijksvoordelen bij onbetamelijk gedrag van een van de echtgenoten en de toewijzing van de gezinswoning na partnergeweld. Voor de onwaardigheid met betrekking tot het onderhoudsrecht binnen het huwelijksvermogensrecht verwijs ik u graag door naar de randnummers 153 e.v.

3.1 Het lot van huwelijksvoordelen bij onbetamelijk gedrag van een van de echtgenoten

3.1.1 Erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming.

92. Indien tijdens het huwelijk de afstamming wordt vastgesteld van een kind dat tijdens dit huwelijk is verwekt met een andere persoon dan de echtgenoot, verliest de overspelige echtgenoot alle voordelen die de andere echtgenoot bij huwelijksvereenkomst heeft toegestaan in het vooruitzicht van een verdeling van het gemeenschappelijk vermogen, tenzij die echtgenoot bij een voor de notaris verleden akte uitdrukkelijk zijn wil te kennen geeft de bepalingen van de huwelijksvereenkomst geheel of ten dele te handhaven op basis van artikel 334ter BW. Aangezien het hier gaat over voordelen in het vooruitzicht van een verdeling van het gemeenschappelijk vermogen gaat het hier alleen over huwelijksvoordelen die tevens overlevingsrechten zijn.¹⁵² Men neemt echter wel aan dat in het geval van een beding van inbreng de echtgenoten kunnen bedingen dat de inbrengende echtgenoot de ingebrachte goederen kan terugnemen zonder aanrekening op het deel indien de andere echtgenoot een in overspel verwekt kind heeft.¹⁵³

3.1.2 Doortrekking onwaardigheid om te erven op de huwelijksvoordelen.

93. Vóór de nieuwe wet van 10 december 2012 leidde onbetamelijk gedrag van de echtgenoot, buiten het geval van de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming, niet tot het verlies van huwelijksvoordelen. Een huwelijksvoordeel verkrijgt men immers steeds onder bezwarende titel. Het kan niet gekwalificeerd worden als een schenking, aangezien er binnen het huwelijk geen economisch afweging mogelijk is, omdat gelijkheid of ongelijkheid in inspanningen, ijver, spaarzaamheid en besteding binnen het huwelijk onmogelijk te achterhalen is, en nog minder te becijferen is.¹⁵⁴ Er is bijgevolg geen beroep op artikel 955 BW mogelijk om onbetamelijk gedrag te sanctioneren. Er zijn wel enkele uitzonderingen bepaald in de artikelen 1458, 2de lid 1464, 2de lid en 1465 BW waar een huwelijksvoordeel wel deels of geheel als een schenking aanzien wordt. Voor deze beperkte uitzonderingen is het evenwel

¹⁵² R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, *Beginselen relatievermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2012, 225-226.

¹⁵³ R. BARBAIX, "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in *Koekoekskinderen, Handboek Estate planning, bijzonder deel 2*, Brussel, Larcier, 2009, 123-124.

¹⁵⁴ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 42-43.

zo dat de kwalificatie als schenking enkel betrekking heeft op de reservebescherming en bijgevolg artikel 955 BW ook hier niet van toepassing is, zodat ook hier onbetamelijk gedrag geen gevolgen heeft.¹⁵⁵

94. Reeds lange tijd was er kritiek op het feit dat verschillende onbetamelijke gedragen niet leidden tot het verval van huwelijksvoordelen. Er voorzag bijvoorbeeld geen enkele bepaling in het verlies van de huwelijksvoordelen indien men z'n wederhelft vermoord had. Deze kritiek werd nog versterkt door het feit dat de vereffening-verdeling van het huwelijksvermogen plaatsvindt voor de vereffening-verdeling van de nalatenschap. Op die manier konden de huwelijksvoordelen de nalatenschap uithollen. Indien men bij onbetamelijke gedragingen niet kon ingrijpen op de huwelijksvoordelen dan had een erfrechtelijke onwaardigheid niet veel zin meer.¹⁵⁶

95. In de situatie waar een echtgenoot z'n wederhelft had vermoord, zocht men in de praktijk wel eens soelaas in artikel 1178 BW om een verblijvingsbeding ten voordele van de langstlevende aan te vechten ten aanzien van de moordende echtgenoot.¹⁵⁷ Het is immers zo dat de schuldige echtgenoot op die manier opzettelijk belet dat de voorwaarde van overleving wordt vervuld. Als gevolg hiervan komt het ganse gemeenschappelijk vermogen toe aan de vermoorde echtgenoot, aangezien deze dan wordt geacht de langstlevende echtgenoot te zijn. Artikel 1178 BW bood evenwel geen oplossing voor huwelijksvoordelen die geen overlevingsrechten zijn aangezien hier geen voorwaarde van overleving aan gekoppeld wordt.¹⁵⁸

96. De wetgever zag deze lacune in en heeft bijgevolg door de nieuwe wet van 10 december 2012 een nieuw artikel 1429bis BW toegevoegd dat bepaalt in §1 dat: *"Indien de langstlevende echtgenoot onwaardig is om van de overleden echtgenoot te erven, verliest hij ook alle voordelen die hij uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen had kunnen verkrijgen. Hij blijft evenwel gerechtigd op de helft van de aanwinsten, tenzij hem door de huwelijksovereenkomst een kleiner aandeel toekomt, dat hij in dat geval behoudt."*

¹⁵⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/1, 8.; H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 42-43.

¹⁵⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/1, 9.; H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 42-43.; M. COENE, "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 146.

¹⁵⁷ Antwerpen 12 november 2007, *NjW* 2008, 688, noot GV.; Rb. Mechelen 3 januari 2007, *T.Not.* 2008, 220, noot L. WEYTS

¹⁵⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/1, 9.; H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 46.; M. COENE, "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 146-147.

97. De definitie die men in het nieuwe artikel 1429bis BW geeft aan huwelijksvoordelen is degene die lange tijd algemeen aanvaard was maar die nooit uitdrukkelijk in een wettekst voorkwam.¹⁵⁹

98. Voordelen die voortvloeien uit de *samenstelling* van het huwelijksvermogensstelsel zijn de bedingen tot uitbreiding van de gemeenschappelijke baten. Deze bestaan hoofdzakelijk uit inbrengen van goederen die normaal eigen blijven onder het wettelijk stelsel.¹⁶⁰

99. Voordelen die voortvloeien uit de *werking* van het huwelijksvermogensstelsel zijn voordelen die ontstaan uit de vermenging van inkomsten, dus uit de vorming van aanwinsten waarin echtgenoten, al of niet via een gemeenschappelijk vermogen, beiden gerechtigd zijn.¹⁶¹ Een eerste voorbeeld is de niet-beroeps-actieve echtgenoot die het gemeenschappelijk vermogen ziet aanzwellen door de inkomsten van de andere echtgenoot. Een tweede voorbeeld kan eventueel het voordeel zijn dat kan volgen uit het vermoeden van gemeenschap waardoor een eigen goed van de overleden echtgenoot bij gebrek aan sluitend bewijs of naleving der formaliteiten geacht wordt gemeenschappelijk te zijn.¹⁶²

100. Voordelen die voortvloeien uit de *vereffening* van het huwelijksvermogensstelsel zijn voordelen die ontstaan doordat bijvoorbeeld afgeweken is van de vergoedingsregel. Een voorbeeld is de afwijking van de vergoeding waarop een van de echtgenoten aanspraak zou kunnen maken omdat eigen gelden in de gemeenschap zijn opgenomen.¹⁶³

101. Ten slotte dient men onder voordelen die voortvloeien uit de *verdeling* van het huwelijksvermogensstelsel de verschillende varianten van de verdelingsbedingen te verstaan. Hier kan men eventueel ook een beding van preferentiële toewijzing onder verstaan, al is de bedoeling van de wetgever hier niet geheel duidelijk. Artikel 1429bis BW stelt tevens niet dat de huwelijksvoordelen steeds bedongen voordelen moeten zijn, waardoor BARBAIX en VERBEKE zelfs de mening toegedaan zijn dat men er zelfs de niet-bedongen voordelen van preferentiële toewijzing onder zouden kunnen plaatsen zoals bepaald in artikel 1446 BW, naar analogie van het partnergeweld op basis van artikel 1447 BW.¹⁶⁴ Dit gaat mijns inziens wel erg ver en ik denk niet dat dit de bedoeling van de wetgever geweest kan zijn.

102. Het feit dat de onwaardige echtgenoot wel gerechtigd blijft op de helft van de aanwinsten is voor discussie vatbaar. De wetgever is van oordeel dat het hier gaat over « zijn » aandeel in de aanwinsten,

¹⁵⁹ H. CASMAN, *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maarten Kluwer's Internationale Uitgeversonderneming NV, 199 e.v. en 263 e.v.; ; P. STIÉNON, *Libéralités entre époux – Gains de survie et avantages matrimoniaux*, Brussel, Larcier, 1973, 211 e.v.

¹⁶⁰ C.CASTELEIN en M. MUYLLE, "Hoe wassend is het water van de schuldechtscheiding? Het verval van voordelen nader bekeken", *NFM* 2006, 148.

¹⁶¹ . CASMAN, *Wet erfwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 41.

¹⁶² R.BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1170.

¹⁶³ H. CASMAN, *Wet erfwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 42.

¹⁶⁴ *Infra*; R.BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1170.

niet om een aandeel dat geacht kan worden hem door de overledene te zijn toegekend.¹⁶⁵ Toch kan dit tegelijkertijd ook onrechtvaardig aanvoelen, bijvoorbeeld in de hypothese dat het gemeenschappelijk vermogen voornamelijk bestond uit goederen die afkomstig zijn van het slachtoffer, maar toch aan de schuldige echtgenoot toekomen omdat die er hoe dan ook aanspraak op zou kunnen maken overeenkomstig de regels van het wettelijk stelsel. BARBAIX en VERBEKE zijn dan ook van oordeel dat men de dader alle rechten op het huwelijksvermogen dient te ontnemen, behalve voor wat betreft de goederen waarvan men bewijst dat deze van zijn zijde afkomstig zijn, zowel voor wat de aanwinsten als de inbreng betreft.¹⁶⁶ Mijns inziens is de keuze om de aanwinsten wel toe te bedelen ten belope van de helft aan de schuldige echtgenoot te begrijpen, het zou immers een enorme bewijslast uitmaken indien de schuldige echtgenoot zou moeten aantonen dat de goederen afkomstig zijn van zijn zijde. Tevens kan het inderdaad wel zo zijn dat het slachtoffer voornamelijk degene was die beroepsinkomsten binnenbracht, maar de schuldige echtgenoot kan dit ruimschoots gecompenseerd hebben door bijvoorbeeld het gehele huishouden op zich te nemen.

103. De wet spreekt duidelijk over de langstlevende echtgenoot, wat in feite impliceert dat wanneer men zich schuldig maakt aan verkrachting ten aanzien van de andere echtgenoot die niet de dood tot gevolg heeft, er geen toepassing gemaakt kan worden van artikel 1429 Bis §1 BW aangezien men op dat moment uiteraard nog niet weet of de schuldige echtgenoot meteen ook de langstlevende is. Het slachtoffer zou kunnen teruggrijpen naar de ontbinding van het huwelijk maar dit zou betekenen dat alleen de huwelijksvoordelen die tevens overlevingsrechten zijn, komen te vervallen op basis van artikel 299 BW.¹⁶⁷ Er is dus in dit geval geen oplossing voor het lot van de huwelijksvoordelen die geen overlevingsrechten zijn in het geval van een verkrachting die niet de dood tot gevolg heeft.¹⁶⁸ Een nieuwe wetswijziging is hier mijns inziens op zijn plaats, aangezien deze leemte moet opgevuld worden. Men zou eventueel het nieuwe artikel 1429bis §1 BW zo kunnen aanpassen dat de vereiste van langstlevende echtgenoot verdwijnt.

104. Er is voorts nog een 2de § binnen het nieuwe artikel 1429bis BW die bepaalt dat: *"De bepalingen inzake onwaardigheid om te erven zijn van overeenkomstige toepassing op de onwaardigheid om huwelijksvoordelen te verkrijgen of te behouden. Dit is eveneens het geval indien de langstlevende echtgenoot uit de nalatenschap van de overleden echtgenoot gesloten is, hetzij door een ontvrend beding, hetzij door een beslissing tot uitsluiting of tot verval van zijn erfrecht."*

105. In § 2 wordt bevestigd dat de onwaardigheid om huwelijksvoordelen te verkrijgen zoals in § 1 omschreven, ook geldt ten aanzien van de langstlevende echtgenoot die onterfd is, van het wettelijk erfrecht uitgesloten of daarvan vervallen is. In dat geval is de langstlevende echtgenoot niet gerechtigd

¹⁶⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/3, 28.

¹⁶⁶ R.BARBAIX ,A. en L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1170-1171.

¹⁶⁷ Cass. 23 november 2001, *Pas.* 2001, 1929.

¹⁶⁸ R.BARBAIX ,A. en L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften", *RW* 2013, 1170-1171.

op de nalatenschap, om andere redenen dan de onwaardigheid, maar wordt hij desalniettemin onwaardig om de huwelijksvoordelen waarvan sprake in § 1 te verkrijgen.¹⁶⁹

3.2 Lot van de echtelijke/gezamenlijke woning bij partner/huiselijk geweld

3.2.1 Tijdelijke uithuisplaatsing na huiselijk geweld

106. De wet van 15 mei 2012¹⁷⁰ biedt een oplossing voor de situaties waarbij het nog niet tot een effectieve geweldpleging is gekomen of waar de bevoegde overheden, na een geweldpleging, niet overgaan tot het in voorlopige hechtenis nemen van de dader.¹⁷¹ Voortaan kan de procureur des Konings door middel van een bevel een meerderjarig persoon een huisverbod opleggen indien men een ernstig en onmiddellijk gevaar is voor de veiligheid van anderen waarmee men samenwoont, voor een maximumperiode van 10 dagen. De omzendbrief van de Vicepremier, minister van Binnenlandse Zaken en van Gelijke Kansen, Joëlle Milquet, minister van Justitie, Annemie Turtelboom en het College van Procureurs-Generaal die in werking is getreden op 1 januari 2013¹⁷² verduidelijkt dat het enkel gaat over feiten die de lichamelijke of psychische veiligheid van de medebewoners in het gedrang kunnen brengen. Bedreigingen die enkel betrekking zouden hebben op financiële of materiële veiligheid worden uitgesloten.

107. Het gaat hier over een uitzonderlijke maatregel die enkel kan worden opgelegd in geval van een crisissituatie. Het veronderstelt een afkoelingsperiode waarbinnen zowel de uithuisgeplaatste als zijn huisgenoten zich kunnen beraden over de situatie, stappen zetten naar de hulpverlening toe en eventueel bij de vrederechter om dringende en voorlopige maatregelen te verzoeken met betrekking tot de gemeenschappelijke woning of verblijfplaats, de uitoefening van het ouderlijk gezag enz.¹⁷³

108. Een opgelegd huisverbod impliceert de plicht om onmiddellijk de gemeenschappelijke verblijfplaats te verlaten, het verbod tot het betreden van, zich op te houden bij of aanwezig te zijn in die verblijfplaats evenals het verbod om contact op te nemen met de personen aangeduid in het bevel en die met hem de verblijfplaats betrekken.¹⁷⁴

109. De uithuisplaatsing is niet voorbehouden aan wettelijk samenwonenden of gehuwden, ook feitelijk samenwonenden kunnen hiervan gebruik maken, in tegenstelling tot de wet van 28 januari 2003 die niet

¹⁶⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010, nr 5-550/3, 28.

¹⁷⁰ Wet van 15 mei 2012 betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld, *BS* 1 oktober 2012, 60.345.

¹⁷¹ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 223, 1447 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 587, 594 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake preventieve uithuisplaatsing en houdende andere maatregelen ter opvolging en beteugeling van het partnergeweld, *Parl.St.* Senaat 2010-2011, nr 5-539/1, 2.

¹⁷² Raadpleegbaar via volgende link: <<http://annemieturtelboom.be/2013/01/09/een-nieuwe-rondzendbrief-verduidelijkt-het-tijdelijk-huisverbod-in-geval-van-huiselijk-geweld/>>

¹⁷³ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 223, 1447 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 587, 594 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake preventieve uithuisplaatsing en houdende andere maatregelen ter opvolging en beteugeling van het partnergeweld, *Parl.St.*, Senaat, 2011-2012, nr 5-539/2, 8.

¹⁷⁴ A.BOUCHÉ, "l'interdiction temporaire de résidence en cas de violence domestique", *JT* 2012, 136.

van toepassing is op feitelijk samenwonenden.¹⁷⁵ Het kan tevens gaan over geweld gepleegd ten aanzien van de kinderen of een andere (tijdelijk) huisgenoot.¹⁷⁶

110. Ten laatste op de eerste dag waarop de griffie geopend is volgend op de dag van het bevel tot huisverbod, deelt de procureur des Konings het bevel mee aan de vrederechter van het kanton waar de verblijfplaats waarvoor het huisverbod geldt, gelegen is. Binnen vierentwintig uur na de mededeling van het bevel bepaalt de vrederechter de dag en het uur van de zitting waarop de zaak kan worden behandeld die moet plaatsvinden tijdens het huisverbod. Indien de partijen of de procureur des Konings daar schriftelijk of mondeling ter zitting om verzoeken, behandelt de vrederechter de zaak en hoort hij de aanwezige partijen. De vrederechter kan het huisverbod opheffen of, bij een met redenen omkleed vonnis, verlengen met ten hoogste drie maanden te rekenen vanaf het vonnis indien het dreigend gevaar nog niet geweken is. De aanhangingsmaking bij de vrederechter impliceert tevens dat ingeval van huiselijk geweld de wet in een vereenvoudigde procedure voorziet om snel een beslissing van de vrederechter te kunnen krijgen over een verzoek tot dringende en voorlopige maatregelen bedoeld in de artikelen 223 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek.¹⁷⁷

111. De nieuwe wet werd mede geïnspireerd door andere landen. Oostenrijk¹⁷⁸ heeft sinds 1997 een gelijkaardige regeling¹⁷⁹ waar in 2005 het huisverbod reeds 5 618 keer werd toegepast. De evaluatie in datzelfde jaar was algemeen positief. De wet biedt partners en kinderen de nodige rust en veiligheid en heeft geleid tot een snelle adequate aanpak van situaties van huiselijk geweld.¹⁸⁰ Ook Nederland¹⁸¹ heeft sinds 1 januari 2009 een gelijkaardige regeling waar de evaluatie eerder positief was. Een enkele kritiek was het feit dat bij het huisverbod behorende hulpverleningstraject op bepaalde punten beter georganiseerd zou kunnen worden.¹⁸²

112. Uithuisplaatsing wordt tevens voorzien als één van de maatregelen ter bescherming van het kind tegen misbruik, in het Verdrag van de Raad van Europa over de bescherming van kinderen tegen uitbuiting en seksueel misbruik, aangenomen in Lanzarote op 25 oktober 2007 en ondertekend door België (art. 14.3) en één van de te nemen maatregelen in het Verdrag van Istanbul ter preventie en bestrijding van het geweld op vrouwen en huiselijk geweld, ondertekend door de lidstaten van de Raad van Europa op 11 mei 2011 (art. 45).

¹⁷⁵ *Infra* nr. 115.

¹⁷⁶ Wetsontwerp betreffende de tijdelijke uithuisplaatsing ingeval van huiselijk geweld, *Parl.St.* Senaat 2011-2012, nr 1994/005, 10-11.; A. BOUCHÉ, "l'interdiction temporaire de résidence en cas de violence domestique", *JT* 2012, 136

¹⁷⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 223, 1447 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 587, 594 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake preventieve uithuisplaatsing en houdende andere maatregelen ter opvolging en beteugeling van het partnergeweld, *Parl.St.*, Senaat, 2011-2012, nr 5-539/2, 10.

¹⁷⁸ §382b exekutionsordnung

¹⁷⁹ K. BERTELOOT en S. SIVRI, "Het tijdelijke huisverbod: nieuwe mogelijkheden voor de aanpak van familiaal geweld", *Panopticon* 2012, 366-368.

¹⁸⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 223, 1447 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 587, 594 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake preventieve uithuisplaatsing en houdende andere maatregelen ter opvolging en beteugeling van het partnergeweld, *Parl.St.*, Senaat, 2011-2012, nr 5-539/2, 6.

¹⁸¹ Wet van 9 oktober 2008, houdende regels strekkende tot het opleggen van een tijdelijk huisverbod aan personen van wie een ernstige dreiging van huiselijk geweld uitgaat.

¹⁸² A. NIEUWENHUIS, "Nederland: wet tijdelijk huisverbod", *TBP* 2013, 28.

113. De nieuwe wet van 15 juni 2012¹⁸³ voorziet in een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en geldboete van 26 euro tot 100 euro of met een van die straffen alleen ten aanzien van degene die het ten aanzien van zijn persoon door de procureur des Konings opgelegde bevel overtreedt.

3.2.2 Voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld.

3.2.2.1 Algemeen.

114. Aangezien slachtoffers van partnergeweld vaak besloten om de echtelijke woning te verlaten, met negatieve gevolgen voor het slachtoffer zelf en eventueel de kinderen, heeft de wetgever met de wet van 28 januari 2003¹⁸⁴ tot bestrijding van partnergeweld ervoor gezorgd dat er een schuld criterium werd toegevoegd aan de voorlopige en definitieve toewijzing van de gezinswoning.

115. Het schuld criterium wordt enkel toegevoegd in het kader van het huwelijk en de wettelijke samenwoning. Hiervoor worden twee redenen gegeven. Ten eerste is de bescherming van de gezinswoning gebaseerd op een bestaande bepaling en slaat deze alleen op het huwelijk en de wettelijke samenwoning. Ten tweede stelt men dat twee mensen die kiezen voor een feitelijke samenwoning, ervoor kiezen zich niet in te passen in een bestaand wettelijk stelsel dat bescherming biedt.¹⁸⁵ Het is natuurlijk wel zo dat partners niet steeds op de hoogte zijn van de gevolgen van de samenlevingsvorm die ze kiezen. Een goede voorlichting is hier dan ook aangewezen.

3.2.2.2 Voorlopige toewijzing gezinswoning in het kader van de dringende voorlopige maatregelen tussen echtgenoten(223BW), respectievelijk tussen wettelijk samenwonenden(1479 BW), en voorlopige maatregelen tussen gehuwden(1280 Ger.W.)

3.2.2.2.1 Gronden

116. Het partnergeweld dient altijd te gaan over geweld tussen echtgenoten of wettelijk samenwonenden. Gewelddaden gepleegd ten aanzien van de kinderen komen bijgevolg niet in aanmerking.¹⁸⁶

117. Het kan ten eerste gaan over het schuldig maken aan de volgende feiten:

- Verkrachting (artikel 375 Sw.)

¹⁸³ Wet van 15 juni 2012 tot bestraffing van de overtreding van het tijdelijk huisverbod en tot wijziging van artikelen 594 en 627 van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 1 oktober 2012, 60.347.

¹⁸⁴ Wet van 2 januari 2003 tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *BS* 12 februari 2003, 7.022.

¹⁸⁵ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St., Kamer*, 2002-03, nr 2- 1326/3, 7.

¹⁸⁶ H.VANBOECKRIJCK, De wet tot toewijzing van de gezinswoning en tot verzwarende van de strafsancities bij partnergeweld, in P. SENAEVE EN F.SWENNEN, De hervormingen van het personen-en familierecht, Antwerpen, Intersentia, 2003, 349.

- Opzettelijke slagen en verwondingen (artikel 398 Sw.)
- Opzettelijke slagen en verwondingen met ziekte of tijdelijk arbeidsongeschiktheid tot gevolg (artikel 399 Sw.)
- Opzettelijk slagen en verwondingen met een ongeneeslijk lijkende ziekte, een blijvende ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid, een volledig verlies van het gebruik van een orgaan of een zware verminking als gevolg (artikel 400 Sw.)
- Opzettelijk toedienen van stoffen die de gezondheid zwaar kunnen schaden met een ziekte of tijdelijk arbeidsongeschiktheid tot gevolg (artikel 402 Sw.)
- Poging om de stoffen bedoelt in artikel 402 B.W. toe te dienen zonder het oogmerk om te doden (artikel 405 Sw.)

118. Ten tweede gaat het over de feiten waarbij de gehuwde of wettelijk samenwonende gepoogd heeft volgende feiten te plegen:

- Verkrachting (artikel 375 Sw.)
- Doding met het oogmerk om te doden (artikel 393 Sw.)
- Moord (artikel 394 Sw.)
- Vergiftiging (artikel 397 Sw.)

119. In het wetsontwerp heeft men herhaaldelijk gepoogd ook psychisch geweld op te nemen onder de gronden aangezien de schade die psychisch geweld toebrengt, vaak erger is dan schade door fysieke geweldplegingen. Toch heeft men er uiteindelijk voor gekozen het niet te doen, omwille van verschillende redenen. Ten eerste zou het in aanmerking nemen van psychische geweldplegingen leiden tot tal van betwistingen die gerelateerd zijn aan het bestaan van wederzijdse schuldgronden. Ten tweede zou dit leiden tot aanzienlijke complicaties op het stuk van de bewijslast. Als laatste zou het ook tot gevolg hebben dat de echtelijke woonst automatisch zou toebehoren aan de partij die de echtscheiding verkrijgt. Dit zou echter niet de strekking zijn van het ontwerp, het behandelt immers geweldplegingen binnen het gezinsverband, waarbij altijd daden van fysieke geweldpleging in aanmerking worden genomen.¹⁸⁷ Het voorgaande heeft tot gevolg dat jarenlange pesterijen door de ene echtgenoot die de andere echtgenoot uiteindelijk drijven tot één enkele fysieke daad, dit deze laatste duur komt te staan.¹⁸⁸ Hier kan men zich natuurlijk de vraag stellen of dit wel bedoeling kan zijn van de wet. De wetgever heeft immers zelf gesteld dat de schade door psychisch geweld vaak erger is dan de schade door fysisch geweld.

120. Ook buiten het geval van psychisch geweld kan men zich de vraag stellen of deze gronden wel ruim genoeg zijn. Waarom kan bijvoorbeeld artikel 409 Sw geen grond uitmaken? Verminking van de genitaliën van een persoon van het vrouwelijk geslacht kan mijns inziens ook een ernstige vorm van

¹⁸⁷ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr 50-1693/006, 21-22.

¹⁸⁸ H.VANBOCKRIJCK, De wet tot toewijzing van de gezinswoning en tot verzwaring van de strafsancities bij partnergeweld, in P. SENAEVE EN F.SWENNEN, De hervormingen van het personen-en familierecht, Antwerpen, Intersentia, 2003, 349.

partnergeweld uitmaken. De gronden bezitten mijns inziens dan ook enkele leemtes die moeten aangevuld worden.

121. Binnen het kader van de dringende voorlopige maatregelen stelt de wetgever dat het uitgesloten is op de afloop van strafrechtelijke procedure te wachten op het ogenblik van de scheiding. Dringende voorlopige maatregelen zijn immers dringend. Er is bijgevolg dan ook geen veroordeling vereist. Het gezegde "de strafrechtelijke procedure heeft voorrang op de burgerlijk procedure" geldt hier niet. Deze regel geldt enkel wat het bodembeding betreft(art. 1255 Ger.W.) en niet voor de voorzitter die uitspraak doet in het kader van een vordering tot het bevelen van voorlopige maatregelen, noch voor de vrederechter.¹⁸⁹

3.2.2.2.2 Sanctie

122. Indien een echtgenoot/wettelijk samenwonende zich tegenover de andere schuldig gemaakt heeft aan een feit als bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het Strafwetboek, of heeft gepoogd een feit te plegen als bedoeld in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek, of indien er ernstige aanwijzingen voor dergelijke gedragingen bestaan, zal de echtgenoot/wettelijk samenwonende die het slachtoffer is, behalve bij uitzonderlijke omstandigheden, het genot toegewezen krijgen van de echtelijke/gemeenschappelijke verblijfplaats indien hij daarom verzoekt overeenkomstig de artikelen 223, 2de lid en 1479, 5de lid BW.

123. De voorlopige toewijzing van de gezinswoning dient steeds te gebeuren op verzoek van het slachtoffer. Het is de rechter geenszins toegelaten aan het slachtoffer te suggereren om het genot van de echtelijke verblijfplaats te verzoeken.¹⁹⁰

124. Het is niet vereist dat het slachtoffer het vaststaande bewijs levert van schuld van de echtgenoot. De wetgeving biedt aldus een oplossing voor de moeilijke bewijslast die er in dergelijke gevallen is. Men dient bijgevolg enkel het bewijs te leveren van ernstige aanwijzingen van schuld. De notie "ernstige aanwijzingen" komt uit het strafrecht, zodat het gebruik hiervan leidt tot een vermenging van strafrecht en familierecht, waar men mijns inziens toch mee dient op te letten.¹⁹¹

125. De taak van de rechter bestaat erin de aangevoerde aanwijzingen te onderzoeken en uit te maken of de aanwijzingen voldoende ernstig zijn. Indien deze voldoende ernstig zijn, dient de rechter in principe de gezinswoning toe te wijzen aan het slachtoffer, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.¹⁹² In de

¹⁸⁹ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St., Kamer*, 2001-02, nr 50-1693/001, 12-13.

¹⁹⁰ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St., Kamer*, 2001-02, nr 50-1693/006, 14.

¹⁹¹ G. VERSCHELDEN, preferentiële toewijzing gezinswoning aan het slachtoffer van partnergeweld, *TvW* 2003, 143.; J.-E. BEERNAERT, "Premier commentaire de la loi du 28 janvier 2003", *Div.Act.*2003, 35.

¹⁹² E. VAN DEN EDEN, "Partnergeweld: enkele burgerrechtelijke aspecten", *Orde dag* 2008, 66.

praktijk blijkt dat men doorgaans aanwijzingen als voldoende ernstig beschouwd indien er een verklaring wordt neergelegd in een proces-verbaal en deze wordt aangevuld met medische attesten of foto's die de versie van het slachtoffer ondersteunen.¹⁹³ Toch zijn er ook andere meningen, zo was de vrederechter te Brugge van mening dat een loutere klacht of een louter medisch attest op verklaring niet voldoende is en moeten er minstens een geheel van elementen aanwezig zijn waaruit kan worden afgeleid dat zich werkelijk niet uitgelokte feiten van partnergeweld zich hebben voorgedaan en dat één van de partijen daarvan het slachtoffer was bij uitsluiting van de andere.¹⁹⁴

126. De wetgever heeft niet nader gespecificeerd wat precies uitzonderlijke omstandigheden kunnen uitmaken. De reden hiervoor is dat men de rechter de mogelijkheid wil bieden in te spelen op een brede waaier aan situaties. Zo kan de rechter met de nodige soepelheid optreden ten aanzien van nieuw samengestelde gezinnen, waarin ook rekening moet worden gehouden met het belang van niet gemeenschappelijke kinderen.¹⁹⁵ De rechter zal in concreto moeten nagaan of de omstandigheden dermate uitzonderlijk zijn dat van de basisregel kan worden afgeweken.¹⁹⁶ Ze moeten met andere woorden belangrijker zijn dan het recht van het slachtoffer van partnergeweld op de voorlopige toewijzing van de gezinswoning.¹⁹⁷ Het is in ieder geval zo dat rechter de uitzonderlijke omstandigheden die hij in acht neemt, met redenen dient te omkleden. Doorgaans is gebleken dat de rechter rekening houdt met het belang van de kinderen¹⁹⁸, beroepsredenen¹⁹⁹, de onweerstaanbare drang²⁰⁰, laakbaar gedrag van het slachtoffer²⁰¹, verzoening²⁰² en de financiële motieven.²⁰³ Er is in de rechtsleer al meerdere malen op gewezen dat de rechter de uitzonderlijke omstandigheden te ruim interpreteert, onder andere door de doortrekking van de notie onweerstaanbare drang uit het strafrecht naar het burgerlijk recht.²⁰⁴ Hier dient men inderdaad mee op te letten, aangezien een te ruime interpretatie een uitholling kan uitmaken van de bescherming die de wetgever heeft gewild, namelijk de toewijzing van de gezinswoning aan het slachtoffer van partnergeweld.

¹⁹³ Gent 6 november 2003, *EJ* 2004, 40, noot VANBOCKRIJCK

¹⁹⁴ Vred.Brugge 30 mei 2005, *T.G.R.-T.W.V.R.* 2005, 171.

¹⁹⁵ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St., Kamer*, 2001-02, nr 50-1693/006, 16.

¹⁹⁶ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 136.

¹⁹⁷ Gent 6 november 2003, *EJ* 2004, 40, noot VANBOCKRIJCK

¹⁹⁸ Luik 24 juni 2003, *Div.act.* 2004, 7, noot J.-E. BEERNAERT.

¹⁹⁹ Vred. Brugge 30 mei 2005, *T.G.R.-T.W.V.R.* 2005, 171.; Anders: Kort Ged. Gent 11 april 2003, A.R. 03/185/C, *onuitg.* In casu was de maatschappelijke zetel van de firma van echtgenoot-dader in de echtelijke woont gevestigd, zonder dat evenwel werd aangevoerd dat deze firma specifieke lokalen van de gezinswoning nodig zou hebben en werden bijgevolg de uitzonderlijke omstandigheden niet aanvaard. ; W. PINTENS, Het Belgische huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief, *T.P.R.* 2005, 326.

²⁰⁰ Luik 24 juni 2003, *Div.act.* 2004, 4, noot J.-E. BEERNAERT.

²⁰¹ Luik 24 juni 2003, *Div.act.* 2004, 4, noot J.-E. BEERNAERT.

²⁰² Brussel 8 mei 2003, *E.J.* 2004, 38.

²⁰³ Gent 6 november 2003, *E.J.*, 40, noot VANBOCKRIJCK

²⁰⁴ F. SWENNEN, Overzicht van rechtspraak(2000-2005)-dringende voorlopige maatregelen tussen echtgenoten op grond van artikel 223 B.W., *E.J.* 2006, 22.; E. VAN DEN EDEN, "Partnergeweld: enkele burgerrechtelijke aspecten", *Orde dag* 2008, 67.; Gent 6 november 2003, *E.J.* 2004, 40, noot Vanbockrijck

3.2.2.2.3 Gevolgen

127. Volgens de wetgever is de rechtelijke uitspraak tot ontzetting uit de gezinswoning uitvoerbaar, waardoor het mogelijk is de echtgenoot of wettelijk samenwonende aan wie het genot van de echtelijke verblijfplaats niet wordt toegekend, (tijdelijk) uit het pand te zetten²⁰⁵ Hier dient toch enige kantmelding te worden gemaakt. Het vonnis is inderdaad uitvoerbaar bij voorraad indien de echtscheidingsprocedure reeds is ingesteld op basis van artikel 1039 Ger.W. Indien de echtscheidingsprocedure nog niet is ingesteld en het de taak is van de vrederechter om dringende voorlopige maatregelen te nemen is de uitspraak niet van rechtswege uitvoerbaar bij voorraad. In dit geval dient de belanghebbende het zelf te vorderen op basis van artikel 1398 Ger.W..

128. Er is in de wet van 28 januari 2003 geen oplossing voorzien voor het geval er een vrijspraak is door de strafrechter tijdens de (dringende) voorlopige maatregelen. Bijgevolg kan de vrijgesproken echtgenoot zich niet beroepen op de gewijzigde omstandigheid en zo trachten de maatregel te laten herzien.²⁰⁶ Dit is een lacune in de wet die ervoor zorgt dat de echtgenoot toch nog "gestraft" wordt voor iets waar hij voor vrijgesproken is.

3.2.2.3 Definitieve toewijzing gezinswoning in het kader van de beëindiging van het wettelijk vermogensstelsel in de loop van de vereffeningprocedure (art. 1447, 2de lid B.W.)

3.2.2.3.1 Gronden

129. De gronden tot definitieve toewijzing van de gezinswoning in het kader van beëindiging van het wettelijke vermogensstelsel in de loop van de vereffeningprocedure zijn dezelfde als met betrekking tot de voorlopige toewijzing van de gezinswoning.

130. Er is in tegenstelling tot de voorlopige toewijzing van de gezinswoning echter wel vereist dat er een rechterlijke uitspraak is geweest. Men heeft hiervoor gekozen aangezien het hier gaat over de definitieve toewijzing.²⁰⁷ Voor de wet van 27 april 2007 kon artikel 1447 BW worden toegepast hetzij indien de dader van partnergeweld veroordeeld is geweest bij een in kracht van gewijsde beslissing, hetzij indien de beslissing die de echtscheiding uitsprekt, geheel of gedeeltelijk op dat feit is gegrond. Aangezien de wet van 27 april 2007 elke verwijzing naar de fout afschaft in het stadium van de beslissing die de echtscheiding uitsprekt, is de 2de grond afgeschaft en dient men nu enkel nog te kijken naar de strafrechtelijke veroordeling die in kracht van gewijsde is gegaan.²⁰⁸

²⁰⁵ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van geweldsdaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr 2-1326/3, 7.

²⁰⁶ H.VANBOCKRIJCK, De wet tot toewijzing van de gezinswoning en tot verzwarende van de strafsancities bij partnergeweld, in P. SENAËVE EN F.SWENNEN, *De hervormingen van het personen-en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 356-357.

²⁰⁷ Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van geweldsdaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr 50-1693/006, 29.

²⁰⁸ Wetsontwerp betreffende de hervorming van de echtscheiding, *Parl.St* Senaat 2006-07, nr. 3-2068/6, 2.

3.2.2.3.2 Sanctie

131. Behoudens uitzonderlijke omstandigheden wordt het verzoek ingewilligd tot definitieve toewijzing van de gezinswoning dat uitgaat van de echtgenoot die slachtoffer is van een feit als bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het Strafwetboek of van een poging tot een feit als bedoeld in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek, wanneer de andere echtgenoot uit dien hoofde is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing overeenkomstig artikel 1447, 2de lid BW.

132. De definitieve toewijzing gebeurt ook hier enkel indien het slachtoffer erom verzoekt. De vordering kan enkel worden ingesteld vanaf de instelling van het proces-verbaal van opening van werkzaamheden tot aan de sluiting van de vereffeningprocedure.²⁰⁹

133. Indien aan de wettelijk toepassingsvoorwaarden is voldaan, dient de rechter in beginsel de gezinswoning toe te wijzen aan het slachtoffer, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.

134. Aangezien artikel 1447, 2de lid BW geplatest is voor artikel 1447, 3de lid BW dat bepaalt dat "De rechtbank beslist met inachtneming van de maatschappelijke en gezinsbelangen die erbij betrokken zijn en van de vergoedings- of vorderingsrechten van de andere echtgenoot." dient men de uitzonderlijke omstandigheden te plaatsen binnen dit kader. Deze criteria zal men in het geval van partnergeweld zo moeten interpreteren dat deze zo enorm zwaar doorwegen en zo uitzonderlijk zijn dat zij zelfs belangrijker kunnen worden dan het recht van het slachtoffer om de woning preferentieel toegewezen te krijgen, er dient dus een proportionaliteitstoets te gebeuren.²¹⁰ De rechter heeft ook hier een discretionaire appreciatiebevoegdheid. Onder maatschappelijke en gezinsbelangen dienen we te verstaan enerzijds de belangen van de schuldeisers, de tewerkstelling, het behoud van het bedrijf, .. en anderzijds de morele en materiële belangen van de echtgenoten en de kinderen en de beroepsbelangen van de echtgenoten.²¹¹ Enkele voorbeelden die hier onder verstaan kunnen worden zijn dat de echtgenoot met het hoederecht over de kinderen daar wil blijven wonen²¹², dat een echtgenoot een bijzondere band heeft met het goed²¹³, de nabijheid van de werk- of schoolomgeving²¹⁴, ... Het feit dat er reeds een voorlopige toewijzing gebeurd is op basis van de (dringende) voorlopige maatregelen mag geen rol spelen bij de beoordeling tot de definitieve toewijzing.²¹⁵ De doorslaggevende maatschappelijke of gezinsbelangen volstaan echter niet. De rechter zal rekening moeten houden met de vergoedingen en de vorderingsrechten van de ene echtgenoot op de andere. Deze kunnen immers al uitwijzen dat de echtgenoot die de overname vordert misschien zelfs niets meer uit de gemeenschap heeft op te

²⁰⁹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DEMONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 319-320

²¹⁰ A. VERBEKE, *Knelpunten familiaal vermogensrecht 2003*, Brussel, Iarcier, 2003, 67-77.

²¹¹ C. CASTELEIN, A.L. VERBEKE en L. WEYTS, *Leuvense notariële geschriften: notariële actualiteit 2011*, Brussel, Groep de Boeck NV, 2011, 174.

²¹² Luik 5 juni 2002, *JT* 2002, 653.

²¹³ Luik 2 februari 2000, *Rev.trim.dr.fam.* 2002, 353.

²¹⁴ Luik 24 november 1997, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 702.

²¹⁵ Gent 12 december 2002, *NjW* 2003, 1115.

trekken.²¹⁶ Ook hier is er een kans op uitholling aangezien de rechter immers geneigd zal zijn naar de vertrouwde criteria zoals traditioneel door de rechtspraak en rechtsleer ontwikkeld terug te grijpen.²¹⁷

3.2.2.3.3 Gevolgen

135. Indien het slachtoffer in de financiële mogelijkheid verkeerd om de woonst over te nemen, dus de nodige opleg kan betalen, zal de gezinswoning definitief toekomen aan het slachtoffer.

²¹⁶ C. CASTELEIN, A.L. VERBEKE en L. WEYTS, *Leuvense notariële geschriften: notariële actualiteit 2011*, Brussel, Groep de Boeck NV, 2011, 174.

²¹⁷ H. VANBOCKRIJCK, De wet tot toewijzing van de gezinswoning en tot verzwaring van de strafsancties bij partnergeweld, in P. SENAEVE en F. SWENNEN, *De hervormingen van het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 363.

4 ONBETAMELIJK GEDRAG BINNEN HET ONDERHOUDSRECHT

4.1 De lege lata

4.1.1 Algemeen principe: geen algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht

136. In principe is het zo dat van zodra men aan de wettelijke vereisten voldoet tot het bekomen van een onderhoudsrecht, men de onderhoudsuitkering ook effectief verkrijgt. Onbetamelijk gedrag van de onderhoudsgerechtigde vormt hierbij geen grond tot verval. Het is dus in principe van geen belang hoe de begunstigde zich tegenover de onderhoudsplichtige in het verleden gedragen heeft.²¹⁸ Hierop zijn er evenwel tal van uitzonderingen en nuanceringen mogelijk.

4.1.2 Uitzonderingen

4.1.2.1 Wettelijk bepaalde uitzonderingen:

4.1.2.1.1 Art. 33, 2^e lid, 4° Jeugdbeschermingswet: Ontzetting uit het ouderlijk gezag.

137. Overeenkomstig artikel 32 Jeugdbeschermingswet kan een ouder ontzet worden uit het ouderlijk gezag.²¹⁹

138. Wanneer een ouder volledig uit het ouderlijk gezag is ontzet, zal deze overeenkomstig artikel 33, 2de lid, 4° Jeugdbeschermingswet uitgesloten zijn van het recht op levensonderhoud vanwege het kind.²²⁰

139. Wanneer een ouder gedeeltelijk uit het ouderlijk gezag is ontzet, is het aan de jeugdrechter om uitdrukkelijk te bepalen dat men uitgesloten is van het recht om levensonderhoud te vorderen.²²¹

140. In beide gevallen is de ontzetting uit het ouderlijk gezag ook mogelijk na de meerderjarigheid, wat wel belangrijk is met betrekking tot de uitsluiting van de ouders tot de onderhoudsuitkering.²²²

141. Overeenkomstig artikel 60 Jeugdbeschermingswet kan men terugkomen op de ontzetting uit het ouderlijk gezag en de hieraan verbonden sancties, waardoor de ouders bijgevolg terug aanspraak kunnen maken op de onderhoudsuitkering.²²³

²¹⁸ E. DE GROOTE, "Onderhoudsplicht van meerderjarige kinderen en gronden van onwaardigheid", noot onder Vred.Sint-Jans-Molenbeek 3 mei 1994, *T.Vred.* 1995, 321.

²¹⁹ Zie supra nr. 40 voor een meer uitgebreide bespreking van artikel 32 Jeugdbeschermingswet.

²²⁰ F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 363-364.

²²¹ F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 363-364.

²²² F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 363-364.

²²³ F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 363-364.

4.1.2.1.2 Art. 301 BW: Onderhoudsuitkering na echtscheiding

142. In beginsel staat de onderhoudsuitkering op basis van artikel 301 BW los van enige schuldnotie. Toch heeft de wetgever hier voorzien in 2 uitzonderingen.

143. De eerste uitzondering is deze wanneer de echtgenoot schuldig werd bevonden aan misdrijven bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 Sw of aan poging tot het plegen van de misdrijven bedoeld in de artikelen 375,393,394 of 397 Sw.²²⁴ Op welk tijdstip deze geweldplegingen zich hebben voorgedaan speelt hier geen enkele rol. Indien de echtgenoot schuldig is bevonden dient de rechter het verzoek tot de onderhoudsuitkering af te wijzen. De rechter heeft hier geen enkele beoordelingsvrijheid. In afwijking van artikel 4 voorafgaande titel Sv. kan de rechter wel in afwachting totdat de beslissing in kracht van gewijsde is getreden, een provisionele onderhoudsuitkering toekennen, hierbij rekening houdend met alle omstandigheden van de zaak.²²⁵ Dit is zo omdat de onderhoudsplichtige door de lange strafprocedure dit anders zou kunnen gebruiken als een vertragsmanoeuvre. De rechter kan deze provisionele onderhoudsuitkering wel afhankelijk stellen van een waarborg, wat er dan weer voor zorgt dat er vermeden wordt dat de onderhoudsplichtige ex-echtgenoot nadat de andere ex-echtgenoot die achteraf schuldig bevonden werd, deze sommen niet zou kunnen recupereren.²²⁶

144. De tweede uitzondering is de zware fout die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt.²²⁷ Het zou immers niet rechtvaardig zijn dat de echtgenoot eerst de breuk veroorzaakt door onaanvaardbaar gedrag en daarna toch een onderhoudsuitkering zou kunnen verkrijgen.

145. Enkel een zware fout die men maakte voordat het huwelijk reeds onherstelbaar ontwricht was, komt in aanmerking.²²⁸ Indien de onderhoudsplichtige eerst zelf overspelig is geweest, kan men later de andere echtgenoot geen zware fout verwijten indien door het eerder overspel van de onderhoudsplichtige het huwelijk reeds onherstelbaar ontwricht was.²²⁹

146. Het is betwist of de fout ook na het ontstaan van de feitelijke scheiding kan begaan worden. Artikel 229§1 B.W. bepaalt dat het huwelijks onherstelbaar ontwricht is wanneer de *voortzetting én de hervatting* van de samenleving onmogelijk is geworden. Daarentegen bepaalt artikel 301 §2 B.W. dat de zware fout enkel de *voorzetting* van de samenleving onmogelijk dient te maken. De meerderheid van de rechtspraak²³⁰ en rechtsleer²³¹ neemt echter aan dat de zware fout overeenkomstig artikel 301 §2 BW

²²⁴ Art. 301§2, 3de lid BW.

²²⁵ Art. 301§2, 4de lid BW.

²²⁶ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 574-576.; CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting", *T.Fam.* 2011, 113-120.

²²⁷ Art. 301§2, 2de lid BW.

²²⁸ CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting", *T.Fam.* 2011, 114

²²⁹ Rb Brugge 18 juni 2012, *TGR-TWVR* 2013, 18

²³⁰ Rb Brugge 14 april 2008, A.R. 07/2773/A; Antwerpen 3 maart 2010, 2009/ AR/1255

²³¹ I. MARTENS, "de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting" in P. SENAËVE, F. SWENNEN EN G. VERSCHULDEN. *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 63-64.; P. SENAËVE en J. DU MONGH, *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen ex-echtgenoten: wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen, onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare*

ook geldt voor de zware fout die de *hervatting* van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt. Dit impliceert dat ook een zware fout ná de aanvang van de feitelijke scheiding in aanmerking kan genomen worden, op voorwaarde dat het huwelijk op dat ogenblik nog niet onherstelbaar ontwracht is. Een reparatiewet dringt zich hier wel op, zodat artikel 301 §2 B.W. ook uitdrukkelijk gaat bepalen dat de zware fout de voortzetting of de hervatting van de samenleving onmogelijk dient te maken.²³²

147. De zware fout in de zin van artikel 301 §2 BW heeft niet dezelfde invulling als de fout of tekortkoming in de zin van artikel 229 §1 BW. Onder artikel 229 §1 BW kan men zowel foutief als niet-foutief gedrag van één van de echtgenoten als een objectieve toestand plaatsen. Het kan dus gaan over foutief gedrag maar dit is niet noodzakelijk.²³³ De rechter die oordeelt over de onderhoudsuitkering is wel gebonden door de vaststelling van de feiten in het echtscheidingsvonnis.²³⁴

148. Het begrip zware fout is niet nader gespecificeerd in de wet. Het moet gaan over een zware fout, wat betekent dat een lichte fout niet voldoende is. In de parlementaire voorbereiding werd voor de invulling van het begrip zware fout verwezen naar de catalogus aan feiten uit het oude artikel 231 B.W. en de overspelige relatie uit het oude artikel 229 B.W. De rechtspraak definieert het begrip als een ernstige, zwaarwichtige eenmalige of opeenvolgende tekortkoming door een echtgenoot, die aan de basis ligt van de onherstelbare ontwracting van het huwelijk.²³⁵ Onder andere de volgende feiten werden weerhouden als een zware fout die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt op basis van artikel 301 B.W.: de ontrouw van de echtgenote tijdens het samenleven van de echtgenoten, zorgvuldig aangetoond aan de hand van de overgelegde stukken²³⁶, een psychische terreur die de onderhoudsgerechtigde uitoefende over de onderhoudsplichtige en die een gevolg was van zijn ziekelijke jaloersheid²³⁷, de echtgenote die het vaderschap van haar echtgenoot betreffende het gemeenschappelijke kind van 5 jaar oud, dat sinds zijn geboorte bezit van staat geniet ten opzichte van zijn wettelijke vader, in twijfel trekt²³⁸, Werden daarentegen niet aanvaard als een zware fout overeenkomstig artikel 301 B.W.: het eenmalig kussen van een andere man²³⁹, het geïntoxiceerd besturen van een voertuig²⁴⁰, het initiatief nemen tot de echtscheiding²⁴¹, het wekken van schijn van een overspelige relatie door te gaan samenwonen met een andere man²⁴², ...

ontwracting, fiscale aspecten, Antwerpen, Intersentia, 2010, 211; CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwracting", *T.Fam.* 2011, 115-116.

²³² CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwracting", *T.Fam.* 2011, 116.

²³³ CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwracting", *T.Fam.* 2011, 117.

²³⁴ CH. VAN ROY, "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwracting", *T.Fam.* 2011, 117.

²³⁵ Gent 22 april 2010, 2008/AR/3176; Rb Brugge 3 juli 2009, *TGR* 2009, 292.

²³⁶ Brussel 16 november 2009, RTDF 2011, 57.

²³⁷ Rb Hasselt 27 oktober 2009, A.R. 08/1938/A

²³⁸ Rb Nijvel 4 november 2008, *Rev. trim.dr.fam.* 2009, 165.

²³⁹ Rb Mechelen 11 maart 2010, A.R. 09/448/A

²⁴⁰ Rb Mechelen 11 maart 2010, A.R. 09/448/A

²⁴¹ Gent 31 december 2009, 2008/AR/1937.

²⁴² Rb Ieper 9 september 2009, ERF 2010, 1.

149. De bewijslast van de zware fout ligt bij de verweerder. De rechter doet hierbij uitspraak naar billijkheid, wat impliceert dat ook al is de zware fout bewezen, de rechter nog steeds het laatste woord heeft en de onderhoudsuitkering toch nog kan toewijzen op basis van zijn eigen beoordelingsvrijheid.²⁴³

4.1.2.1.3 Art. 354 B.W.: Herroeping adoptie

150. Bij gewone adoptie is er de mogelijkheid om deze te herroepen door de adoptant, adoptandus of het Openbaar Ministerie. Dit kan slechts om zeer gewichtige redenen. Het gaat hier doorgaans over 2 gevallen. Ten eerste foutief gedrag van de adoptant/adoptandus tegenover de andere adoptant/adoptandus. Ten tweede kan het ook gaan over andere zwaarwichtige redenen, waarbij een fout zelfs niet noodzakelijk vereist is.²⁴⁴ Hieronder kan men onder andere de psychologische onmogelijkheid om samen te leven of de volledige mislukking van de opvoedingsrelatie onder zien, zodat geen enkele socio-affectieve werkelijkheid vasthangt aan de adoptieve afstammingsband.²⁴⁵

151. In rechtspraak werden volgende feiten aanvaard als gewichtige redenen: De adoptie die niet werd uitgevoerd in het belang van de geadopteerde kinderen, waarbij de adoptieouders hen daadwerkelijk hebben uitgebuit en daarbij zelfs hun fysieke en psychische gezondheid hebben in gevaar gebracht, hetgeen geleid heeft tot een plaatsing buiten het gezinsverband, op basis van art. 39 Decr. Fr. Gem. R. 4 maart 1991 inzake hulpverlening aan de jeugd, en waarbij de geadopteerden elke reïntegratie in het gezin weigeren en geen enkele affectieve band meer hebben met de adoptanten²⁴⁶, het veelvuldig en jarenlange seksuele misbruik die de adoptandus pleegde ten aanzien van zijn adoptiezussen waarvoor hij strafrechtelijk veroordeeld werd²⁴⁷, de ondankbaarheid van de geadopteerde en zijn harde en agressieve houding gedurende acht jaar²⁴⁸,... Het is daarentegen niet voldoende wanneer men jarenlang harmonieus heeft samengeleefd, en er dan een loutere onenigheid ontstaat, om de adoptie te herroepen.²⁴⁹ Ook het feit dat de geadopteerde weigert zijn studies voort te zetten en dat deze zijn leven uitbouwt volgens zijn inzicht, ook al is dat verschillend van hetgeen de adoptant had verwacht of gehoopt, werd niet aanvaard als grond tot herroeping van de adoptie.²⁵⁰

152. Vanaf de overschrijving in de registers van burgerlijke stand komt er een einde aan de gevolgen van de adoptie. Dit impliceert bijgevolg dat vanaf dan de onderhoudsverplichting vervalt.²⁵¹ Het is natuurlijk wel zo dat de onderhoudsverplichting ook vervalt ten aanzien van de niet- schuldige. Indien nu net deze

²⁴³ P. SENAËVE en J. DU MONGH, *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen ex-echtgenoten: wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen, onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting, fiscale aspecten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 211.

²⁴⁴ G. MAES, De beëindiging van de adoptie in P. SENAËVE en F. SWENNEN, *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 207.

²⁴⁵ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 332.

²⁴⁶ Jeugdrb Namen 20 november 2000, *J.dr.jeun.* 2001, 52.

²⁴⁷ Hasselt 26 november 2002, *Limb.Rechtsl.* 2004, 113.

²⁴⁸ Brussel 5 mei 1971, *T.not.* 1971, 165.

²⁴⁹ Rb Brussel 2 oktober 1996, *JLMB* 1997, 514.

²⁵⁰ Gent 14 september 2000, *TWVR* 2001,75.

²⁵¹ R. HEPS, "Naar een exceptie van onwaardigheid in het onderhoudsrecht?", noot onder Brussel 6 juni 2006 en 10 oktober 2006, *T.Fam.2007*, 10. ; G. MAES, "De beëindiging van de adoptie", in P., SENAËVE en F., SWENNEN, *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 208.

behoefstig is, kan ook deze geen onderhoudsuitkering meer vorderen van de schuldlige. Daardoor kan men het eigenlijk niet echt aanzien als een sanctie ten aanzien van onbetamelijk gedrag, doch biedt het een mogelijkheid tot sanctionering ingeval het net de schuldlige persoon is die de onderhoudsuitkering wil bekomen.

4.1.2.1.4 Wet 10 december 2012: doortrekking erfrechtelijke onwaardigheid binnen de onderhoudsverplichting ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting.

153. De nieuwe wet van 10 december 2012 tot wijziging van het BW, het Sw. en het Ger.W. met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling voert een onwaardigheid in met betrekking tot het levensonderhoud ten laste van de nalatenschap. Indien men onwaardig is om te erven, zal men ook geen levensonderhoud ten laste van de nalatenschap kunnen verkrijgen. Men wil op deze manier de perverse effecten wegwerken die zouden kunnen ontstaan. Wanneer een ex-echtgenoot bij echtscheiding schuldig bevonden werd, verliest men elk recht op onderhoud, ook ten laste van de nalatenschap van de ex-partner. Een echtgenoot die zijn wederhelft vermoordt kon voorheen echter nog steeds een vordering tot levensonderhoud instellen ten laste van de nalatenschap van zijn slachtoffer. Dit kon hij zelfs doen indien hij juist behoefstig werd doordat de moord hem erfrechtelijk onwaardig maakte en de schenkingen van het slachtoffer om dezelfde reden wegens ondankbaarheid werden herroepen.²⁵²

154. Voortaan bepaalt een 6de § binnen artikel 205bis BW dat de nalatenschap van het levensonderhoud is vrijgesteld indien de eiser onwaardig is om tot deze nalatenschap te komen, ongeacht of hij daadwerkelijk tot de nalatenschap geroepen is of niet. Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van de eerststervende echtgenoot ten behoeve van de langstlevende echtgenoot en deze ten laste van de nalatenschap van een gehuwde persoon die zonder nakomelingen overleden is, ten behoeve van zijn verwanten in de opgaande lijn. De erfonwaardigheid heeft automatische gevolgen voor de vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en er is geen bijkomende beoordeling vereist door de rechter die uitspraak doet over de onderhoudsaanspraak.²⁵³ Naar het nieuwe artikel 205bis §6 BW wordt ook verwezen in de artikelen 301§10²⁵⁴, 339bis²⁵⁵ en 353-14²⁵⁶ BW, zodat de bepaling ook hier van toepassing is. Merkwaardig is dat de wetgever geen verwijzing naar artikel 205bis §6 heeft doorgevoerd in de artikelen 1477§6²⁵⁷ en 475quinquies, tweede lid²⁵⁸ BW. Hierbij zijn BARBAIX

²⁵² Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5- 550/1, 11.

²⁵³ R. BARBAIX en A.-L.VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1168

²⁵⁴ Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van een onderhoudsplichtige ex-echtgenoot na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting die zonder kinderen uit zijn door echtscheiding ontbonden huwelijk overleden is, ten behoeve van zijn onderhoudsgerechtigde ex-echtgenoot aan wie op het ogenblik van zijn overlijden een onderhoudsuitkering toekwam.

²⁵⁵ Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van de verwekker van een buitenhuwelijks kind die tijdens zijn leven veroordeeld werd tot een onderhoudsuitkering.

²⁵⁶ Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van de kinderloos overleden geadopteerde ten aanzien van de adoptant (of adoptanten) die behoefstig is (zijn).

²⁵⁷ Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van een kinderloos overleden wettelijk samenwonende persoon, ten voordele van de ouders die ten tijde van het overlijden behoefstig zijn, ten belope van de erfrechten die zij verliezen ten gevolge van giften aan de langstlevende wettelijk samenwonende levensgenoot.

en VERBEKE van mening dat men ook in deze gevallen een analoge toepassing moet gemaakt worden van artikel 205bis §6 B.W. op grond van de *ratio legis* van de wet²⁵⁹ terwijl CASMAN van mening is dat een analoge toepassing *de lege lata* niet kan worden overwogen en dat deze onvolkomenheid door een volgende reparatiewet moet worden gerepareerd.²⁶⁰ Hier dient dan ook snel werk van gemaakt te worden, aangezien een vergetelheid van de wetgever geen ongerechtvaardigd onderscheid tot gevolg mag hebben.

155. Voorts bepalen de artikelen 203 § 3, tweede lid en 1477§5, tweede lid B.W. dat de assepoesterverplichting van de stiefouder ten aanzien van kinderen van de vooroverleven echtgenoot of wettelijk samenwonende partner vervalt voor het kind dat in de nalatenschap van zijn ouder, de vooroverleden echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, erfonwaardig was. De rechter dient hierbij zijn uitspraak op te schorten tot de beslissing die tot onwaardigheid leidt in kracht van gewijsde is getreden. Hierdoor vermijdt men dat de beslissing van de onderhoudsrechter onverenigbaar zou zijn met de uitspraak van de strafrechter of burgerlijke rechter die tot de erfonwaardigheid heeft besloten.²⁶¹

156. De vraag naar een eventuele invoering van het verval van onderhoudsaanspraken voor wie zich tegenover de onderhoudsplichtige onbetamelijk gedraagt, met uitzondering van het levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting, komt in de nieuwe wet niet aan bod. De wetgever vindt dat deze vraag vreemd is aan het voorwerp van deze nieuwe wet, en moet bijgevolg op grond van andere overwegingen dan degene die betrekking hebben op erfonbekwaamheid worden onderzocht.²⁶²

4.1.2.2 Jurisprudentiële uitzonderingen :

4.1.2.2.1 Tussen echtgenoten

4.1.2.2.1.1 Feitelijke scheiding der echtgenoten

157. De niet-naleving van de hulp- en bijdrageplicht kan aanleiding geven tot een veroordeling wegens onderhoudsgeld en de toekenning van een ontvangstmachtiging. Indien echtgenoten feitelijk gescheiden zijn, dient de echtgenoot die een onderhoudsuitkering of ontvangstmachtiging wil verkrijgen van de andere echtgenoot, te bewijzen dat het gescheiden leven niet aan hem te wijten is. Deze regel is vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie.²⁶³

²⁵⁸ Het betreft hier de onderhoudsvordering ten laste van de nalatenschap van de pleegvoogd ten voordele van de behoeftige pupil.

²⁵⁹ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1168.

²⁶⁰ H. CASMAN, *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 38.

²⁶¹ R. BARBAIX EN A.-L. VERBEKE, "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1169.

²⁶² Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St.* Senaat 2011-12, nr. 5- 550/8, 11.

²⁶³ Cass. 21 februari 1986, *RW* 1986-87, 303, noot P. SENAËVE; CASS. 22 december 2006, *T.Fam.* 2007, 2, noot C. Aerts; Cass. 13 april 2007, *Act. Dr.fam.* 2008, 57, noot A.-CH. VAN GYSEL.

158. Men steunt deze regel op het feit dat de verplichting tot hulp en bijdrage in beginsel uitgevoerd moet worden *in natura* in de echtelijke verblijfplaats. Indien men zelf deze verplichtingen niet meer nakomt kan men niet gerechtigd zijn tot een onderhoudsuitkering. Dit stemt overeen met de *exceptio non adimpleti contractus* uit het verbintenissenrecht, waar men bij een wederkerig contract z'n eigen verplichtingen mag opschorten indien de andere contractant zijn verplichtingen niet nakomt.²⁶⁴

159. De echtgenoot door wiens schuld de feitelijke scheiding is ontstaan wordt hierbij vermoed, tot bewijs van het tegendeel, de schuld van het voortduren van de scheiding te dragen. Het volstaat dus dat de onderhoudsgerechtigde bewijst dat de andere echtgenoot de feitelijke scheiding heeft doen ontstaan. Het is bijgevolg deze echtgenoot die dient te bewijzen dat hij nadien een ernstige poging heeft ondernomen om het echtelijke leven te hervatten, maar dat de andere echtgenoot dit geweigerd heeft zonder een valabele reden.²⁶⁵

4.1.2.2.1.2 Dringende voorlopige maatregelen (Artikel 223 BW)

160. De rechter kan in het kader van de dringende voorlopige maatregelen, zowel een onderhoudsuitkering als een ontvangstmachtiging toestaan tussen echtgenoten. De juridische grondslag hiervoor zijn de artikelen 213 en 221, 1ste lid B.W.

161. Nu is natuurlijk de vraag in hoeverre de rechter rekening dient te houden met het foutcriterium dat speelt bij de feitelijke scheiding wanneer men de onderhoudsuitkering in het globale kader van de dringende voorlopige maatregelen vraagt. Hierbij dienen we een onderscheid te maken tussen 2 hypothesen.

162. Een eerste hypothese is deze waarbij de echtgenoten reeds feitelijk gescheiden leven, zonder tussenkomst van een rechter. In deze hypothese dienen we ervan uit te gaan dat artikel 223 B.W. een bevoegdheidsbepaling is. Enkel indien er een grof plichtsverzuim is of indien de verstandhouding ernstig verstoord kan men naar de vrederechter. Buiten de maatregelen op basis van de artikelen 223, 3°-5°, dienen we hier terug te vallen op andere rechtsregels die de rechtsverhouding tussen de echtgenoten bepaald. In dit geval gaat het dan over de artikelen 213 en 221, 1ste lid B.W.. Derhalve zullen we ook hier rekening dienen te houden met het foutcriterium dat geldt bij de feitelijke scheiding aan het ontstaan en eventueel voortduren van deze feitelijke scheiding.²⁶⁶

163. De tweede hypothese is deze waarbij de vrederechter zelf in het kader van de dringende voorlopige maatregelen een afzonderlijke verblijfplaats machtigt of oplegt. Indien de vrederechter die op grond van de ernstige verstoring van de verstandhouding (artikel 223, 2de lid B.W.) de samenwoningsplicht tijdelijk schorst, voor de beperkte duur van de feitelijke scheiding een onderhoudsuitkering of

²⁶⁴ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 519-520

²⁶⁵ P. SENAËVE, "Het magisch getal 223-Over dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding", *EJ* 1996, 82-83.

²⁶⁶ P. SENAËVE, "Het magisch getal 223-Over dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding", *EJ* 1996, 83-84.

ontvangstmachtiging toekent, dient hij zich hier niet uit te spreken over het foutcriterium.²⁶⁷ Dit betekent echter niet dat het de rechter verboden is rekening te houden met het foutcriterium. De rechter kan immers in zijn beoordeling van de gezinstoestand feitelijke gegevens betrekken die door de uitkeringsplichtige worden aangevoerd, zoals de vaststaande schuld van de andere echtgenoot.²⁶⁸ De onderhoudsuitkering dient wel in de tijd beperkt te zijn. De onderhoudsuitkering mag in ieder geval niet voor langer dan één jaar zijn toegekend, daar dit de feitelijke scheiding op bestendige wijze organiseert.²⁶⁹

4.1.2.2.1.3 Voorlopige maatregelen bij echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting (artikel 229 BW)

164. Ingeval de echtscheidingsprocedure op grond van onherstelbare ontwrichting reeds is ingesteld, is de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bevoegd om voorlopige maatregelen te nemen tussen echtgenoten op basis van artikel 1280, 6de lid Ger.W. Ook hier zijn de artikelen 213 en 221, 1ste lid BW de juridische grondslag om een onderhoudsuitkering of ontvangstmachtiging toe te staan.

165. Indien de echtscheiding wordt gevorderd op basis van een gezamenlijk verzoek tussen echtgenoten die meer dan 6 maanden feitelijk gescheiden zijn of indien ze reeds tweemaal verschenen zijn voor de rechtbank (art. 229§2BW) of indien ze reeds één jaar feitelijk gescheiden of indien ze reeds tweemaal verschenen zijn voor de rechtbank (art. 229§3BW) is het voor de rechter geen probleem om rekening te houden met de fouten van degene die het onderhoudsgeld vordert.²⁷⁰

166. Indien de echtgenoten echter de echtscheiding vorderen op basis van artikel 229§1BW, is de vraag moeilijker te beantwoorden, namelijk in de situatie waarbij de eisende echtgenoot het wangedrag van de andere echtgenoot inroept om zo het bewijs te leveren dat het huwelijk onherstelbaar ontwricht is. Wanneer men dan in het kader van de echtscheidingsprocedure een onderhoudsuitkering eist, en de verwerende echtgenoot de fouten inroept van de onderhoudsschuldeiser, mag de voorzitter niet in de plaats treden van de echtscheidingsrechter bij de beoordeling van de fout. Indien er evenwel een in kracht van gewijsde vonnis is waarin de fout van één der partijen al vaststaat, dan kan de voorzitter wel rekening houden met fouten.²⁷¹

167. In tegenstelling tot het geval waarin men 'gewoon feitelijk' gescheiden leeft (en waar het de onderhoudsgerechtigde is die het bewijs moet leveren dat het gescheiden leven niet aan hem te wijten is) ligt de bewijslast waarin de echtgenoten gescheiden leven na een rechterlijke machtiging van voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in het kader van dringende voorlopige maatregelen omgekeerd. Hier moet de eiser niet het bewijs leveren dat de feitelijke scheiding niet aan zijn fouten te

²⁶⁷ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, .526-529.; P. SENAËVE, "Het magisch getal 223-Over dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding", *EJ* 1996, 84-90; Cass.29 mei 2006, *EJ* 2006, 111, noot P. SENAËVE.

²⁶⁸ Cass. 21 januari 1999, *Arr.Cass.*, 1999, 75.

²⁶⁹ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 509.; Cass.29 mei 2006, *EJ* 2006, 111, noot P. SENAËVE

²⁷⁰ P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 564.

²⁷¹ E. Van der Velpen, "overzicht van rechtspraak(200-2005)- De onderhoudsuitkering tussen echtgenoten tijdens de echtscheidingsprocedure op grond van bepaalde feiten", *EJ* 2005, 127-128.

wijten is, maar kan de verwerende echtgenoot die opkomt tegen het verschuldigd zijn tijdens de echtscheidingsprocedure van enig onderhoudsgeld een exceptie opwerpen en het bewijs leveren dat het ontstaan dan wel het voortduren van de feitelijke scheiding te wijten is aan de eiser in onderhoudsgeld.²⁷²

4.1.2.2.2 Tussen ouder en kind

4.1.2.2.2.1 Onwaardigheid van kind of ouder op basis van artikel 371 BW?

168. Overeenkomstig artikel 371 B.W. zijn het kind en zijn ouders op elke leeftijd respect aan elkaar verschuldigd. De vraag die men zich hierbij stelt is of er in artikel 371 B.W. een exceptie van onwaardigheid vervat ligt. De laatste decennia zijn rechtsleer en feitenrechtlers een verband gaan zien tussen artikel 203§1 en artikel 371 B.W.. Op basis van artikel 203§1 dienen de ouders naar evenredigheid van hun middelen te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en ontplooiing van hun kinderen. Deze verplichting loopt door na de meerderjarigheid indien de opleiding niet voltooid is. Indien het kind tekort komt aan zijn plicht op basis van artikel 371 B.W. gingen rechtsleer²⁷³ in rechtspraak²⁷⁴ er de laatste decennia steeds meer van uit dat het kind bijgevolg zijn aanspraak op een onderhoudsuitkering kan verliezen. Aangezien artikel 371 B.W. wederkerig is ongeacht leeftijd kunnen we het ook doortrekken naar zelfstandige kinderen en ouders die dan weer een onderhoudsuitkering op basis van de artikelen 205 en 207 B.W. kunnen verliezen bij onbetamelijk gedrag.

169. Het Hof van Cassatie heeft echter in een arrest van 3 juni 2010 voor duidelijkheid gezorgd en heeft hier uitdrukkelijk gesteld dat *“Krachtens artikel 203, §1, van het Burgerlijk Wetboek, dienen de ouders naar evenredigheid van hun middelen te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, het toezicht, de opvoeding en de opleiding van hun kinderen. Krachtens artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek, zijn een kind en zijn ouders op elke leeftijd aan elkaar respect verschuldigd. Uit voormelde wetsbepalingen volgt dat de afwezigheid van respect dat een kind aan zijn ouders verplicht is, geen wettelijke uitsluitingsgrond vormt voor het recht op onderhoudsbijdrage van dat kind, recht dat van openbare orde is.”*²⁷⁵ Het Hof is dus duidelijk en grijpt na een jarenlange praktijk van feitenrechtlers terug naar de klassieke zienswijze waarbij artikel 371 niet aanzien kan worden als een wettelijke uitsluitingsgrond met betrekking tot het onderhoudsrecht.²⁷⁶

²⁷² P. SENAËVE, *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 565.

²⁷³ E. DE GROOTE, “Onderhoudsplicht van meerderjarige kinderen en gronden van onwaardigheid”, noot onder Vred.Sint-Jans-Molenbeek 3 mei 1994, *T.Vred.* 1995; R. HEPES, “Naar een exceptie van onwaardigheid in het onderhoudsrecht?”, noot onder Brussel 6 juni 2006 en 10 oktober 2006, *T.Fam.* 2007

²⁷⁴ Vred. Lokeren 29 januari 1999, *TGR* 2002, 95; Brussel 6 juni 2006, *T.Fam* 2007,6; Antwerpen 18 februari 2008, *RABG* 2008, 741

²⁷⁵ Cass. 3 juni 2010, *TJK* 2010, 297.

²⁷⁶ E. CALLEBAUT, “De negatie van de exceptie van onwaardigheid in het kader van de bijzondere onderhoudsplicht”, noot onder Cass. 3 juni 2010, *TJK* 2010, 303; F. DENISSEN, “Bijt niet in de hand die je voedt!”, noot onder Cass. 3 juni 2010, *T.Fam.* 2011, 104-105.

4.2 De lege ferenda: Wetsvoorstel tot wijziging van het burgerlijk wetboek wat betreft de onderhoudsplicht

170. Aangezien er in principe geen onwaardigheid bestaat binnen het kader van de onderhoudsplicht, zorgt dit soms voor een onrechtvaardigheidsgevoel.²⁷⁷ Is het nog langer houdbaar dat indien de onderhoudsgerechtigde zich onrespectvol gedraagt tegenover de onderhoudsplichtige, toch nog steeds gerechtigd is op deze uitkering? Steeds meer en meer stemmen gaan op van niet.²⁷⁸

171. Een nieuw wetsvoorstel tot wijziging van het burgerlijke wetboek wat betreft de onderhoudsplicht wil hier verandering in brengen.²⁷⁹ Het wetsvoorstel wil de rechter de mogelijkheid geven om de onderhoudsplichtige van zijn onderhoudsschuld geheel of gedeeltelijk vrij te stellen indien de onderhoudsgerechtigde zich onbetamelijk gedraagt ten opzichte van de onderhoudsplichtige.

172. In Frankrijk is er uitdrukkelijk in artikel 207 C.Civ. een bepaling voorzien die bepaalt dat wanneer de schuldeiser zelf zwaar tekortgeschoten is in zijn verplichtingen jegens de schuldenaar, de rechter een kwijting van alle of een deel van de alimentatie kan toestaan aan de schuldenaar. De rechter moet hier dus steeds in tussenkomen en beschikt over een soevereine appreciatiebevoegdheid. De bepaling geldt niet in drie gevallen. Ten eerste geldt ze niet indien het gaat over minderjarige of meerderjarige niet-zelfstandige kinderen die nog onder artikel 203§1 BW vallen. Ten tweede geldt ze ook niet voor de hulpplicht tussen echtgenoten die onder artikel 213 valt. Als laatste geldt ze ook niet voor artikel 205bis BW, waar de onderhoudsplicht ten laste van de nalatenschap is in onder gebracht. Eerder werd besproken dat hier bij ons de nieuwe wet van 10 december 2012 voor een oplossing heeft gezorgd.²⁸⁰

173. Ook in Nederland is er in artikel 1:399NBW uitdrukkelijk bepaald dat de rechter de verplichting tot levensonderhoud kan matigen op grond van zodanige gedragingen van de tot onderhoud gerechtigde, dat verstrekking van levensonderhoud naar redelijkheid niet of niet ten volle kan worden gevegd. Ook hier beschikt de rechter over een soevereine appreciatiebevoegdheid. De bepaling geldt hier niet voor minderjarige kinderen op basis van art. 1:404 NBW. Kinderen tussen 18 en 21 jaar kunnen wel vervallen worden verklaard van hun recht op onderhoud op basis van de artikelen 1:395a en 1:399 NBW.²⁸¹

174. In België wil men artikel 207 BW in dezelfde zin invullen als in Frankrijk. Het 2de lid van art. 207 B.W. zal aangevuld worden met de volgende bepaling: "*Niettemin kan de rechter, wanneer de onderhoudsgerechtigde zelf ernstig tekortgeschoten is in zijn verplichtingen jegens de onderhoudsplichtige, deze laatste van het geheel of een gedeelte van zijn onderhoudsschuld vrijstellen.*" De bepaling zal geen betrekking hebben op de onderhoudsuitkeringen die gebaseerd zijn op art. 205Bis (levensonderhoud ten laste van de nalatenschap) of art. 203§1BW (niet-zelfstandige kinderen). Ze zal

²⁷⁷ F. SWENNEN, *Het Personen-en Familierecht*, 2012, Antwerpen, Intersentia, 2012, 343

²⁷⁸ E. CALLEBAUT, "De negatie van de exceptie van onwaardigheid in het kader van de bijzondere onderhoudsplicht", noot onder Cass. 3 juni 2010, *TJK 2010*, 303-304.

²⁷⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de onderhoudsplicht, *Parl.St.*, Kamer, 2012, nr 2154/001.

²⁸⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de onderhoudsplicht, *Parl.St.*, Kamer, 2012, nr 2154/001, 5.

²⁸¹F. DENISSEN, "Bijt niet in de hand die je voedt!", noot onder Cass. 3 juni 2010, *T.Fam. 2011*, 105.

ook niet gelden voor de hulpplicht tussen echtgenoten die onder artikel 213 BW valt.²⁸² Ook in België zal de rechter overeenkomstig het nieuwe wetsvoorstel over een soevereine appreciatiebevoegdheid beschikken.²⁸³

175. Het nieuwe wetsvoorstel bepaalt niet precies welke gedragingen nu exact tot het verlies op een recht tot onderhoudsuitkering zullen leiden. We moeten hier opletten dat dit de deur niet openzet voor misbruiken. In ieder geval zal de rechter niet te ruim mogen interpreteren. Een limitatieve opsomming van feiten die aanleiding kunnen geven tot verlies van de onderhoudsuitkering zou eventueel een optie kunnen zijn, zodat de rechtszekerheid niet in het gedrang komt.

²⁸² Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de onderhoudsplicht, *Parl.St.*, Kamer, 2012, nr 2154/001, 5.

²⁸³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de onderhoudsplicht, *Parl.St.*, Kamer, 2012, nr 2154/001, 3-4.

5 VERGELIJKING/ANALYSE VAN DE VERSCHILLENDE ONWAARDIGHEIDSBEGRIPPEN

176. Na een uitgebreide toelichting van de verschillende regelingen die onbetamelijk gedrag binnen het personen- en familierecht sanctioneren, zullen deze hier met elkaar vergeleken worden. Ik zal trachten een antwoord te bieden op volgende vragen. Waar zitten de verschillen en waar de gelijkenissen? Kunnen we spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht? Wat zijn precies de redenen voor een onderscheid tussen de verschillende regelingen? En zou het niet beter zijn om te evolueren naar één enkele regeling voor de sanctionering van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en familierecht?

5.1 Vergelijking

5.1.1 Gronden

177. Voor bepaalde sanctioneringen van onbetamelijk gedrag heeft de wetgever gekozen voor zeer beperkte gronden, waar hij voor bepaalde andere sanctioneringen gekozen heeft voor een ruime omschrijving van gronden die kunnen leiden tot sanctionering.

178. Alle gronden die kunnen leiden tot erfonwaardigheid of de tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning bij partnergeweld kunnen tevens leiden tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid. Dit blijkt uit het feit dat de 2de grond tot ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid alle misdrijven kan omvatten, en de gronden die leiden tot erfonwaardigheid en de tijdelijke of definitieve toekenning een beperkt aantal misdrijven zijn. De wetgever heeft de gronden die leiden tot onwaardigheid om te erven met de wet van 10 december 2012 bewust beperkter gehouden dan deze met betrekking tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid. Binnen de parlementaire voorbereiding met betrekking tot de wet van 10 december 2012 achtte men dit een gerechtvaardigd onderscheid met als reden dat men soms tot een nalatenschap kan geroepen zijn zonder dat er ooit een hechte band is geweest tussen erflater en erfgenaam, en dit bij giften anders is. Een gift vloeit immers wél steeds voort uit de persoonlijke genegenheid jegens de begiftigde waardoor er van de begiftigde ook een grotere erkentelijkheid mag verwacht worden. Deze zienswijze moet worden bijgetreden. Hierbij valt wel op te merken dat in Duitsland de regeling wel quasi gelijklopend is tussen de ondankbaarheid en de onwaardigheid.

179. De gronden binnen het kader van de erfonwaardigheid en de tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning zijn aldus gronden die verwijzen naar het Strafwetboek, waar dit bij de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid niet noodzakelijk gronden zijn die beperkt blijven tot gronden die tevens zijn opgenomen in het Strafwetboek. Dit heeft tot gevolg dat de gronden die leiden tot erfonwaardigheid en de tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning strikt afgebakend zijn overeenkomstig het Strafwetboek, terwijl de rechter met betrekking tot de gronden die leiden tot ontbinding van de schenking een veel grotere beoordelingsvrijheid heeft.

180. Hoewel de gronden die leiden tot erfonwaardigheid en de tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning beiden verwijzen naar het strafwetboek zijn deze niet geheel gelijklopend. De gronden die kunnen leiden tot erfonwaardigheid zijn ruimer dan degene die kunnen leiden tot de tijdelijke of definitieve toekenning van de het genot van de gezinswoning, doch is de derde grond die kan leiden tot erfonwaardigheid deels gesteund op een selectie die kadert in een beleid dat tegen huiselijk of intrafamiliaal geweld gericht is. Deze derde grond bevat alle bepalingen die ook voorkomen in de artikelen 223 en 1447 BW, maar bevat hier bovenop ook de verminking van genitaliën van een persoon van het vrouwelijk geslacht (art. 409 §§ 1 tot 3 en 5 Sw.) en het schuldig verzuim (art. 422bis Sw.). Hierbij kan opgemerkt worden dat de gronden tot tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning enkel kunnen ingeroepen worden door wettelijk samenwonenden en gehuwden. Hieruit kunnen we concluderen dat alle gronden die kunnen leiden tot de tijdelijke of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning tevens kunnen leiden tot erfonwaardigheid.

181. Vooralsnog bestaat er nog geen algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht, behoudens enkele uitzonderingen, waaronder de doortrekking van de erfonwaardigheid naar de vordering ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting. In het verleden waren verschillende rechtspraak en rechtsleer van mening dat een gebrek aan wederzijds respect tussen ouder en kind overeenkomstig artikel 371 BW tot het verval van een gehele of gedeeltelijke onderhoudsverplichting leidt. Het hof van Cassatie is deze zienswijze niet gevolgd en heeft in een arrest van 3 juni 2010 dan ook duidelijk gesteld dat artikel 371 BW geen wettelijk uitsluitingsgrond kan vormen voor het recht op onderhoudsbijdrage van een kind ten opzichte van zijn ouders. Er is nu wel een wetsvoorstel ingediend om een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag in te voeren binnen het onderhoudsrecht. In het nieuwe wetsvoorstel wordt er echter voor gekozen niet in een limitatieve opsomming te voorzien voor gronden die kunnen leiden tot het vrijstellen van de onderhoudsuitkering. Men dient enkel ernstig tekortgeschoten zijn in zijn verplichtingen jegens de onderhoudsplichtige.

182. Zoals reeds eerder gesteld kan een huwelijksvoordeel niet gekwalificeerd worden als een schenking, buiten in de gevallen die bepaald zijn in de artikelen artikelen 1458, 2de lid 1464, 2de lid en 1465 BW waar een huwelijksvoordeel wel deels of geheel als een schenking aanzien wordt. Voor deze beperkte uitzonderingen is het evenwel zo dat de kwalificatie als schenking enkel betrekking heeft op de reservebescherming en bijgevolg artikel 955 BW hier niet van toepassing is. Hieruit volgt dus dat een huwelijksvoordeel in geen enkel geval aan de gronden zal onderworpen zijn die kunnen leiden tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid. Sinds de wet van 10 december 2012 zal de langstlevende echtgenoot die onwaardig is om te erven van de vooroverleden echtgenoot meteen ook alle huwelijksvoordelen verliezen. Doordat de erfonwaardigheid voortaan wordt doorgetrokken naar de huwelijksvoordelen zullen voortaan de gronden die leiden tot het verval van huwelijksvoordelen dus dezelfde zijn dan degene die leiden tot erfonwaardigheid, met het verschil dat er voor het verval van huwelijksvoordelen nog een bijkomende grond is, namelijk de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming.

183. De gronden die kunnen leiden tot een ontzetting uit het ouderlijk gezag zijn vrij ruim en daarbij specifiek gericht op de bescherming van het kind zoals bijvoorbeeld het misbruik van gezag.

184. Een bijzonder geval is de tijdelijke uithuisplaatsing na huiselijk geweld. Men dient hier een ernstig en onmiddellijk gevaar voor de veiligheid van anderen waarmee men samenwoont te zijn. Het dient hierbij te gaan over feiten die de lichamelijke of psychische veiligheid van de medebewoners in het gedrang kunnen brengen. Bedreigingen die enkel betrekking zouden hebben op financiële of materiële veiligheid worden uitgesloten. Het dient nog niet tot een effectieve geweldpleging gekomen te zijn.

5.1.1.1 Van rechtswege of appreciatiebevoegdheid

185. In de meeste gevallen zal bij de sanctionering van onbetamelijk gedrag binnen het personen-en familierecht een appreciatiebevoegdheid aan de rechter toekomen. In bepaalde gevallen geldt de sanctie echter van rechtswege en wordt er geen appreciatiebevoegdheid aan de rechter toegekend indien aan alle voorwaarden voldaan is.

186. Voor de eerste en de tweede grond met betrekking tot de erfonwaardigheid is de onwaardigheidsverklaring een burgerlijke sanctie die uitwerking heeft door het louter schuldig bevinden van de erfgerechtigde. De wetgever heeft hier, zoals reeds eerder aan bod kwam, geoordeeld dat deze feiten eender wanneer ernstig genoeg zijn om tot de onwaardigheid te leiden en dat het bijgevolg niet nodig is dat de rechter over een bijkomende appreciatiebevoegdheid beschikt. Door de doortrekking van de erfonwaardigheid naar de huwelijksvoordelen, de vordering tot levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting geldt deze regeling tevens hier.

187. Met betrekking tot de huwelijksvoordelen is de erkenning van of vaststelling van een overspelige afstamming eveneens een automatische sanctie jegens de overspelige echtgenoot.

188. In de andere gevallen heeft de rechter steeds een appreciatiebevoegdheid, al wordt deze niet steeds op dezelfde manier ingevuld.

189. Bij de derde grond die kan leiden tot de erfonwaardigheid betreft het een bijkomende burgerlijke straf die de strafrechter kan worden uitgesproken.

190. Zowel bij de ontbinding van de schenking als in het nieuwe wetsvoorstel dat een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht wil invoeren dient de rechter zich bij de uitoefening van zijn appreciatiebevoegdheid de vraag te stellen of de feiten voldoende zwaarwichtig zijn om de ontbinding van de schenking, respectievelijk de vrijstelling van de plicht tot onderhoudsuitkering te rechtvaardigen.

191. Een bijzondere appreciatiebevoegdheid wordt toegekend aan de rechter die oordeelt over de voorlopige dan wel definitieve toekenning van de gezinswoning. Hier bestaat de appreciatiebevoegdheid erin dat de rechter rekening kan houden met uitzonderlijke omstandigheden. Deze uitzonderlijke omstandigheden dient de rechter zo te beoordelen dat deze uitzonderlijke omstandigheden belangrijker

zijn dan het recht van het slachtoffer van partnergeweld op de voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning.

5.1.1.2 Vergiffenis mogelijk of niet?

192. Zowel bij de 3de grond die kan leiden tot erfonwaardigheid, de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid, de erkenning of vaststelling van overspelige afstamming waarbij men z'n huwelijksvoordelen verliest als bij de voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld is vergiffenis mogelijk. Ook de vergiffenis wordt bij de verschillende segmenten anders ingevuld, hoewel vergiffenis in alle gevallen slechts na de feiten kan geschonken worden.

193. Vergiffenis voor de in artikel 727, §1, 3° BW bedoelde gevallen dient in een geschrift te worden opgesteld dat uitgaat van de overledene, en dient na de feiten te worden opgemaakt in de vorm die voor een testamentaire beschikking is vereist.

194. Bij de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid kan vergiffenis op twee manieren geschonken worden. Er zal ten eerste vergiffenis zijn wanneer de vervaltermijn bedoelt in artikel 957 B.W. verstreken is. Het betreft hier een onweerlegbaar vermoeden van stilzwijgende vergiffenis. Ten tweede kan men ook voor deze vervaltermijn bedoeld in artikel 957 B.W. vergiffenis schenken. De vergiffenis kan in dit geval stilzwijgend of uitdrukkelijk gebeuren. De bewijslast ligt in dit geval bij de begiftigde die hiervoor alle bewijsmiddelen kan aanwenden.

195. Het verlies van huwelijksvoordelen door de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming kan vermeden worden doordat de andere echtgenoot de schuldige echtgenoot vergiffenis schenkt door bij een voor de notaris verleden akte uitdrukkelijk zijn wil te kennen geven de huwelijksovereenkomst geheel of ten dele te handhaven.

196. Bij de voorlopige of definitieve toekenning van het genot van de gezinswoning bij partnergeweld speelt vergiffenis een bijzondere rol. De rechter kan hier de situatie waarbij de beledigde vergiffenis schenkt en de schuldige aanvaardt en uiting geeft aan zijn inzicht in zijn vorige dwalingen niet meer te hervallen, als een uitzonderlijke omstandigheid kwalificeren waardoor bijgevolg de woning niet aan het slachtoffer zal toekomen.

5.1.1.3 Retroactieve werking of niet?

197. Zowel bij de erfonwaardigheid als bij de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid wordt men geacht nooit erfgenaam/begiftigde te zijn geweest, de sanctie werkt dus retroactief tussen partijen. De ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid werkt terug tot op het ogenblik van de schenking, de erfonwaardigheid tot op de dag van het openvallen van de nalatenschap.

198. In beide gevallen dient men de goederen die behoorden tot de nalatenschap of het voorwerp van de schenking uitmaakte, terug te geven. Dit dient in beginsel in natura te gebeuren. Indien een teruggave in natura niet meer mogelijk is, dient men in beide gevallen de prijs terug te betalen.

199. Wanneer de zaak is teniet gegaan, zal de begiftigde slechts gehouden zijn tot terugbetaling van de prijs indien deze tenietdoening te wijten is aan zijn fout. De erfonwaardige zal daarentegen ook gehouden zijn tot vergoeding van de schade indien de zaak teniet is gegaan ten gevolge van toeval of overmacht.

200. Zowel de begiftigde als de onwaardige kunnen een vergoeding vorderen voor de door hem gedane noodzakelijke en nuttige uitgaven tot behoud van de zaak. Hierbij worden de noodzakelijke kosten integraal vergoed en de nuttige kosten ten belope van de aangebrachte meerwaarde.

201. De begiftigde is slechts gehouden tot teruggave van de vruchten en inkomsten sinds het instellen van de eis tot ontbinding. Dit is eigenaardig aangezien de onwaardige erfgenaam gehouden is tot teruggave van alle vruchten die hij *sinds het openvallen van de nalatenschap genoten heeft*. Men is in het algemeen strenger ten aanzien van de begiftigde dan ten aanzien van de erfonwaardige, buiten dan in dit enkele geval.

202. Zowel bij de tijdelijke uithuisplaatsing na huiselijk geweld, de voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning als het nieuwe wetsvoorstel dat een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht wil invoeren, speelt er geen retroactieve werking en blijven de gevolgen beperkt tot in de toekomst.

5.1.1.4 Definitieve of voorlopige sanctie?

203. Sommige sancties zijn definitief, waar anderen een voorlopig of herzienbaar karakter hebben.

204. De sancties met betrekking tot de erfonwaardigheid, de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid, het verlies van huwelijksvoordelen wegens de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming en de definitieve toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld zijn definitief.

205. De tijdelijke uithuisplaatsing bij huiselijk geweld en de voorlopige toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld zijn slechts voorlopige sancties waarbij de tijdelijke uithuisplaatsing slechts wordt opgelegd voor een periode van maximum 10 dagen en de voorlopige toewijzing van de gezinswoning wordt opgelegd binnen het kader van de (dringende) voorlopige maatregelen.

206. Het wetsvoorstel dat een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht wil invoeren is op dat punt niet duidelijk. Verliest men zijn recht op onderhoudsuitkering voor altijd of slechts voor de periode dat men ernstig tekortgeschoten is in zijn verplichtingen jegens de onderhoudsplichtige? HEPS wees er in 2007 al op dat een herziening mogelijk zou moeten zijn ingeval men opnieuw z'n verplichting jegens de onderhoudsplichtige nakomt omdat op die manier verzoening binnen de familie wordt gestimuleerd en het bovendien aansluit bij het principe dat de onderhoudsuitkering slechts *rebus sic stantibus* geldt. Indien zich gewijzigde omstandigheden voordoen kan een herziening of ontheffing van het vastgestelde onderhoudsgeld worden gevorderd overeenkomstig artikel 209 BW. Naar mijn mening dient HEPS hierin gevolgd te worden. De ontzetting van het ouderlijk gezag is overeenkomstig artikel 60 Jeugdbeschermingswet tevens een herzienbare maatregel.

5.1.1.5 Rechten van derden al dan niet beschermd?

207. Zowel bij de erfonwaardigheid, de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid als bij het verlies van huwelijksvoordelen wegens de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming worden de rechten van derden beschermd. Al wordt deze bescherming met betrekking tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid anders ingevuld.

208. In het geval van erfonwaardigheid of het verlies van huwelijksvoordelen wegens de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming worden de rechten van derden enkel beschermd indien ze te goeder trouw zijn. Dit is uitdrukkelijk bepaald in de artikelen 334ter en 729 BW.

209. Bij de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid kunnen ook derden te kwader trouw beschermd worden indien de beschikkingen door de begiftigde vóór het instellen van de eis tot ontbinding gebeurd zijn. Daarnaast ziet de regeling er verschillend uit in de periode tussen de instelling van de eis en de ontbinding. In deze periode is er voor onroerende goederen geen bescherming meer indien de eis tot ontbinding is ingeschreven op de kant van de bij artikel 939 bevolen overschrijving. Voor roerende goederen is er in deze periode zelfs enkel bescherming overeenkomstig artikel 2279 BW.

5.2 Kunnen we spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht ?

210. Zoals uit de vergelijking blijkt, zitten er heel wat gelijkenissen tussen de verschillende sanctioneringen van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht. Deze gelijkenissen zijn grotendeels te danken aan de nieuwe wet van 10 december 2012 die de verschillende regelingen, waarbij het onbetamelijk gedrag van een begunstigde wordt gesanctioneerd, heeft geactualiseerd en geharmoniseerd. Zo leidt erfonwaardigheid voortaan ook tot het verlies van huwelijksvoordelen, het levensonderhoud ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting. Hier is aldus sprake van een volledige unificatie. Daarnaast zijn de regelingen met betrekking tot de erfonwaardigheid en de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid geharmoniseerd.

211. Ondanks deze vele gelijkenissen, kunnen we niet spreken van een eenduidig begrip van onbetamelijk gedrag in het personen- en samenlevingsrecht. Er zijn immers naast de vele gelijkenissen ook heel wat verschillen. Soms grote verschillen, soms slechts subtiele verschillen. Soms gerechtvaardigde verschillen, soms ongerechtvaardigde verschillen. Deze verschilpunten brengen ons meteen naar een volgende vraag: "Heeft het nut om tot een eenduidig begrip te komen van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht?"

5.3 Heeft het nut om tot een éénduidig begrip te komen van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht?

212. Mijns inziens kan een evolutie naar een éénduidig begrip van onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht zeker overwogen worden indien een onderscheid zou leiden tot

ongerechtvaardigde verschillen tussen de verschillende regelingen. Het mag nooit de bedoeling zijn gelijkaardige situaties verschillend op te lossen. Dit zou immers kunnen leiden tot onbillijkheden en ongerijmdheden die in de praktijk tot enkele schrijnende toestanden aanleiding kunnen geven. Heel belangrijk is het aldus, om tot een besluit te kunnen komen, te onderzoeken of de verschillen tussen de regelingen met betrekking tot het onbetamelijk gedrag binnen het personen- en samenlevingsrecht gerechtvaardigde verschillen zijn.

5.3.1 Wat de gronden betreft

213. Ik acht bepaalde verschillen tussen de gronden gerechtvaardigd met als argument dat de doelstellingen die men wil bereiken met de sanctionering niet altijd dezelfde zijn. Zo wil men met de ontzetting uit het ouderlijk gezag veelal het belang van het kind veilig stellen, waar men bij de voorlopige dan wel definitieve toewijzing van de gezinswoning bij partnergeweld veelal het slachtoffer van partnergeweld wil beschermen. Daaruit volgt logischerwijs dat de gronden niet geheel dezelfde zijn omdat ze andere doelstellingen nastreven.

214. Zowel bij de erfonwaardigheid, de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid en het wetsvoorstel dat een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht wil invoeren is de doelstelling moreel onaanvaardbaar gedrag van een begunstigde sanctioneren. Hier gaat het argument dat de doelstellingen die men wil bereiken niet altijd dezelfde zijn, niet op. Toch acht ik ook hier het onderscheid tussen de gronden met betrekking tot de erfonwaardigheid en de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid gerechtvaardigd omwille van het reeds eerder aangehaalde argument dat men soms tot een nalatenschap kan geroepen zijn zonder dat er ooit een hechte band is geweest tussen erflater en erfgenaam, en dit bij giften anders is. Een gift vloeit immers wél steeds voort uit de persoonlijke genegenheid jegens de begiftigde waardoor er van de begiftigde ook een grotere erkentelijkheid mag verwacht worden.

215. Het onderscheid tussen de gronden met betrekking tot de erfonwaardigheid en het wetsvoorstel dat een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag binnen het onderhoudsrecht wil invoeren acht ik daarentegen niet gerechtvaardigd. De doelstellingen die men wil bereiken zijn gelijk en de onderhoudsverplichting is tevens niet noodzakelijk gebaseerd op het feit dat er ooit een hechte band is geweest tussen onderhoudsgerechtigde en onderhoudsplichtige. Daarenboven staat erfonwaardigheid wel gelijk aan het verlies van de onderhoudsuitkering ten laste van de nalatenschap en de assepoesterverplichting. Wat is de rechtvaardiging dat de onderhoudsuitkering ten lasten van de nalatenschap en de assepoesterverplichting anders worden behandeld dan de onderhoudsuitkering die niet ten lasten van de nalatenschap is?

5.3.2 Wat de sanctie betreft

216. Een gerechtvaardigd onderscheid voor het al dan niet van rechtswege intreden van de sanctie is er mijns inziens niet voorhanden. Waarom leiden de eerste en tweede grond met betrekking tot de erfonwaardigheid van rechtswege tot onwaardigheid om te erven en heeft de rechter met betrekking tot

de eerste grond die kan leiden tot de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid wel een appreciatiebevoegdheid? De gronden zijn immers gelijkaardig met het enige verschil dat men met betrekking tot de eerste grond die kan leiden tot de ontbinding van de schenking geen verwijzing heeft gemaakt naar het Strafwetboek. Het argument dat een gift voortvloeit uit de persoonlijke genegenheid jegens de begiftigde waardoor er van de begiftigde ook een grotere erkentelijkheid mag verwacht worden kan hier niet opgeworpen worden aangezien het dan net andersom zou moeten zijn.

217. Waarom er bij het verlies van huwelijksvoordelen wegens de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming geen appreciatiebevoegdheid is en bij de 3de grond met betrekking tot de onwaardigheid om te erven wel, is eveneens niet gerechtvaardigd. Het gaat dan wel over verschillende gedragingen maar ik zie niet in waarom de rechter wel een appreciatiebevoegdheid krijgt om te oordelen of een verkrachting al dan niet tot het verlies van huwelijksvoordelen moet leiden maar dat hij geen beoordelingvrijheid krijgt om te oordelen of de erkenning of vaststelling van een overspelige afstamming al dan niet tot het verlies van huwelijksvoordelen dient te leiden.

218. Vergiffenis dient mijns inziens in alle gevallen mogelijk te zijn, althans voor zover deze vergiffenis plaats heeft na de feiten. Er zijn uiteraard situaties waar vergiffenis niet mogelijk is omdat het slachtoffer reeds overleden is.

5.3.3 Wat de gevolgen betreft

219. De gevolgen met betrekking tot de erfonwaardigheid en de ontbinding van de schenking wegens ondankbaarheid dienen mijns inziens dezelfde te zijn, en dit zowel ten aanzien van derden als tussen partijen. Ten aanzien van derden is dit evident aangezien deze derden volledig los staan van de situatie tussen de partijen en het de rechtszekerheid anders zou aantasten. Maar ook tussen partijen zou het een goede zaak zijn dat de gevolgen dezelfde zijn aangezien retroactiviteit steeds op dezelfde manier dient te worden ingevuld. Partijen moeten in beide gevallen worden geacht nooit begiftigde/erfgenaar te zijn geweest.

220. Het feit dat de sanctie een voorlopig of definitief karakter heeft wordt gerechtvaardigd door de verschillende doelstellingen die de verschillende sanctioneringen hebben.

221. De rechten van derden moeten mijns inziens steeds beschermd worden.

BESLUIT

In dit werk zijn de verschillende regelingen die onbetamelijk gedrag sanctioneren besproken. Uit deze bespreking is gebleken dat er onderlinge gelijkenissen bestaan tussen de verschillende regelingen. Desalniettemin zijn er ook verschillen waardoor er tot het besluit kan gekomen worden dat er tot op de dag van vandaag geen eenduidig begrip bestaat betreffende de sanctionering van onbetamelijk gedrag. Er werd vastgesteld dat er binnen het personen -en samenlevingsrecht verschillen zijn in de sanctionering van onbetamelijk gedrag op de volgende vlakken; de gronden die ingeroepen kunnen worden om een bepaald gedrag te sanctioneren, of de rechter al dan niet een appreciatiebevoegdheid heeft, de mogelijkheid tot vergiffenis, of er sprake is van retroactieve werking, of het een voorlopige dan wel definitieve sanctie is en of de rechten van derden al dan niet beschermd worden.

De wet van 10 december 2012 heeft er wel voor gezorgd dat de verschillende regelingen met betrekking tot de sanctionering van onbetamelijk gedrag van een begunstigde voor een groot deel geharmoniseerd, en zelfs op bepaalde vlakken geünificeerd, werden. De wetgever is er zich tevens van bewust dat er nog lacunes zijn die moeten worden aangevuld bij de sanctionering van onbetamelijk gedrag. Zo is er reeds een wetsvoorstel ingediend om een algemene exceptie van onbetamelijk gedrag in te voeren binnen het onderhoudsrecht.

Het antwoord op de vraag of het nut heeft om tot een eenduidig begrip te komen dient mijns inziens negatief beantwoord te worden met als reden dat de meeste van de vele verschillen die er nu zijn gerechtvaardigde verschillen zijn. Er zijn echter ook enkele ongerechtvaardigde verschillen die dienen weggewerkt te worden.

LITERATUURLIJST

Burgerlijk wetboek, *BS* 3 september 1807.

Strafwetboek, *BS* 9 juni 1867.

Wet van 28 januari 2003 tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van fysieke gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *BS* 12 februari 2003, 7.022.

Wet van 15 mei 2012 betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld, *BS* 1 oktober 2012, 60.345.

Wet van 15 juni 2012 tot bestraffing van de overtreding van het tijdelijk huisverbod en tot wijziging van artikelen 594 en 627 van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 1 oktober 2012, 60.347.

Wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013, 997.

Wetsontwerp tot toewijzing van de gezinswoning aan de echtgenoot of aan de wettelijk samenwonende die het slachtoffer is van gewelddaden vanwege zijn partner en tot aanvulling van artikel 410 van het Strafwetboek, *Parl.St., Kamer*, 2002-03, nr 2- 1326.

Wetsontwerp betreffende de hervorming van de echtscheiding, *Parl.St Senaat* 2006-07, nr. 3-2068.

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 223, 1447 en 1479 van het Burgerlijk Wetboek en van de artikelen 587, 594 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek, inzake preventieve uithuisplaatsing en houdende andere maatregelen ter opvolging en beteugeling van het partnergeweld, *Parl.St. Senaat* 2010-2011, nr. 5-539

Wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen, en de plaatsvervulling, *Parl.St., Senaat*, 2010-12, nr. 53- 2388

Wetsontwerp betreffende de tijdelijke uithuisplaatsing ingeval van huiselijk geweld, *Parl.St. Senaat* 2011-2012, nr 53-1994

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het onbetamelijk gedrag van een begunstigde en ten einde plaatsvervulling van de verwerpende erfgenaam toe te staan. *Parl.St. Senaat* 2012, nr. 5- 550

Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de onderhoudsplicht, *Parl.St.*, Kamer, 2012, nr 53-2154.

1) **Rechtspraak**

EHRM 1 december 2009, nr 64301/01, Velcea en Mazare t/ Roemenië, www.echr.coe.int.

Cass. 12 december 1889, *Pas.*1890, I, 32.

Cass. 13 juni 1912, *Pas.*1912, I, 346

Cass. 3 juli 1941, *Pas.* 1941, I, 273.

Cass. 12 juli 1957, *RW* 1957-1958, 1750.

Brussel 5 mei 1971, *T.not.* 1971, 165.

Bergen 28 februari 1979, *Pas.* 1979, 68.

Gent 18 oktober 1985, *T. Not.* 1986, 172.

Cass. 21 februari 1986, *RW* 1986-87, 303, noot P. SENAËVE;

Bergen 29 april 1987, *Pas.*1987, II, 162

Cass. 6 mei 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1170.

Rb. Brussel 2 oktober 1996, *JLMB* 1997, 514.

Luik 24 november 1997, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 702.

Cass. 21 januari 1999, *Arr.Cass.*, 1999, 75.

Vred. Lokeren 29 januari 1999, *TGR* 2002, 95;

Luik 2 februari 2000, *Rev.trim.dr.fam.*2002, 353.

Antwerpen 8 mei 2000, *RW* 2000-01, 1279.

Gent 14 september 2000, *TWVR* 2001,75.

Jeugdrb. Namen 20 november 2000, *J.dr.jeun.* 2001, 52.

Cass. 23 november 2001, *Pas.* 2001, 1929.

Luik 13 februari 2002, *Rev.not.b.* 2002, 300.

Luik 25 februari 2002, *JT* 2002, 448.

Luik 5 juni 2002, *JT* 2002, 653.

Hasselt 26 november 2002, *Limb.Rechtsl.* 2004, 113.

Gent 12 december 2002, *NjW* 2003, 1115.

Kort Ged. Gent 11 april 2003, A.R. 03/185/C, *onuitg*

Brussel 8 mei 2003, E.J. 2004, 38.

Luik 24 juni 2003, *Div.act.* 2004, 7, noot J.-E. BEERNAERT.

Antwerpen 26 juni 2003, *RABG* 2005, 720.

Bergen 7 oktober 2003, *T.B.B.R.*, 2005, 71.

Gent 6 november 2003, *EJ* 2004, 40, noot VANBOCKRIJCK

Bergen 15 juni 2004, *Rev.not.b.* 2005, 121, noot J.SACE.

Bergen 29 juni 2004, *Rev. not. b.* 2005, 113, noot J. SACE

Vred. Brugge 30 mei 2005, *T.G.R.-T.W.V.R.* 2005, 171.

Cass. 29 mei 2006, *EJ* 2006, 111, noot P. SENAËVE.

Brussel 6juni 2006, *T.Fam* 2007,6;

Cass. 22 december 2006, *T.Fam.* 2007, 2, noot C. Aerts;

Rb. Mechelen 3 januari 2007, *T.Not.* 2008, 220, noot L. WEYTS

Cass. 13 april 2007, *Act. Dr.fam.* 2008, 57, noot A.-CH. VAN GYSEL.

Antwerpen 12 november 2007, *NjW* 2008, 688, noot GV.

Antwerpen 18 februari 2008, *RABG* 2008, 741

Rb. Brugge 14 april 2008, A.R. 07/2773/A.

Rb. Nijvel 4 november 2008, *Rev. trim.dr.fam.* 2009, 165.

Gent, 16 juni 2009, *RW* 2010, 886.

Rb. Hasselt 27 oktober 2009, A.R. 08/1938/A.

Rb. Ieper 9 september 2009, ERF 2010, 1.

Brussel 16 november 2009, RTDF 2011, 57.

Gent 31 december 2009, 2008/AR/1937.

Antwerpen 3 maart 2010, 2009/ AR/1255.

Rb. Mechelen 11 maart 2010, A.R. 09/448/A

Gent 22 april 2010, 2008/AR/3176; Rb Brugge 3 juli 2009, TGR 2009, 292.

Cass. 3 juni 2010, TJK 2010, 297.

Rb. Brugge 18 juni 2012, TGR-TWVR 2013, 18.

2) Rechtsleer

BARBAIX, R., "commentaar bij artikel 955 B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 12 p.

BARBAIX, R., "commentaar bij artikel 956 B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 5 p.

BARBAIX, R., "commentaar bij artikel 957 B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 9 p.

BARBAIX, R., "commentaar bij artikel 958 B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 7 p.

BARBAIX, R., "commentaar bij artikel 959 B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 3 p.

BARBAIX, R., en VERBEKE, A.-L., "Hervorming van het erfrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 10 december 2012 inzake de onwaardigheid, de plaatsvervulling, de huwelijksvoordelen en de giften ", *RW* 2013, 1162-1179.

BEERNAERT, J.-E., "premier commentaire de la loi du 28 janvier 2003", *Div.Act.2003*, 35-39.

BERTELOOT, K., en SIVRI, S., "Het tijdelijke huisverbod: nieuwe mogelijkheden voor de aanpak van familiaal geweld", *Panopticon* 2012, 365-369.

BOUCHÉ, A., "l'interdiction temporaire de résidence en cas de violence domestique", *JT* 2012, 136-137.

CALLEBAUT, E., "De negatie van de exceptie van onwaardigheid in het kader van de bijzondere onderhoudsplicht", noot onder Cass. 3 juni 2010, *TJK* 2010, 300-304.

CASMAN, H., *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Maarten Kluwer's Internationale Uitgeversonderneming NV, 1976, 284 p.

CASMAN, H., *Wet erfonwaardigheid en plaatsvervulling: een eerste toelichting op basis van de parlementaire voorbereiding*, Mechelen, Kluwer, 2012, 100 p.

CASTELEIN, C., en MUYLLE, M., "Hoe wassend is het water van de schuldechtscheiding? Het verval van voordelen nader bekeken", *NFM* 2006, 146-167.

CASTELEIN, C., VERBEKE, A-L., en WEYTS, L., *Leuvense notariële geschriften: notariële actualiteit 2011*, Brussel, Groep de Boeck NV, 2011, 280 p.

COENE, M., "Erfrechtelijke onwaardigheid, herroeping wegens ondankbaarheid en andere (mogelijke) sancties bij onbetamelijk gedrag van een begunstigde", *Not.Fisc.M* 1997, 137-149.

COENE, M., "Commentaar bij artikel 745septies B.W.", in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Erfenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 18 p.

DEBUCQUOY, F., "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.)(eerste deel), *T.B.B.R.* 2004, 531-549.

DEBUCQUOY, F., "De gronden tot herroeping van een schenking onder de levenden wegens ondankbaarheid(art. 955 .B.W.)(Tweede deel), *T.B.B.R.* 2004, 23-40.

DE GROOTE, E., "Onderhoudsplicht van meerderjarige kinderen en gronden van onwaardigheid", noot onder Vred.Sint-Jans-Molenbeek 3 mei 1994, *T.Vred.* 1995, 320-323.

DEKKERS, R., en CASMAN, H., *handboek burgerlijk recht: huwelijksstelsels, erfrecht, giften*, Deel IV, Antwerpen, intersentia, 2010, 917 p.

DEKNUDT, G., "Kroniek familiaal vermogensrecht", in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Patrimonium* 2006, Antwerpen, Intersentia, 2006, 219-225.

DENISSEN, F., "Bijt niet in de hand die je voedt!", noot onder Cass. 3 juni 2010, *T.Fam.* 2011, 103-106.

DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge, principes-doctrine-jurisprudence*, 2e ed., Brussel, Bruylant, 1962, Deel VIII, 897 p.

HEPS, R., "Naar een exceptie van onwaardigheid in het onderhoudsrecht?", noot onder Brussel 6 juni 2006 en 10 oktober 2006, *T.Fam.2007*, 11-15.

MAES, G., De beeindiging van de adoptie in P. SENAËVE en F. SWENNEN , *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 442 p.

MARTENS, I., "de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting" in P. SENAËVE, F. SWENNEN EN G. VERSCHULDEN. *De hervorming van het echtscheidingsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 57-99.

MOSELMANS, S., "Gevolgen van de herroeping van een schenking in de verhouding tussen de schenker en de begiftigde", *RW* 2005-2006, 1180-1181.

NIEUWENHUIS, A., "Nederland: wet tijdelijk huisverbod", *TBP* 2013, 38-44

PEULINCKX- COENE, M., *Erfrecht deel I: Openvallen en toewijzen van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng* in Reeks Beginselen van Belgisch privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2011, 926 p.

PINTENS, W., Het Belgische huwelijksgoederenrecht in rechtsvergelijkend perspectief, *T.P.R.* 2005, 317-327.

PINTENS, W., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en K. VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1345 p.

SENAËVE, P., "Het magisch getal 223-Over dringende voorlopige maatregelen, onderhoudsgeld en het organiseren van de feitelijke scheiding", *EJ* 1996, 81-96.

SENAËVE, P., *Compenium van het Personen-en Familierecht*, Leuven, Acco, 2011, 700 p.

SENAËVE, P., en DU MONGH, J., *Onderhoudsgelden voor kinderen en tussen ex-echtgenoten: wet van 19 maart 2010 tot objectivering van onderhoudsbijdragen, onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting, fiscale aspecten*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 274 p.

STIJS. S., *De gerechtelijke en buitengerechtelijke ontbinding van overeenkomsten*, Antwerpen, Maklu, 1994, 706 p.

STIÉNON, P., *Libéralités entre époux – Gains de survie et avantages matrimoniaux*, Brussel, Larcier, 1973, 458 p.

SWENNEN, F., *Het Personen-en Familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 511 p.

SWENNEN, F., Overzicht van rechtspraak(2000-2005)-dringende voorlopige maatregelen tussen echtgenoten op grond van artikel 223 B.W., *E.J.* 2006, 17-30.

VANBOCKRIJCK, H., De wet tot toewijzing van de gezinswoning en tot verzwaring van de strafsancties bij partnergeweld, in P. SENAËVE EN F.SWENNEN, *De hervormingen van het personen-en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 332-365.

VAN DEN EDEN, E., "Partnergeweld: enkele burgerrechtelijke aspecten", *Orde dag* 2008, 63-66.

VAN DER VELPEN, E., "overzicht van rechtspraak(200-2005)- De onderhoudsuitkering tussen echtgenoten tijdens de echtscheidingsprocedure op grond van bepaalde feiten", *EJ* 2005, 127-128.

VANWINCKELEN, K., "Mijmeringen over erfrechtelijke onwaardigheid naar aanleiding van de wet van 23 januari 2003", *Not.Fis.M.* 2003, 218-231.

VAN ROY, CH., "Overzicht van rechtspraak (2007-2011)-de onderhoudsuitkering na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting", *T.Fam.* 2011, 111-137.

Verbeke, A., "Commentaar bij art.727 B.W." in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Ervenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 20 p.

Verbeke, A., "Commentaar bij art.728 B.W." in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Ervenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 4 p.

Verbeke, A., "Commentaar bij art.729 B.W." in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Ervenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 4 p.

Verbeke, A., "Commentaar bij art.730 B.W." in Coene, M., Pintens, W. en Vastersavendts, A., *Ervenissen, Schenkingen, Testamenten. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, losbl., 7 p.

VERBEKE, A., *Knelpunten familiaal vermogensrecht 2003*, Brussel, larcier, 2003, 110 p.

VERBEKE, A.L., BUYSENS, F. en DERYCKE, H., *Handboek Estate Planning: Vermogensplanning met Effect bij Leven - Schenking*, algemeen deel 2, Gent, Larcier, 2009, 636 p.

VERSCHULDEN, G., BROUWERS, S., BOONE, K., MARTENS, I., en VERSTRAETE, K., "Overzicht van rechtspraak (2001-2006)- Familierecht", *TPR* 2007, 141-791.

VERSCHELDEN, G., preferentiële toewijzing gezinswoning aan het slachtoffer van partnergeweld, *TvW* 2003, 143-145.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Het begrip "onwaardigheid" in het personen- en samenlevingsrecht

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2013**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Troonbeeckx, Glynn

Datum: **15/05/2013**